

ЗМІСТ

Наука – школі

Філософія: модернізація післядипломної педагогічної освіти

Іван Осадчий. Вектори модернізації закладу післядипломної педагогічної освіти у сферах навчального, наукового і методичного забезпечення діяльності та інноваційного розвитку системи освіти регіону..... 6

Меморандум про співробітництво з упровадження педагогічних інновацій у галузі дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти між НАПН України і Департаментом освіти і науки Київської ОДА..... 18

Постанова спільного засідання Президії НАПН України, колегії Департаменту освіти і науки Київської ОДА, Вченої ради комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти”: про співробітництво з упровадження педагогічних інновацій у галузі дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти..... 20

ПЕДАГОГІЧНА наука: вибудовуємо методологію „єдиної країни”

Ольга Виговська. Методологічна ревізія концептуальних засад виховально-освітнього простору 21

ПСИХОЛОГІЧНА наука – суспільству

Олена Суший. Чи стане реформа в освіті запорукою успішних реформ в Україні загалом? 33

Зоя Кісарчук. Психологічна допомога Кризового центру медико-психологічної допомоги українцям, які постраждали унаслідок кризових, травмівних подій у країні 40

Педагогіка: інноваційна школа

Якісна та компетентнісна освіта педагогів і учнів Алла Борбіт, Ірина Мазуркевич. Мережева модель дистанційного навчання педагогів Київської області..... 44

Андрій Довгань, Ірина Мазуркевич. Сучасні підходи до формування компетентності підприємливості та ініціативності учнів загальноосвітніх навчальних закладів..... 49

Світлана Мірошник. Навчальний тренінг як форма організації навчання дорослих в умовах загальноосвітнього навчального закладу..... 55

ДИРЕКТОР

ШКОЛИ
ЛІЦЕЮ
ГІМНАЗІЙ

МОН, НАПН

Всеукраїнський
науково-практичний
рецензований
журнал

ISSN 2309-7744

Key title: *Direktor školi, licej, gimnazij.*
Abbreviated key title: *Dir. šk. licej gimn.*

Свідчення про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 20652 – 10472 ПР
від 31.03.2014 р.

Передплатний індекс
23974

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ
З ПЕДАГОГІЧНИХ,
ПСИХОЛОГІЧНИХ І
ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Головний і науковий редактор
Ольга ВИГОВСЬКА

Анотації англійською
Нетелі ХАНЛЕТ

Коректура
Олена ЧУБАРУК

Бібліографічний редактор
Наталія ТАРАСОВА

Верстальник
Владислав ЗАХАРЕНКО

Обкладинка
Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

© О. Виговська, ідея та концепція
© О. Виговський, дизайн та оформлення
© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2015
© Всеукраїнський центр ім. М. Пирогова

СПІВЗАСНОВНИКИ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ
ім. Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР
ім. М. ПИРОГОВА

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Анаїда **АМІРХАНЯН**
(Вірменія)
Володимир **БЕХ**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Ролф **ГОЛОБ**
(Швейцарія)
Ольга **ГРИВА**
Микола **ГУЗИК**
Анатолій **ДЕРКАЧ** (Росія)
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Карлхайнц **ДЮР** (Німеччина)
Галина **ЕЛЬНІКОВА**
Наталія **ЗАВАДОВСЬКА**
Людмила **КАЛІНІНА**
Людмила **КАРАМУШКА**
Валентин **КРУДУ**
(Республіка Молдова)
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗІГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАНІЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Наташа **ОНДРУШКОВА**
(Словаччина)
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Анатолій **СОЛОГУБ**
Сергій **СТЕПАНОВ** (Росія)
Олег **ТОПУЗОВ**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Раїса **ЧУМІЧЕВА** (Росія)
Галина **ШЕВЧЕНКО**

Експериментальна педагогіка в школі

Антоніна Шевченко. Науково-методичні передумови реалізації дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності в навчальних закладах Київської області **61**
Світлана Сушко. Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання: за результатами упровадження програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня **70**

Управління школою

Досвід – найкращий вчитель

Лариса Кабан, Ольга Рокицька. Історія навчального закладу: від інституту удосконалення вчителів до академії неперервної освіти **78**

Педагогічна академія – якість підготовки та результати

Олена Чубарук. Управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів **88**

Освіта для сталого розвитку

Лідія Ткаченко. Освіта дорослих як суспільна потреба: прес-конференція до Днів освіти дорослих в Україні – 2015 **107**

Наші ювіляри **112**

CONTENTS

SCIENCE IS SCHOOL

PHILOSOPHY: modernization of Postgraduate Education

Ivan Osadchy. Modernization Vectors of Postgraduate Education in the Spheres of Educational, Scientific, Methodological Support Activities and Innovative Development of the Regional System of Education **6**
Memorandum of Cooperation regarding the introduction of pedagogical innovations in the field of pre-school, primary, secondary and adult education between NAPS of Ukraine and the Department of Education and Science of Kyiv Regional State Administration **18**
The resolution of the joint meeting of the Presidium of National Academy of Sciences of Ukraine, the union of the Department of Education and Science of Kyiv Regional State Administration, the Academic Council of the higher educational institution of Municipal Kyiv Regional Council „Academy of In-Service education”: concerning collaboration in implementing pedagogical innovations in the field of pre-school, primary and secondary school, adult education **20**

PEDAGOGICAL science: Developing the Methodology of “a Single Country”
Olha Vygovska. Methodological Audit of the Conceptual Background of Educational Space..... **21**

PSYCHOLOGY – science for society
Olena Sushyi. Will the Reform in Education be the Key to Successful Reforms in Ukraine in General? **33**
Zoe Kisarchuk. Psychological assistance of the Medical and Psychological Crisis Center to Ukrainians who suffered because of the crisis and destructive events in the country **0**

PEDAGOGY: innovative school
Quality education and competence of teachers and students
Alla Borbit, Iryna Mazurkevich. Network model of Distance Learning for Teachers in Kyiv Region..... **44**
Andrey Dovgan, Irina Mazurkevich. Modern Approaches to the formation of entrepreneurship and initiative competence of secondary school students..... **49**
Svitlana Miroshnyk. Educational Training as a form of organization of Adult Education in the secondary educational facilities..... **55**

Experimental pedagogy in school
Antonina Shevchenko. Scientific and Methodological review of the experimental and innovative research work in educational establishments of Kyiv Region..... **61**
Svitlana Sushko. Implementation of differentiated forms of the organization of profile education: according to the results of programme implementation of experimental and innovative research work on the regional level..... **70**

SCHOOL MANAGEMENT
Experience is the best teacher
Larysa Kaban, Olha Rokytyska. The history of educational establishment: from the Pedagogical In-Service Teacher-Training Institute to the Academy of In-Service Education..... **78**
Pedagogical Academy – training quality and results
Olena Chubaruk. Management of Professional Competency Development of Teachers in Educational Establishments **88**
Education for Sustainable Development
Lydia Tkachenko. Adult education as a social need: press conference to „The Adult educational days in Ukraine – 2015” **107**
Our anniversaries **112**

PRINCIPAL
of SCHOOL
LICEUM
GYMNASIUM
All Ukrainian scientific & practical reviewed journal

FOUNDERS:
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE OF PEDAGOGIES NAPS OF UKRAINE
M.P.DRAGOMANOV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
G.S.KOSTJUK INSTITUTE OF PSYCHOLOGY NAPS OF UKRAINE
CIVIC ORGANIZATION "MICOLA PIROGOV CENTER OF CONTRIBUTION TO SOCIAL DEVELOPMENT"

ISSN 2309-7744
Key title: Direktor školi, liceu, gimnazii.
Abbreviated key title: Dir. šk. liceu gimn.

Certificate on State Registration of printing mass information medium
Rang KB № 20652 – 10472 ПП
From 31.03. 2014

**Subscription index
23974**

#6
2015

**SCIENTIFIC PROFESSIONAL EDITION
ON PEDAGOGICAL, PSYCHOLOGICAL,
AND PHILOSOPHICAL SCIENCES**

EDITORIAL BOARD:
Chief and Scientific Editor
Olga VIGOVSKA
Annotations in English
Nathalie HANLET
Makeup
Vladyslav ZAKHARENKO
Cover
Olexiy VIGOVSKY
Proof-readers
Olena CHUBARUK
Bibliographic editor
Natalia TARASOVA
Accountable Editor
Tetiána GODETSKA

© O. Vigovska, idea and conception
© O. Vigovsky, design and appearance
© „Principal of school, lyceum, gymnasium”, 2015
© Ukrainian Center named for M. Pirogov

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ „Директор школи, ліцею, гімназії”

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друквані і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам до наукових праць, зокрема Міністерства освіти і науки України (її Атестаційної колегії), а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників системи середньої освіти.

2. Редакція залишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву, в той же час зберігаючи авторський стиль.

3. Висловлені у статтях думки та пропозиції не обов'язково співпадають з точкою зору редакційної колегії/ради. Відповідальність за достовірність інформації у статтях, точність назв, статистичних даних, прізвищ і цитат несуть автори. У випадках виявлення плагіату відповідальність несуть автори наданих матеріалів.

4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.

5. Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tif та jpg.

6. Надані матеріали/рукописи не повертаються та не можуть бути надруковані в інших наукових журналах. Також не повертаються малюнки, фотографії та інші ілюстративні матеріали, надіслані до редакції.

7. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду). Стаття, що подається до науково-практичного фахового видання має бути оформленою з дотриманням вимог відповідно до державних стандартів України, а саме мати:

— англійське представлення назви статті, прізвища та ім'я її автора, місця його роботи із зазначенням посади;

— анотацію українською, російською та англійською мовами, ключові слова;

— додатковий пристатейний список використаних джерел у романському алфавіті (латиницею); УДК.

Вітаються двомовні статті: державною мовою та англійською, останні додатково розміщуються на сайті журналу в розділі „Публікації членів редакційної Ради журналу та його авторів англійською”.

8. Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

9. Безоплатно готуються до друку та розміщуються в науковому фаховому виданні авторські статті передплатників журналу, його засновників і членів редакційної Ради.

10. Статті інших авторів – за ustalеними цінами щодо друкованої продукції в наукових виданнях.

Електронна пошта редакції: jurnal.director@gmail.com

Адреса редакції: 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

Наш сайт: <http://director-ua.info>

<http://director.npu.edu.ua>

Повний або частковий передрук матеріалів журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за письмової згоди редакції.

Журнал № 6 рекомендовано до друку Вченою Радою НПУ ім. М.П. Драгоманова, протокол № 7 від 08.12.2015 року.

Підписано до друку 11.12.2015 р. Формат 70x100 1/16.

Папір офсетний. 10 умов. друк. арк. Наклад 1150.

Віддруковано на ЗАТ „Віпол”. Зам. 15-901.

Свідчення про внесення до Державного реєстру: серія ДК №752 від 27.12.2001 р.

Всеукраїнський центр ім. М. Пирогова
Свідчення: ДК №1709 від 09.03.2004 р.

Адреси для листування:

03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

E-mail: jurnal.director@gmail.com

Сайт: director-ua.info

НАУКА – ШКОЛІ

*Де новатор – там і зміни:
людство завдячує та пишається 5-ма відсотками творців,
які створюють 95 % багатств своїм країнам!
Творці, раціоналізатори,
майстри, новатори –
золотий фонд людства, зокрема України!*

ФІЛОСОФІЯ: модернізація післядипломної педагогічної освіти

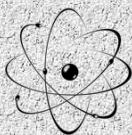
Консолідація зусиль НАПН України, Департаменту освіти і науки Київської ОДА та КВНЗ КОР “Академія неперервної освіти” – прецедент гарантованого інноваційного розвитку освіти Київщини С. 6-20

ПЕДАГОГІЧНА НАУКА: методологічна ревізія концептуальних засад виховально-освітнього простору С. 21-32

ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА – суспільству С. 33-43

ПЕДАГОГІКА: інноваційний простір КВНЗ КОР “Академія неперервної освіти” С. 44-76

Наука -
школі

УДК 37.018.4:005.591.6

ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАКЛАДУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У СФЕРАХ НАВЧАЛЬНОГО, НАУКОВОГО І МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ РЕГІОНУ

У статті обґрунтовуються напрями модернізації закладу післядипломної педагогічної освіти у сферах навчального, наукового і методичного забезпечення діяльності та інноваційного розвитку системи освіти регіону. Детально описуються засоби, способи та системи інноваційної діяльності з підвищення кваліфікації педагогів, їхнього науково-методичного консультування, моніторингу освітнього середовища, використання електронних ресурсів, організації дослідно-експериментальної роботи, стимулювання праці педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: модернізація закладу післядипломної освіти, форми підвищення кваліфікації, науково-методичне онлайн-консультування.

**Іван
ОСАДЧИЙ**

Ректор КВНЗ КОР
“Академія неперерв-
ної освіти”, доктор
педагогічних наук

Постановка
пр о б л е м и .
Ц и в і л і -
заційний по-
ступ сучасних
суспільств
відбувається

на основі постійного прирощення власного соціально-освітнього потенціалу і як наслідок – потенціалу функціонально-технологічного та фінансового.

Нинішнє українське суспільство, для якого характерними є глибока соціально-майнова диференціація, нерівномірність у розподілі ресурсів, зношеність матеріально-технологічних фондів, покладає великі

сподівання на системи дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, які залишаються найбільш доступними для населення суспільними інституціями особистісного розвитку, а також продовжують виконувати функції “соціального ліфту”.

У силу зазначених обставин освітні процеси в Україні стають все більш індивідуалізованими, персоніфікованими аж до здійснення власної освітньої траєкторії (не лише в позитивному значенні цього поняття) і протікають в унікальних соціально-економічних умовах із залученням різноманітних ресурсів, у

т.ч. фінансових і матеріальних тощо.

Саме тому в більшості випадків сьогодні не “спрацьовують” універсальні педагогічні істини минулого, стандартні технології навчання і виховання підростаючого покоління. Для досягнення суспільно й індивідуально значимих результатів освітньої діяльності необхідно віднайти засоби, способи та технології постійного інвестування до зони педагогічної дії прискіпливо відібраного (під проблему й умови) педагогічного знання, точних, методично доцільних способів педагогічної діяльності, в науковий спосіб обґрунтованих і упорядкованих засобів навчання і виховання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні змісту, засобів і способів модернізації закладу післядипломної педагогічної освіти, його трансформації в навчальний, науковий, методичний та культурно-просвітницький центр інноваційного розвитку системи освіти регіону.

Виклад основного матеріалу. Високі результати освітньої діяльності ґрунтуються на продуктивній взаємодії педагогічної практики, прикладної педагогіки та фундаментальної педагогіки. Цей трикутник має бути рівностороннім, а тому бездоганно досконалим – усі “кути” і всі “сторони” мають бути рівними! Пропонуємо роль організатора такого трансферу методично доцільних та науково обґрунтованих і упорядкованих засобів, способів, технологій педагогічної дії відвести модернізованим закладам післядипломної

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.

Наявні можливості

1. *Заклади післядипломної освіти – це діючі навчальні, наукові та методичні центри із забезпечення неперервної педагогічної освіти, навчання педагогів у формі курсів підвищення кваліфікації* (цей тип навчання людей з вищою освітою можна віднести до т.з. формальної освіти) та, що дуже важливо, – *в міжкурсний період* (аналог неформальної та інформальної освіти). Заклади не треба створювати, вони не потребують додаткового державного фінансування, а лише – удосконалення і модернізації. Ця задача на порядок простіша за створення, а потім налагодження ефективної роботи.

2. Заклади післядипломної освіти належать до спільної власності громад області, мають відповідну матеріальну базу, яка в більшості випадків створювалася упродовж десятиліть, та висококваліфіковані кадри, здатні професійно займатися науковою і методичною роботою. У кожному із таких закладів працює близько 50 педагогів-методистів та 30 науково-педагогічних працівників – докторів і кандидатів наук. Важко переоцінити *роль таких науково-методичних організаційно-експертних середовищ для розвитку освіти регіонів і країни в цілому.*

3. Модернізовані заклади післядипломної освіти ефективно і швидко (за умов внесення відповідних змін до законодавства), на замовлення обласних рад зможуть *організувати перепідготовку або ж здобуття нової спеціальності на основі раніше здобутого рівня освіти* (це можливо зробити за 3–6 місяців). Мова йде про працівників, які обов’язково будуть вивільнятися під час адміністративно-територіальної реформи, зміни мережі бюджетних закладів та установ (найбільша із них – освітня) під час утворення територіальних громад.

4. *Модернізовані заклади післядипломної освіти можуть стати консалтинговими центрами для суб’єктів діяльності* (фізичних і юридичних осіб) у сфері неформальної та інформальної освіти дорослих, надавати послуги з розроблення навчальних програм, їх експертизи та затвердження (у т.ч. і для осіб з особливими потребами), оволодіння сучасними наукоємними (наприклад, комп’ютеризованими) засобами і технологіями навчання, засобами психолого-педагогічної діагностики тощо.

5. Модернізовані заклади післядипломної освіти можуть *готувати для регіону кадри, в т.ч. педагогічні, для діяльності у сферах неформальної та інформальної освіти дорослих.*

6. Регіональні органи місцевого самоврядування та державного управління, громадськість зацікавлені мати *єдиний територіальний навчальний, науковий, методичний заклад (установу) із організаційно-методичного і наукового забезпечення діяльності та інноваційного розвитку всієї системи освіти регіону.* Такому закладу зручно давати регіональні замовлення, виділяти ресурси (будівлі, обладнання, кошти безпосередньо на утримання або ж через цільові програми), здійснювати управління, оцінювання одержаних результатів, реформувати, удосконалювати тощо.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО СЕРТИФІКОВАНУ ПРОЛОНГОВАНУ ФОРМУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

І. Загальні положення

Положення про сертифіковану пролонговану форму (далі – СПФ) підвищення кваліфікації педагогічних працівників (далі – Положення) в Комунальному вищому навчальному закладі Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” (далі – Академія) регламентує систему організаційних заходів, спрямованих на реалізацію змісту підвищення кваліфікації відповідно до програм і освітніх стандартів (державних, галузевих, навчального закладу) та визначає порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчальних закладів незалежно від форм власності й підпорядкування на основі їхньої участі в сертифікованих навчально-методичних заходах міжатакційного періоду.

Положення розроблено відповідно до чинного законодавства України в системі освіти, Статуту Академії та Положення про організацію курсів підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів у Академії.

Положення поширюється на педагогічних працівників, які мають вищу кваліфікаційну категорію, педагогічне звання “старший учитель”, “старший вихователь”, “учитель-методист”, “вихователь-методист”, “педагог-організатор-методист”, “практичний психолог-методист”, “керівник гуртка-методист”, та виявили бажання підвищувати кваліфікацію за СПФ.

Питання, які виникають у процесі реалізації СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників, вирішуються в робочому порядку наказами ректора Академії.

Фінансування витрат, пов’язаних з СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників, здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством України, а також за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб.

ІІ. Мета та завдання СПФ

підвищення кваліфікації педагогічних працівників
Метою СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які атестуються на відповідність вищій кваліфікаційній категорії, педагогічному званню “старший учитель”, “старший вихователь”, “учитель-методист”, “вихователь-методист”, “педагог-організатор-методист”, “практичний психолог-методист”, “керівник гуртка-методист”, є гарантування їхнього неперервного розвитку, забезпечення академічної свободи й академічної мобільності в набутті професійних і фахових компетентностей, посилення конкурентноспроможності регіональної системи освіти.

Основні завдання СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників:

- Формування / розвиток професійних і фахових компетентностей педагогічних працівників закладів освіти, удосконалення їхніх соціально-гуманітарних, психолого-педагогічних, професійних, фахових і спеціальних знань та умінь.
- Забезпечення високої якості післядипломної освіти, ефективного функціонування та координації діяльності єдиного науково-методичного простору щодо організації неперервної освіти педагогічних

освіти вже як інститутам розвитку освіти регіонів, академіям неперервної освіти.

Для цього є вагомі підстави та наявні можливості (див. вріз на С. 7).

Важливо зазначити, що інноваційними ми вважаємо не лише дії зі змінювання існуючого, але й збереження раніше створеного, яке є високоякісним та високоефективним в умовах сьогодення, що швидко і кардинально змінюється.

Тому вважаємо за необхідне здійснення заходів зі збереження того, що було вже створено педагогами, науковими працівниками, керівниками Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” (далі – Академія) в попередні роки.

Саме для того, щоб забезпечити успішне виконання окреслених вище функцій, здійснено модернізацію Академії за такими основними **15 векторами** або **напрямами**:

Внесено **зміни до Статуту закладу** відповідно до вимог Закону України “Про вищу освіту” та чинного Положення про заклади післядипломної освіти. **Змінено назву й запроваджено нову структуру**, підрозділами якої є **кафедри, відділи та лабораторії**. Сьогодні маємо **4 кафедри, 24 методичних відділи і 13 навчальних і навчально-наукових лабораторій**.

Заклад отримав простір для розвитку, адже, відповідно до статті 28 Закону України “Про вищу освіту”, академія (інститут) провадить інноваційну діяльність, пов’язану із наданням ви-

щої освіти на I та II рівнях, на III та вищому рівнях за певними спеціальностями, здійснює фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинену інфраструктуру, сприяє поширенню наукових знань та організовує культурно-просвітницьку діяльність.

Тому Академія не “інститут підвищення кваліфікації учителів” або ж “інститут удосконалення вчителів”, а *провідний галузевий, навчальний, науковий і методичний заклад*, який здійснює навчання, проводить прикладні наукові дослідження, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність.

У зв'язку із застосуванням широкого спектру форм організації навчання педагогів у процесі підвищення кваліфікації (денна, очно-заочна, дистанційна, пролонгована, накопичувальна тощо) вжито заходів із *забезпечення системності та якості навчання* і започатковано *розроблення навчальних посібників для педагогів з інваріантної складової змісту навчання*. Уже підготовлено до друку посібники “Підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Соціально-гуманітарний модуль (ч. 1)”, “Підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Професійний модуль (ч. 2)”, та до кінця 2015 року будуть підготовлені посібники “Підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Фаховий модуль (ч. 3)” з понад 20 спеціальностей.

Удосконалено накопичувальну форму підви-

щення працівників на рівні шкільної, районної, міської та обласної методичних служб.

- Перехід від рекурентної до неперервної освіти педагогічних працівників на основі їхньої участі в сертифікованих навчально-методичних заходах Академії протягом п'яти років.
- Забезпечення можливості навчання педагогічних працівників за індивідуальною професійною програмою, що сформована на основі вимог і побажань замовників і сприяє їхньому саморозвитку і підвищенню професійних і фахових компетентностей.
- Стимулювання прагнення педагогів до самовдосконалення та самореалізації.
- Вивчення, узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду педагогів-майстрів в освітньому просторі регіону, області.

III. Характеристика СПФ

підвищення кваліфікації педагогічних працівників

СПФ є академічно мобільною формою підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти за накопичувальною системою, яка діє в межах курсового підвищення кваліфікації в Академії.

Підвищення кваліфікації для зазначених у Положенні категорій педагогічних працівників відбувається протягом міжатестаційного періоду таким чином, щоб упродовж 3-5 років набрати 90 годин, визначених для аудиторних занять під час курсів підвищення кваліфікації.

Навчання здійснюється методичними та науково-педагогічними працівниками Академії за активної участі в навчально-методичних заходах зазначених категорій педагогічних працівників – слухачів курсів.

Результати науково-методичної роботи слухача курсів за СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників обліковуються в заліковій книжці встановленого зразка.

Загальну координацію роботи та сертифікацію навчально-методичних заходів, а також облік сертифікатів здійснює відділ неперервної освіти та сертифікації Академії.

Результати навчання за СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників враховуються в загальну кількість годин і фіксуються в посвідченні про навчання на курсах підвищення кваліфікації державного зразка.

IV. Зміст та організація СПФ

підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Навчання за СПФ здійснюється за власним бажанням педагогічних працівників зазначеної категорії відповідно до поданого замовлення на базі визначеного наказом ректора Академії районного, міського методичного кабінету (центру) відділу, управління освіти райдержадміністрації, міської ради.

Педагогічні працівники, які атестуються на відповідність вищій кваліфікаційній категорії, педагогічному званню “старший учитель”, “старший вихователь”, “учитель-методист”, “вихователь-методист”, “педагог-організатор-методист”, “практичний психолог-методист”, “керівник гуртка-методист”, при проходженні курсів підвищення кваліфікації в Академії набирають години суспільно-гуманітарного, професійного, фахового та діагностичного модулів на основі участі в сертифікованих навчально-методичних заходах регіонального та обласного рівнів з розрахунку 6 годин за захід.

До сертифікованих навчально-методичних заходів належать:

- лекція;
- практичне (тренінгове), інтерактивне аудиторне заняття;
- семінарське заняття;
- конференція;
- тематичний круглий стіл;
- педагогічні читання.

Кожний із вищезазначених заходів готується і проводиться методичними та науково-педагогічними працівниками Академії відповідно до навчального плану, затвердженого наказом ректора Академії.

Організаційні дії щодо проведення сертифікованого навчально-методичного заходу, до якого входять забезпечення інформування про проведення заходу, організація доїзду слухачів, підготовка приміщень, документації тощо, покладаються на відповідний районний, міський методичний кабінет (центр).

Після успішного проведення заходу слухачеві, який брав у ньому участь, видається сертифікат встановленого зразка.

Облік необхідних для зарахування годин модулів, відповідності тематики проведеного навчально-методичного заходу навчальному плану підвищення кваліфікації здійснює відділ неперервної освіти і сертифікації Академії.

Управління самостійною роботою слухачів СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснюється координатором (тьютором) навчальної групи, до якої зарахований педагогічний працівник для проходження курсової підготовки, на основі надання методичної та консультативної допомоги, керованої самостійної роботи щодо підготовки й участі в сертифікованому навчально-методичному заході, особистого спілкування в реальному і віртуальному режимах.

Участь слухача в установчих заняттях та в екзаменаційній сесії є обов'язковою.

V. Педагогічний контроль

Облік відпрацьованих педагогами годин за СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників проводиться координатором (тьютором), фіксується ним у заліковій книжці і передається до відділу неперервної освіти і сертифікації Академії, для зберігання до наступного етапу підвищення кваліфікації.

У разі невиконання 90-годинного аудиторного навчання за СПФ підвищення кваліфікації педагогічних працівників до атестації, слухач повинен виконати програму курсового підвищення кваліфікації в повному обсязі з іншою групою слухачів Академії чи за індивідуальним планом.

Координатору (тьютору) враховуються години науково-методичного супроводу зазначеної у Положенні категорії педпрацівників у його сумарне педагогічне навантаження.

VI. Прикінцеві положення

Контроль за дотриманням вимог цього Положення покладається на першого проректора Академії.

Це Положення затверджується Вченою радою Академії і вводить в дію наказом ректора.

Зміни та доповнення до Положення вносяться в установленому порядку.

щення кваліфікації для педагогів, які мають педагогічне звання “методист” на основі урахування таких видів роботи в міжкурсовий період як виступ, публікація з питань освіти в засобах масової інформації; розроблення та публікація методичних рекомендацій, статей у фахових виданнях; підготовка рукописів, схвалених колегіальним органом на обласному чи всеукраїнському рівнях; створення та змістовне наповнення персонального професійного блогу; рецензування навчальних видань, програм; участь у роботі колегіальних органів, журі професійних конкурсів, журі олімпіад, конкурсів, змагань для обдарованих дітей і молоді; керівництво діяльністю опорних закладів освіти, шкіл передового педагогічного досвіду, шкіл педагога-майстра.

Загальна сума облікованої методичної роботи має становити не менше 600 годин для педагогічних працівників, які мають педагогічне звання “старший учитель”, “старший вихователь”, “викладач-методист”, “учитель-методист”, “вихователь-методист”, “педагог-організатор-методист”, “практичний психолог-методист”, “керівник гуртка-методист”, та передбачає наявність у педагога індивідуального навчального плану, його участь в установчих заняттях, екзаменаційній сесії.

У цьому навчальному році розроблено **Положення про сертифіковану пролонговану форму підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (додаток 1)** для педагогів із педагогічним званням

“старший учитель”, “старший вихователь”, “учитель-методист”, “вихователь-методист”, “педагог-організатор-методист”, “практичний психолог-методист”, “керівник гуртка-методист”, яка передбачає неперервну педагогічну освіту впродовж 3-5 років на основі участі педагога в сертифікованих Академією науково-практичних заходах на місцях (в районі або місті). Зміст такого навчання повністю відповідає змісту соціально-гуманітарного, професійного та фахових модулів навчальної програми курсів підвищення кваліфікації. Обсяг аудиторного навчання складає 90 годин, або 3-5 семінарів по 6 годин упродовж одного навчального року. Супровід такого навчання здійснює відділ неперервного навчання та сертифікації Академії.

Учасники науково-практичних заходів одержують сертифікати, а зміст та обсяг роботи відображається в залікових книжках. Після завершення програми навчання та проходження вихідного оцінювання педагоги одержують свідоцтво про проходження курсів підвищення кваліфікації.

Підвищення кваліфікації педагогів за дистанційною формою навчання стає все більш затребуваним. Цілком очевидно, що воно вимагає створення та постійного корегування відповідного навчально-методичного забезпечення та організаційного супроводу, який нині здійснює відділ дистанційного навчання Академії. У даний час 40 категорій педагогічних працівників мають можливість підвищити кваліфікацію дистанційно.

Додаток 2

ПОЛОЖЕННЯ ПРО НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ОНЛАЙН- КОНСУЛЬТУВАННЯ (SMOL-КОНСУЛЬТУВАННЯ)

I. Загальні положення

Положення про науково-методичне онлайн-консультування (далі – Положення) визначає порядок організації та діяльності науково-методичного (science and methodological on-line – SMOL) консультування (далі SMOL-консультування).

SMOL-консультування є складовою неформальної та інформальної освіти працівників освіти Київської області.

SMOL-консультування спрямоване на задоволення професійних запитів (далі – запитів) державних службовців системи освіти, методистів, учителів, вихователів, практичних психологів, соціальних педагогів, керівників гуртків, бібліотекарів, інших педагогічних працівників, учнів, батьків (далі – користувачів) способом надання їм науково-методичних, інформаційних і довідкових послуг.

Право на надання послуг SMOL-консультування має будь-який користувач незалежно від віку, статі, рівня освіти, раси, національності, місця проживання, віросповідання, соціального статусу.

II. Мета та завдання smol-консультування

Метою SMOL-консультування є науково-методичне, інформаційне та довідкове обслуговування користувачів через мережу Інтернет.

Основні завдання SMOL-консультування:

Оперативне надання відповідей на запити користувачів із забезпеченням надійності та повноти інформації.

Координація діяльності районних/міських методичних служб, Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” (далі – Академія), інших наукових, науково-методичних установ і навчальних закладів України (відповідно до укладених угод) щодо збору й узагальнення запитів користувачів.

Збір та аналіз сукупності актуальних проблем функціонування й інноваційного розвитку системи освіти Київської області.

Забезпечення комплексного обслуговування, що включає надання як бібліографічної, так і повнотекстової інформації.

Надання пріоритету електронним ресурсам при виконанні запитів користувачів.

III. Основні принципи smol-консультування

Загальнодоступність і безкоштовність.

Оперативність виконання запитів.

Обов'язковість надання відповідей користувачам.

Гарантування конфіденційності особистої інформації, наданої користувачами при оформленні запиту.

Висока якість обслуговування віддалених користувачів: надання об'єктивної, повної та достовірної інформації з посиланням на авторитетні джерела.

IV. Права користувачів

Користувачі мають право: ▶

на самостійне оформлення запиту й отримання відповіді;

на отримання:

- готової текстової відповіді на запит із наданням переліку джерел, використаних для підготовки відповіді (не більше 5, включаючи Інтернет-ресурси);
- додаткової консультації педагогічних і науково-педагогічних працівників Академії (за потребою);
- додаткової консультації наукових працівників інших наукових і науково-методичних установ, навчальних закладів України відповідно до укладених угод (за потребою).

V. Організація smol-консультування

Відповіді на запити користувачів готують структурні підрозділи (кафедри, відділи, лабораторії) Академії.

Координує зв'язок між користувачем та Академію оператор SMOL-консультування.

Запит користувача здійснюється за єдиним електронним посиланням у відповідній формі.

Основні напрями запитів, що виконуються Академію:

- про нормативно-правові акти з питань освіти;
- щодо конкретних фактів, подій, персоналій у сфері освіти;
- щодо організації навчально-виховного процесу, виховної роботи, інклюзивного навчання, наукової (зокрема дослідно-експериментальної) роботи, інноваційної, міжнародної діяльності тощо;
- щодо методики викладання предмета, позашкільної та виховної роботи тощо;
- щодо змісту навчальних предметів, виховної роботи тощо;
- тематичні запити краєзнавчого характеру;
- щодо роботи практичного психолога та соціального педагога;
- з питань спеціальної педагогіки;
- щодо організації діяльності бібліотек закладів та установ освіти тощо.

Запити з інших питань не розглядаються і не виконуються.

Запити від користувачів приймаються цілодобово і виконуються протягом одного дня в порядку їх надходження.

Протягом дня виконується фіксована кількість запитів, обмежена технічними можливостями Академії.

При виконанні запитів використовуються:

Інтернет-ресурси: веб-ресурси Верховної Ради України, сайт Міністерства освіти і науки України, сайти наукових установ, навчальних закладів, видавництва, організацій, музеїв, віртуальні бібліотеки, інші електронні освітні ресурси:

- пошукові системи мережі Інтернет;
- електронні бази даних структурних підрозділів Академії;
- довідково-бібліографічний апарат бібліотеки Академії: каталоги, картотеки, фонд довідників та енциклопедій; бібліографічні видання тощо;
- науково-педагогічна література;
- педагогічні періодичні видання;
- матеріали, надані іншими науковими, науково-методичними установами, організаціями, навчальними закладами України, з якими укладено відповідні угоди.

Запроваджено **систему науково-методичного онлайн-консультування (SMOL-консультування)**.

Нині будь-хто із керівників закладів та установ освіти, педагогів, методистів, батьків учнів та вихованців можуть звернутися через портал Академії із запитом. Якщо запит надходить до 12 години поточного дня, відповідь надсилається методичними відділами Академії на офіційну електронну адресу закладу / установи освіти до 17.00 цього ж дня. Якщо ж запит вимагає додаткового вивчення або ж проведення прикладного педагогічного дослідження, науково-методична консультативна рада Академії направляє його до своїх структурних підрозділів – кафедр або лабораторій для підготовки відповіді. Якщо відповідь на запит потребує здійснення фундаментального дослідження або ж запровадження нових, уже одержаних результатів такого дослідження, то, відповідно до укладених угод, запит направляється безпосередньо до наукових установ НАПН України.

Це дозволяє системно і неперервно в кожну точку (зону) педагогічної дії (“педагогічного дійства”) спрямовувати методичну допомогу (від районних / міських методичних кабінетів (центрів)) з питань нормативного забезпечення освітньої діяльності, використання стандартних освітніх технологій тощо, результати прикладних педагогічних досліджень Академії та фундаментальних досліджень у галузі освіти від НАПН України. Саме ця система дозволяє забезпечувати пе-

ретворення педагогіки у продуктивну силу, а плани та зміст фундаментальних і прикладних досліджень у галузі освіти формувати на проблемному просторі великої регіональної системи освіти. **Положення про науково-методичне онлайн-консультування (SMOL-консультування)** подано в додатку 2.

Запроваджено **систему “Бліц-опитування”**. Постійно відбувається моніторинг з 3 проблем, із диференційованою статистикою та аналізом. Цей механізм соціально-педагогічних досліджень за участі користувачів порталу Академії з актуальних проблем діяльності закладу та функціонування системи освіти Київської області є оперативним і ефективним. Триває бліц-опитування до 10 днів. Його результати дозволять віднайти ефективні способи взаємодії з професійною педагогічною громадськістю, здійснювати експертизу та апробацію окремих рішень у сфері освіти.

Проводиться інтенсивна робота з **оновлення мережі віртуальних навчальних кабінетів**. Ці кабінети мають стати електронними робочими кабінетами педагога, якими зручно користуватися при підготовці до навчальних і виховних занять з учнями та вихованцями. Вважаємо, що віртуальний навчальний кабінет має містити Державні стандарти, діючі навчальні програми, зразки календарного планування, планів (сценаріїв) навчально-виховних занять, позакласних заходів з предмета, контрольних заходів; посилання на активні адреси сайтів і блогів колег,

Якщо відповідь на запит ґрунтується на прикладних наукових дослідженнях, до її формування залучаються фахівці кафедр і лабораторій Академії.

Якщо відповідь на запит потребує результатів фундаментальних досліджень, до її формування залучаються фахівці наукових установ Національної академії педагогічних наук України, інших наукових, науково-методичних установ, організацій, навчальних закладів України.

Функціонування SMOL-консультування та організацію роботи з його удосконалення і подальшого розвитку забезпечує відділ неперервної освіти та сертифікації Академії.

Диспетчерський супровід, координацію та контроль за виконанням запитів, моніторинг SMOL-консультування здійснює оператор.

Облік запитів відбувається автоматично.

Відповідальність за якість відповіді на запит несе фахівець, який його виконує.

Технічну підтримку SMOL-консультування здійснює лабораторія інформаційних технологій навчання Академії.

Аналіз роботи SMOL-консультування та організацію звернення до наукових, науково-методичних установ, організацій і навчальних закладів України здійснює ректорат.

VI. Порядок оформлення запиту

Запит користувача оформлюється за єдиним посиланням та в одній формі.

Форма запиту складається із розділів: прізвище, ім'я, по батькові користувача (указується за бажанням), місцезнаходження (район, місто), повна назва навчального закладу, категорія користувача, поле для тексту запиту, примітка.

Для оформлення запиту користувачеві необхідно здійснити такі дії:

- На порталі Академії (електронна адреса: <http://академія.com.ua>) знайти банер “Науково-методичне онлайн-консультування”.
- Натиснути на позначку “Науково-методичне онлайн-консультування” і перейти на сторінку SMOL-консультування.
- Заповнити форму запиту. Натиснути на позначку “Відправити”.

Відповідь надсилається на електронну пошту вказаного в запиті навчального закладу (установи освіти) Київської області.

VII. Реклама smol-консультування

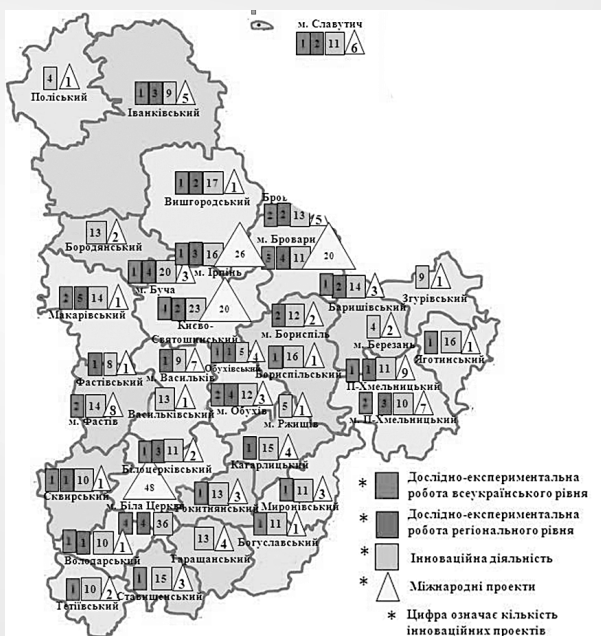
Розповсюдження інформації про SMOL-консультування передбачає використання таких форм і способів:

- презентація можливостей SMOL-консультування на курсах підвищення кваліфікації та науково-методичних заходах для педагогічних працівників Київської області;
- розсилання інформації про SMOL-консультування організаціям, установам і закладам освіти засобами мережі Інтернет, з використанням соціальних мереж;
- опублікування інформації в засобах масової інформації та на порталі Академії.

Рекламну діяльність забезпечує відділ неперервної освіти та сертифікації Академії.

Додаток 3

ІННОВАЦІЙНА КАРТА ОСВИТИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Додаток 4

СТРУКТУРНО-ОРГАНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ “ШКОЛА XXI СТ. У КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ”

Школа XXI ст. у Київській області – це:

- школа для дитини, родини, Батьківщини;
- школа ефективного та комфортного шкільництва;
- школа проектування успішного персонального майбутнього.

Модель школи XXI ст. у Київській області має 7 сфер:

1. Школа, яку хоче бачити родина.
2. Персоналізація навчання.
3. Інноваційна інфраструктура та матеріально-технічний фонд.
4. Технології XXI століття.
5. Школа життя: соціальна адаптація та громадянська освіта.
6. Креативний учитель.
7. Автономія школи.

Гасло як результат: *від щасливого учня – до успішного випускника.*

1. Школа, яку хоче бачити родина

1.1. Приміщення із архітектурною цінністю і доступністю, ергономічним дизайном та яскравим інтер'єром.

періодичних фахових видань, “розв'язників” тощо.

Академія продовжує видавати *електронне наукове фахове видання “Народна освіта”*, засновниками якого є наш заклад, Інститут педагогіки НАПН України, Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого. Уже підготовлено 26 випусків.

Наказом МОН України від 07 жовтня 2015 року №1021 “Народну освіту” включено до Переліку наукових фахових видань України, а отже поновлено статус наукового фахового видання.

Спільно з Департаментом освіти і науки Київської облдержадміністрації ми видаємо також періодичне спеціалізоване педагогічне видання “Інформаційно-методичний збірник”. Уже підготовлено і видано 182 випуски.

Академія постійно здійснює оприлюднення *електронних варіантів посібників*, створених співробітниками Академії та педагогами Київської області. На оновленому порталі Академії вже розміщено 55 посібників, з них 15 видань 2015 року.

Активізовано *входження Академії в міжнародний освітній простір*. Заклад здійснює супровід 46 міжнародних програм і проектів у Київській області.

У 2015/2016 навчальному році Академія продовжує здійснювати науково-методичний супровід **30 напрямів дослідно-експериментальної роботи**, в тому числі всеукраїнського рівня – **12 напрямів (58 навчальних закладів)** та регіонального рівня – **18 напрямів (40 навчальних закладів)**. Крім

того, в цьому навчальному році **здійснюється організаційно-методичний супровід за 20 напрямками інноваційної діяльності**, яка реалізується у **80% навчальних закладів** Київської області.

Інноваційну карту освіти Київської області представлено в **додатку 3**.

Започатковано **цільовий проект “Інтелект+”**, яким передбачено розвиток і систематизацію роботи з інтелектуально обдарованими учнями. У 24 районах і 11 містах області за нашої ініціативи уже створено **556 районних осередків навчання інтелектуально обдарованих учнів** з 19 навчальних предметів за рахунок годин міжшкільних факультативів та курсів за вибором.

II етап проекту (жовтень-березень 2015-2016 років) передбачає проведення на базі Академії постійно-діючого семінару для вчителів, які працюють з інтелектуально обдарованими учнями в районах і містах Київщини.

На III етапі (лютий-березень 2016 року) в Академії буде організовано відбірково-тренувальні збори для учнів-переможців обласного етапу Всеукраїнських олімпіад.

Для співробітників Академії та педагогічних і науково-педагогічних працівників Київської області започатковано **постійно діючі методологічний та науково-методичний семінари**.

Прийнято рішення про **запровадження вищої заохочувальної відзнаки Академії – медалі “Микола Іванович Пирогов – почесний член Київського навчального округу”**. Нагорода буде

1.2. Спортивний комплекс: басейн, стадіон, фітнес-центр, волейбольна та баскетбольна площадки, тенісний корт;

центр розваг для громади: ігрові майданчики, кінотеатр;

оздоровчий центр з оглядовими кабінетами дитячих лікарів: педіатра, офтальмолога, стоматолога, гастроентеролога, невролога, психолога, соціального педагога; кабінети масажу, психоемоційного розвантаження.

1.3. Єдність і наступність дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної освіти, школа повного дня.

1.4. Безпечний комфортний простір для кожної дитини: зони навчання й відпочинку, м'які меблі, вільний та зручний одяг і взуття, вільний рух між зонами, килими, чай, кава, вода за бажанням.

1.5. Рівність прав дорослого і дитини, взаємоповага, довіра, толерантність.

1.6. Участь батьків у навчально-виховному процесі та управлінні школою.

1.7. Безкоштовні підручники, канцтовари, органічне та збалансоване харчування; екскурсії.

2. Персоналізація навчання

2.1. Міжнародні та національні стандарти освіти.

2.2. Інтеграція шкільних предметів з використанням методу кейсів.

2.3. Широкий вибір предметів, курсів за вибором, гуртків, факультативів.

2.4. Можливість обрати предмети та створити персональну навчальну карту.

2.5. Індивідуальні програми навчання для кожного учня та індивідуальний розклад.

2.6. Різновікові мобільні навчальні групи до 15 учнів. Відсутність класно-урочної системи для варіативної складової освіти, яка становить 50% часу навчання.

2.7. Надання навчання двома мовами (українська та іноземна).

3. Інноваційна інфраструктура та матеріально-технічний фонд

3.1. Сучасні меблі-трансформери.

3.2. Високотехнологічне обладнання кабінетів з основ наук, лабораторій, майстерень, ігрових кімнат, бібліотеки.

3.3. Мультимедійні комплексні, інтерактивні дошки, персональні комп'ютери, планшети, електронні підручники, журнали.

3.4. Швидкісний Інтернет, Wi-Fi, віртуальна бібліотека.

3.5. D-лабораторії.

3.6. Шкільний автобус.

3.7. Енергозабезпечення через термосервіс та геосистеми.

4. Технології XXI століття

4.1. Інформаційно-комунікаційні та хмарно орієнтовані технології.

4.2. 3D-технології в навчанні, яке є продуктивним

4.3. Технології дистанційного навчання. ▶

- 4.4. Ігрові, проектні, командні технології.
- 4.5. Коучинг, тьюторські, фасилітаторні технології.
- 4.6. Здоров'язберігаючі технології.
- 4.7. Педагогічні технології, які дозволяють навчити проектувати власне майбутнє: вміння залучати ресурси для вирішення життєвих ситуацій та поточних питань, працювати в команді, активно діяти, відстоювати власну думку та позиціонувати себе в соціумі.

5. Школа життя: соціальна адаптація та громадянська освіта

5.1. Створення міні-суспільства (занурення в систему соціально-економічних та суспільно-політичних відносин):

- дитячий парк професій;
- бізнес-центр;
- центр міжнародних відносин та дипломатії;
- учнівський центр соціальних ініціатив;
- дитячі організації.

Широкий вибір гуртків, секцій, клубів, об'єднань: інтелектуальних, мистецьких, спортивних, трудових, технічних, туристично-краєзнавчих, науково-дослідницьких, екологічних.

- 5.2. Отримання в школі першої робітничої професії.
- 5.3. Участь у благодійних, соціальних, культурно-освітніх акціях.
- 5.4. Участь у державних та місцевих святах, фестивалях, конкурсах, змаганнях.
- 5.5. Центр освіти дорослих, навчання батьків.
- 5.6. Школа волонтерів.

6. Креативний учитель

- 6.1. Професійна педагогічна освіта, здатність нестандартно мислити, вміння мотивувати учнів до неперервного навчання.
- 6.2. Вміння адаптувати, інтегрувати та виробляти новий зміст, форми, методи, технології.
- 6.3. Повага і любов до дитини.
- 6.4. Здатність та мотивація навчатись упродовж життя.
- 6.5. Високий рівень загальної культури.
- 6.6. Здатність використовувати технології XXI століття.
- 6.7. Авторитет учителя та високий престиж його роботи. Високий рівень оплати праці.

7. Автономія школи

- 7.1. Академічна автономія на ґрунті освітніх стандартів.
- 7.2. Самостійний вибір місії та стратегії розвитку школи.
- 7.3. Обрання директора школи на конкурсній основі.
- 7.4. Самостійна кадрова політика.
- 7.5. Участь громади в управлінні школою, дієвість наглядової та піклувальної рад.
- 7.6. Фінансова самостійність та відповідальність.
- 7.7. Партнерські зв'язки з органами самоврядування та управління, освітніми, науковими, культурними, спортивними організаціями й установами. Співробітництво з міжнародними організаціями, установами, закладами освіти.

присвоюватися педагогічним і науково-педагогічним працівникам Академії, а також працівникам освіти Київської області й визначним науковцям, державним та громадським діячам за вагомих особистий внесок у розвиток освіти і педагогічної науки. (Див. вріз на С. 17).

Триває *організаційна підготовка щодо супроводу дистанційного навчання учнів* Київської області. Відповідно до Положення про дистанційне навчання зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 14 липня 2015 року № 761, передбачено, що дистанційне навчання організовується в загальноосвітньому навчальному закладі згідно з робочими навчальними планами, затвердженими наказом керівника за погодженням з органом управління освітою. Після зарахування учня на дистанційну форму навчання керівник закладу звертається до Академії з проханням забезпечити відповідний навчально-методичний супровід. Зміст такого навчання вже розроблено співробітниками Академії. На часі – створення технічного забезпечення цього виду діяльності.

Академія плідно *співпрацює з установами НАПН України*, а саме: Університетом менеджменту освіти – з питань програмно-методичного забезпечення навчання педагогів, Інститутом педагогіки – з упровадження інновацій у сфері загальної середньої освіти, Інститутом обдарованої дитини – з організаційно-методичного су-

проводу проекту “Школа майбутнього”, Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих – розроблення технологій освіти дорослих, Інститутом проблем виховання – наукового супроводження та упровадження технологій національно-патріотичного виховання учнівської молоді, Інститутом психології імені Г. С. Костюка – розроблення, наукового супроводження та упровадження технологій розвитку організаційної культури навчальних закладів, розвитку конкурентоздатності керівників освітніх організацій.

Упродовж жовтня 2015 року в усіх 37 регіонах Київської області було проведено стратегічні сесії за участі педагогів, батьків, учнів, громадськості з проблем *розроблення моделі сучасного навчального закладу*. Пропозиції учасників зібрань, систематизовані робочою групою у складі В. Рогової, І. Осадчого та Є. Бачинської у вигляді *структурно-організаційної моделі “Школа XXI ст. у Київській області”*, подано в додатку 4.

ВИСНОВКИ. Описані вище способи, засоби та технології модернізації закладу післядипломної педагогічної освіти дозволили здійснити його удосконалення як вищого навчального закладу, наукового, методичного і культурно-просвітницького центру, здатного повною мірою забезпечувати інноваційний розвиток системи освіти регіону.

Від редакції

ПИРОГОВСЬКА ПРЕМІЯ¹

Пироговська премія в галузі освіти є довготривалим громадсько-державним благодійним ПРОЕКТОМ, який започаткований Центром сприяння суспільному розвитку ім. Миколи Пирогова² спільно із Міністерством освіти і науки України.

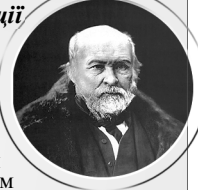
Метою Пироговської премії є сприяння розвитку системи освіти в Україні, розробленню, поширенню та впровадженню новітніх освітніх систем і технологій, новаторству і прояву хисту до творчості у працівників освітньо-наукової сфери в контексті реформаторської діяльності та досягнень видатного діяча освіти України Миколи Пирогова.

Премія присуджується:

- “За значні практичні досягнення в освітанській галузі України”;
- “За перспективні теоретичні та практичні розробки, впровадження яких значно підвищить освітній рівень суспільства України”.

¹Витяг зі Статуту. Пироговську премію започатковано відповідно до Закону України № 531/97-ВР “Про благодійництво та благодійні організації” від 16 вересня 1997 р. з урахуванням особливостей, передбачених іншими нормативними актами України та на підставі рішення Загальних зборів Центру від 7 вересня 2000 р. Цього ж року Статут затверджено Міністром МОН України.

²Всеукраїнський центр ім. М. Пирогова – благодійна організація, яка є співзасновником і видавцем журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”.

Іван Осадчий

Векторы модернизации учреждения последипломного педагогического образования в сферах учебного, научного и методического обеспечения деятельности и инновационного развития системы образования региона

В статье дано обоснование направлений модернизации учреждения последипломного образования в сферах учебного, научного и методического обеспечения деятельности и инновационного развития системы образования региона. Детально описываются средства, способы и системы инновационной деятельности по повышению квалификации педагогов, их научно-методическому консультированию, мониторингу образовательной среды, использованию электронных ресурсов, организации опытно-экспериментальной работы, стимулированию работы педагогических и научно-педагогических работников.

Ключевые слова: модернизация учреждения последипломного образования, формы повышения квалификации, научно-методическое онлайн-консультирование.

Ivan Osadchy

Modernization Vectors of Postgraduate Education in the Spheres of Educational, Scientific, Methodological Support Activities and Innovative Development of the Regional System of Education

This article proposes innovative ways for upgrading and developing postgraduate teacher training institution in the spheres of educational, scientific and methodological support of the regional system of education. Methods and innovation systems which improve teachers' skills, their scientific and methodological abilities, monitoring of educational environment, the use of electronic resources, organization of research and experimental pedagogical work and incentives for teaching staff are described in detail.

Key words: modernization of postgraduate teacher training institution forms of in-service pedagogical education, scientific and methodological on-line consultancy.

МЕМОРАНДУМ

про співробітництво з упровадження педагогічних інновацій у галузі дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти між Національною академією педагогічних наук України та Департаментом освіти і науки Київської обласної державної адміністрації

Національна академія педагогічних наук України (Академія) і Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації (Департамент), далі – “Сторони”,

- керуючись Конституцією України, іншими законами України, актами Президента, Кабінету Міністрів України і Статутом Академії,
 - прагнучи створити умови для підвищення ефективності наукових досліджень і використання їх результатів задля інноваційного розвитку освітньої сфери,
 - виходячи з переконання, що об’єднання зусиль наукових і освітянських структур у здійсненні інноваційних пошуків шляхів розвитку освітніх систем є важливим фактором їх продуктивності,
 - визнаючи необхідність розвитку взаємодії, обміну досвідом з упровадження освітніх інновацій у галузі дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти в період посилення взаємовпливу науки й освітньої практики,
 - бажаючи підтримувати і розширювати довготривалі зв’язки з метою ефективнішого використання спільних можливостей для проведення наукових досліджень та педагогічних експериментів у галузі дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти, забезпечення фахового зростання педагогічних працівників,
 - на основі принципів взаєморозуміння, взаємоповаги і взаємовигідної співпраці, дотримуючись чинного законодавства України та норм міжнародного права у сфері охорони інтелектуальної власності
- домовились про таке:**

СТАТТЯ 1

1.1. Цей Меморандум визначає межі й умови співробітництва Сторін, спрямованого на ефективний пошук і реалізацію інноваційних технологій у сфері освіти та науки відповідно до світових тенденцій розвитку та некомерційних освітніх ініціатив.

1.2. Сторони здійснюватимуть співробітництво в галузі дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти за напрямками і проектами, що визначаються угодами між Комунальним вищим навчальним закладом Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” та науковими установами Національної академії педагогічних наук України.

1.3. Сторони домовилися про належний відбір спільних наукових та інноваційних освітніх проектів для співробітництва, необхідних для розвитку навчальних закладів й освітньої системи Київської області загалом.

1.4. Сторони залучатимуть працівників наукових установ Академії та Департаменту до участі в заходах, що

плануються для проведення, в тому числі й за участі третіх сторін.

СТАТТЯ 2

2.1. Співробітництво між Сторонами відповідно до визначеної проблематики охоплюватиме такі основні напрями:

- реалізація спільних інноваційних програм і проектів;
- науково-консультаційний супровід освітніх трансформацій у регіоні;
- експериментальна апробація запропонованих науковцями нових ідей і підходів;
- системне впровадження продуктивних результатів наукових пошуків і здобутків педагогічної практики;
- розвиток професійних компетентностей освітян і наукових працівників.

СТАТТЯ 3

3.1. Основними формами співпраці Сторін у межах цього Меморандуму є такі:

- організація і проведення спільних науково-практичних конференцій, сим-

позиумів, круглих столів, виїзних засідань, семінарів;

– обмін виданнями, документацією, дидактичними матеріалами, що стосуються сфери освіти і науки, зокрема післядипломної педагогічної освіти, а також інформацією про реалізацію інноваційних освітніх проектів і програм у сфері дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти на різних рівнях їх здійснення;

– підготовка й публікація спільних науково-методичних праць і навчальної літератури;

– здійснення взаємної експертизи матеріалів, підготовлених освітянами і науковими працівниками, узагальнення результатів їх експериментальної апробації;

– організація і проведення спільних заходів щодо моніторингу якості дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти в регіоні;

– забезпечення оперативного наукового консультування різних категорій освітян з актуальних проблем розвитку дошкільної, шкільної і позашкільної освіти.

СТАТТЯ 4

4.1. Сторони домовилися про умови забезпечення належної реалізації положень, зазначених у цьому Меморандумі.

4.2. Координація діяльності в межах цього Меморандуму здійснюватиметься радою учасників співпраці – керівників відповідних організацій та установ, координаторів науково-освітніх проектів, інших осіб за взаємною домовленістю.

4.3. Цей Меморандум свідчить про наміри Сторін щодо довгострокового співробітництва з питань освіти та науки і не передбачає певних юридичних зобов'язань та не може розглядатися як угода про надання послуг. Домовленості Сторін у контексті Меморандуму не мають комерційного характеру та є добровільними.

4.4. Меморандум передбачає можливість розширення кола учасників за згодою Сторін.

СТАТТЯ 5

5.1. Цей Меморандум не містить фінансових зобов'язань.

5.2. Усі фінансові зобов'язання, що можуть виникати під час реалізації по-

ложень цього Меморандуму, оформлюватимуться окремими документами.

5.3. За взаємної згоди право на використання результатів діяльності, відповідно до положень цього Меморандуму, належить обом Сторонам.

СТАТТЯ 6

6.1. Цей Меморандум не виключає інших форм співпраці, попередньо узгоджених Сторонами, що не суперечать положенням статутів Сторін і меті цього Меморандуму.

6.2. Спірні питання, пов'язані з тлумаченням чи застосуванням положень цього Меморандуму після набуття ним чинності, вирішуватимуться шляхом переговорів і консультацій.

6.3. За взаємною згодою Сторін до цього Меморандуму можуть вноситися зміни і доповнення, зумовлені прийняттям законодавчих чи нормативно-правових актів, що вимагатимуть зміни характеру стосунків між Сторонами.

6.4. Сторони можуть інформувати громадськість країни та міжнародну наукову спільноту про результати співпраці в рамках цього Меморандуму.

СТАТТЯ 7

7.1. Цей Меморандум набуває чинності з дати його підписання і діятиме упродовж п'яти років.

7.2. Кожна зі Сторін може припинити дію цього Меморандуму, письмово повідомивши іншу Сторону про свій намір. У такому випадку цей Меморандум припиняє свою дію через один місяць після отримання відповідного повідомлення.

7.3. У разі припинення дії цього Меморандуму його положення застосовуватимуться до повного виконання розпочатих спільних програм і проектів у рамках цього Меморандуму.

Укладено в місті Біла Церква 13 жовтня 2015 року в двох примірниках українською мовою, що є автентичними і мають однакову юридичну силу.

За Національну академію педагогічних наук України

Президент В.Г. КРЕМЕНЬ

За Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації

В.о. директора В.Б. РОГОВА

ПОСТАНОВА

СПІЛЬНОГО ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ, КОЛЕГІЇ ДЕПАРТАМЕНТУ ОСВІТИ І НАУКИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ, ВЧЕНОЇ РАДИ КОМУНАЛЬНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ “АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ”

**Про співробітництво з упровадження
педагогічних інновацій у галузі дошкільної,
загальної середньої і позашкільної освіти**

13 жовтня 2015 року

Розглянувши перспективи й основні напрями розвитку співробітництва між науковими структурами НАПН України й освітянськими закладами та установами Київської області щодо здійснення інноваційних пошуків у галузі дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти та впровадження їх результатів у практику, президія Національної академії педагогічних наук України, колегія Департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації, вчена рада Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти”

ПОСТАНОВЛЯЮТЬ:

1. Ухвалити Меморандум про співробітництво з упровадження педагогічних інновацій у галузі дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти між Національною академією педагогічних наук України і Департаментом освіти і науки Київської обласної державної адміністрації (додається, див С. 18).

2. Відділенням НАПН України, керівникам її наукових установ, керівництву Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” конкретизувати зміст і форми спільної діяльності з реалізації положень Меморандуму, уклавши за необхідності угоди про співпрацю, і забезпечити їх виконання.

3. Контроль за виконанням постанови покласти на першого віце-президента НАПН України В.І. Лугового, в.о. директора Департаменту освіти і науки Київської облдержадміністрації В.Б. Рогову і ректора Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” І.Г. Осадчого.

Президент НАПН України
В.Г. КРЕМЕНЬ

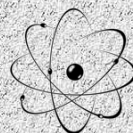
В.о. директора Департаменту
освіти і науки Київської облдержадміністрації
В.Б. РОГОВА

Перший віце-президент,
в.о. головного вченого
секретаря НАПН України
В.І. ЛУГОВИЙ

Секретар колегії Департаменту
освіти і науки
Ж.Ж. ОСИПЕНКО

Ректор Комунального вищого навчального
закладу Київської обласної ради”
“Академія неперервної освіти
І.Г. ОСАДЧИЙ
Вчений секретар
Л.В. КАБАН

МЕТОДОЛОГІЧНА РЕВІЗІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ВИХОВАЛЬНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Наука -
школі

УДК 37.014.53:
351.858 (477)

Сучасні українські реалії є викликом для громадянського суспільства. З'явилися незвичні поняття: сепаратизм, анексія, війна, окупація. Актуалізовано наступні: патріотизм, націоналізм, незалежність, національна ідентичність тощо. У статті автор висловлює свої міркування щодо необхідності семантичних змін зазначених понять.

Стаття окреслює ряд актуальних, "кричущих" проблем, щодо з'ясування яких автором проведено неупереджене дослідження, результати якого репрезентовано у статті.

Сучасний стан українського суспільства – це і виклик для наукової та освітньої сфер, на які покладається відповідальність за вирішення найактуальніших проблем: давніх і нових.

Ознакою сучасної доби стало загрозливе виверження сепаратистського й шовіністичного дискурсу. Освітнянами осмислюються їх прояви та пошуки відповіді на актуальні для українців питання.

Компаративний підхід, застосований автором, результати проведеного ним експерименту, його звернення до аналітичних наукових розвідок світової практики посприяли розробці ним науково вивірених пропозицій щодо концептуальних засад виховально-освітнього простору.

Ключові слова: єдина країна, оповідь як метод і спосіб розуміння життя; компаративний підхід, взаємозалежність культурних теренів, націоналізм, сепаратизм, патріотизм, мова як виразник нації, українська ідентичність: її складники; кордоцентрична нація.

Упродовж останніх 2-х років, а точніше з 20 лютого 2014 року, мене постійно не залишає думка про те, що відбувається з моєю кордоцентричною нацією, приналежністю

до якої я так пишаюся, бо події, що відбулися і відбуваються в нашому суспільному житті зачепили, без винятку, кожного з нас: це і майдан, і військова агресія, і ціла купа негарздів у

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

Доцент, кандидат педагогічних наук,
Заслужений працівник освіти України

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2015

ЄДИНА КРАЇНА: ХРОНІКА ПЕРЕМОГ

24 серпня 1991 р. прийнято «Акт проголошення незалежності України», у якому зазначалося: “У зв’язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року; продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні; виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами; здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України”, Верховна Рада на позачерговій сесії прийняла історичний документ виняткового для долі українського народу значення. «**За**» проголосували **346** депутатів.

Незважаючи на паніку і розгубленість у своїх лавах, комуністи домоглися рішення про проведення референдуму. 1 грудня 1991 року відбулися дві події: понад **90%** громадян, які взяли участь у Всеукраїнському референдумі, висловилися за незалежність України, водночас було обрано Президента республіки — Л. Кравчука (понад **61%** голосів).

З 1991 РОКУ МАЄМО СВОЮ ДЕРЖАВУ: ПРИЙШЛИ З РІЗНИХ КУЛЬТУРНИХ ПЛАСТІВ, МАЄМО РІЗНІ ПЕРІОДИ СТАНОВЛЕННЯ СЕБЕ ЯК ГРОМАДЯН, САМОУСВІДОМИЛИ СЕБЕ УКРАЇНЦЯМИ, МРІЯЛИ РАЗОМ РЕАЛІЗОВУВАТИ НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕЮ. — ЧАС ПЕРЕОЦІНИТИ ВЛАСНУ ІСТОРІЮ, УСВІДОМИТИ ГОЛОВНЕ, ВИПРАВИТИ ПОМИЛКИ, ПРОБАЧИТИ ОДИН ОДНОГО, НАДАТИ КРАЇНІ 2-Й ШАНС!

Перемога 90-91, довгоочікувана, подарована нам усім Богом! Ейфорія перемоги захопила й понесла, і забули, що працювати треба: з розумом і серцем. — Зарано заспокоїлися... і повели себе традиційно, по-українськи — „моя хата з краю“...

А до цього — у 1990 — економічна самостійність! Народ — господар заводів, земель, наукових і інших кадрів... Єдиний господар і розпорядник всього багатства. — Нечуваний документ! А що за 24 роки з цим зроблено? — Якись хитрувати господарі з’явилися... та ще й скільки їх?! Де народ?! Що собі думає єдиний господар і розпорядник всього багатства країни? Задовольнився формальними приватизаційними сертифікатами, які отримав від влади як господар?! В результаті — народ — був „ніким“, таким і залишився — ошуканим!

А ДЕ Ж ТА КРАЇНА, ЗА ЯКУ БОРОЛИСЯ?! Виявилось, що не готові власну державу будувати!

Не тим довірили будівництво. Не ту ідеологію обрали, підвалини не ті! Самі не доросли!

Висновок один: боротися вміємо, воювати навчені, а побудувати державу не змогли, не мали такого досвіду! Слід чесно і відверто визнати сьгоднішній результат на рівні держави, суспільства, і розробити всім зрозумілу національну програму побудови країни, „засукати рукави“ і до справи!

УКРАЇНІ Є КИМ ПИШАТИСЯ, принаймні було! Добре слово промовимо на честь людей наших — українців зі сходу і заходу, які свідомо і добровільно надали право країні — Україні — бути незалежною, самостійною! Бо без їхньої згоди і України сьогодні не було б! Ось за що треба дякувати один одному: без доброї волі перших (їх на той час було біля 70%).

Оце і мало стати точкою відліку побудови держави на ґрунті поваги, взаєморозуміння і підтримки один одного! Сьогодні б мали інший результат!

соціально-побутовій, професійно-фінансовій сферах, які вимагають негайних змін, нових професійних та життєвих траєкторій. У мене особисто, та й у кожного, здається, є бажання якнайшвидше розібратися в усьому і дати раду, оскільки кожен з нас несе особисту відповідальність за все, що сьогодні діється в країні. Саме таку відповідальність відчуваю я, і передусім, саме перед Вами, шановний читачу.

Хочу поділитися ось такою думкою. Останнім часом я глибоко занурилася в читання двох книжок американського вченого Едварда В. Саїда — „Орієнталізм“ і „Культура й імперіалізм“, які в українському перекладі нещодавно вийшли друком у 2-х видавництвах м. Києва [15]. Це дуже цікаві наукові розвідки, що спонукають до перегляду усталених, більш того, засадничих положень щодо розбудови держави, її розвитку. Тут розглядається і пропонується альтернативна семантика таких, здавалося б, усталених понять, як нація, націоналізм, патріотизм, сепаратизм, окупація, анексія, національна ідентичність... А це не лише основні поняття нашого з вами сьогодення, а ще й засадничі положення багатьох основних концепцій державного устрою країни, зокрема її виховально-освітнього простору.

Тож останнє і спонукало мене звернутися до робіт українських вчених і знайти в їхніх дослідженнях відповіді на питання, що сформуливали сучасні реалії українського суспільства, а саме — розкол, агресія, ненависть між представниками сходу

і заходу, роль гуманітарної інтелігенції, зокрема педагогів, учених.

І одне з цих найболючіших питань – „розкол”. У праці „Десятиріччя суспільної трансформації” автори віднесли до особливостей українського соціуму “глибокий розкол, який не сьогодні стався і, судячи з усього, не завтра залагодиться.” А яка ж причина цього розколу? А причину його автори пов’язують з особливостями мислення українців, яке начебто “не може вийти за рамки схеми давньоіранської релігії – маніхейства”, в основу якої покладено ідею поділу людей на “праведних”, які дотримуються істини, і “прибічників зла” [13, С. 423].

Не зовсім зрозуміло, що дає підстави відомим науковцям стверджувати, що саме цей вид мислення є характерним для сучасних українців, але, якщо пристати на цю думку, то маємо визнати, що такий тип світогляду є більш характерним для представників заходу (будемо надалі називати їх – „західняками”, а представників сходу – „східняками”), бо саме вони виявляють, схоже на описане в дослідженні, агресивне ставлення до інших громадян країни. **Як наслідок – унеможливлення розгляду питання „єдиної країни”.**

Тож ми робимо висновок, що у виховально-освітній шкільній практиці скористатися такими рекомендаціями практично неможливо, бо вони не містять того конструктиву, що мав би прояснити ситуацію „розколу”, його природу, механізми виникнення та залагодження, якими б і

РОЗКОЛ: НАРОД І ЕЛЕКТОРАТ

Русифікація-українізація: і творці, і виконавці – ті ж самі, тож не вирішували „дражливі проблеми”, а роздмухували.

У нашому суспільстві українська мова стала однією з головних і надто дражливих проблем. Історія, яка супроводжувала це питання, всім відома. Початком її стала передвиборна кампанія Л.Д. Кучми на пост президента країни, бо саме він давав обіцянки ввести двомовність в державі. Саме це й сприяло тому, що він обирався на цю почесну посаду двічі. Проте після перегонів напруга з цього питання чомусь спадала. Хоча саме президент має достатньо повноважень для вирішення будь-якої проблеми. Дивно, коли на такому високому рівні очільники не розуміють, або і не хочуть розуміти, до яких наслідків може привести така байдужість з боку влади, її бездіяльність.

Варто згадати документальну стрічку російського кінорежисера Андрія Кончаловського «Битва за Україну», в якій взяли участь багато світових політиків, і зокрема другий Президент України (1994 - 2004 рр.) Леонід Кучма. І хоча режисер переповідає історію становлення держави й виокремлює проблеми, які виникли на цьому шляху, він жодним чином не зосереджує увагу ані про вже заявлену тут проблему, ані про тих, на кого можна розраховувати у її вирішенні, не йде тут мова й про освіту, науку, їхню роль у розбудові молодого держави, що до кінця так і не визначена президентом. Таке враження, що їх немов витіснено із підсвідомості.

Тому далі зверну вашу увагу, шановний читачу, на ті психологічні стани, які виникають через наявні дискримінаційні проблеми, пов’язані з мовним питанням.

Мовні питання російськомовних українців, як відомо, не були глибоко осмислені ані урядом, ані суспільством. І у багатьох з цих людей з’явилося відчуття меншовартості, бо у багатьох виникли ускладнення з професійною реалізацією. Отже, життя стало як на чужині. І ця проблема, на нашу думку, навіть гірша ніж проблема емігрантів, бо ті мають хоча б якісь важелі на подолання труднощів, тоді як перші відчують образу, відчуження, небажання долати перешкоди. Слід сказати, що на педагогічних конференціях я не раз ставала свідком того, що люди вибачалися за те, що не володіють українською мовою (хоча й народилися й живуть в Україні). Бо це наслідки процесу русифікації, який відбувався за радянських часів.

За психологією, стан людини є однією з необхідних умов для людського розвитку.

Пригадую, як за часів радянської влади усіх нас лякали слова “бандери” і „націоналісти”, якими й зараз дехто прикривається, немов щитом, якщо хоче засудити бажання свідомих українців відродити національні традиції, пізнати власні корені. **Отже, рідна ненька у різні часи була мачухою то для одних, то для інших.** І не було порозуміння. Утисків у плані українізації у незалежній Україні більше за усіх зазнав саме східний регіон. Тому у 2004 році у східній частині й розпочалися мітинги щодо проблеми федералізації, що на думку багатьох «східняків» мало б сприяти покращенню їхнього ▶

життя. **Взаємини Донбасу з іншими в Україні – лакмусовий папірець, який проявив якість результату роботи уряду.**

За наявності мудрих правителів/ керманчів країни/урядовців цієї проблеми вже давно б не існувало, і упродовж 25 років незалежності усі громадяни знали б історію своєї держави, пишалися нею, сприяли подальшому її розвитку. Але маємо те, що маємо.

Це стосується у першу чергу й освітянської галузі. Бо у світлі «кращих традицій» узялися вирішувати цю проблему посиленими/ ретельними перевірками виконання Закону про мови (у спосіб, кажучи відверто, не дуже чемний). І це замість того, щоб виховувати у громадян почуття любові до мови, до кращих традицій історії українського народу, його багатющої культури.

Як переконують події у східному й південному регіонах наші керівники виявилися такими, які очолили, щоб згубити національну українську ідею – у спосіб автономізації та федералізації. Мабуть про таке думав Тарас Шевченко, коли написав: „Доборолась Україна до самого краю, гірше ляха свої діти її розтинають!”

Апогеєм цинізму уряду стали події 2014 року. Невже на початку 2014 року Закон про мови був такою нагальною потребою. І які жахливі наслідки з цього рішення ми маємо зараз!

Самі спровокували цей спротив, принизили людську гідність решти своїх громадян.

Вкотре владі (а фактично партії регіонів!) була потреба підбурити народ знову ж таки в своїх цілях і навіть підштовхнули своїх громадян в обійми Росії.

Розкол: іманентно існує протистояння

Але цим не закінчилися для народу України його випробування. Донбас, а це Луганська і Донецька області разом, **прорвав іманентно існуюче протистояння двох різних за власною історією, світоглядом, баченням подальших шляхів розвитку країни та союзників на цьому шляху.**

Психологи стверджують, що, якщо якась ситуація повторюється для людей – це означає, що вона не завершена і треба думати як, нарешті, її вирішити, так само і для країн. На початку 2014 р. замість того, щоб зробити правильні висновки, ми самі підштовхнули своїх громадян в обійми Росії, бо вкотре показали, що владі і суспільству все одно, що їм болить, і що жодного кроку назустріч вони робити не збираються, тобто фактично було заявлено, що такі як вони є („східняки”) – нікому і не потрібні. Така ситуація для будь-якого подружжя є підставою для розлучення, чи не так, Колеги?

Якби ми сказали, що таке вперше проявилось, до цього все було добре, була „єдина країна”, то це було б неширо і просто м'яко кажучи неправдою. Як завжди атмосфера в державі, ставлення до інакомислячих (владі важливо розділяти і владарювати) не сприяли ширості: мовчання переважало.

Якби не війна, і досі б мовчали! **ЛИШЕ** ситуація війни на сході дозволила проявитися справжнім обличчям, емоціям, ненависті і саме тому, що насправді думають наші українці, що для них є цінністю, як з того боку, так і з іншого (про це далі).

могли скористатися вчителі у своїй педагогічній діяльності.

Ситуація актуалізується ще й тим, що багатьом директорам шкіл і вчителям доводиться працювати в складній ситуації, коли в школі серед учнів, та й вчителів, є тимчасові переселенці з Донбасу. Таких ситуацій „сам на сам” або „віч-на-віч” не меншає, а навпаки, їхня кількість збільшується, і у першу чергу, через те, що задекларована „тимчасовість” перетворюється на роки, тобто на невизначений термін.

Донбас сьогодні – найгарячіша точка українського суспільства. Він, як „налив” на тілі суспільства, акумулював усю напругу протистоянь минулого і сьогодення разом.

Тобто, Донбас – це сьогоднішній виклик владі, українському суспільству, освіті та науці – усім нам, творцям сучасної української історії.

З огляду на це, з'ясування причин наявного розколу в українському суспільстві, його природи є одним з найпріоритетніших завдань, від вирішення якого на пряму залежить майбутнє як українського суспільства, так і самої країни – якій їй бути! Вирішення такого завдання – це ще й громадянський обов'язок вчених країни!

Тож з'ясування природи „розколу”, як наявного „живого” явища/проблеми в українській спільноті, стало метою та завданням нашого дослідження.

Дослідницький задум полягав у наступному:

1. Розглянути проблему „розколу”, як таку, що презентована, принаймні, у

3-х видах дискурсу: історичному, лінгвістичному та психологічному.

1.1. Відібрати історичні дискурси, які б представили хронологічно періоди, в контексті яких відбувалися ситуації найбільшого спротиву/протистоянь українців державним укладам.

Це, безперечно, історичні дискурси двох періодів: 40-х і 90-х років ХХ сторіччя (див. врізи на С. 22-26. Перший період нами названо „бандерівці”, а другий – „російськомовні українці”; 40-х років і періоду 2014 – 2015 рр. ХХІ сторіччя, де останній відомий не лише громадянам України, а і Світу як „АТО”.

1.2. Лінгвістичні¹ дискурси склали наративи, оповіді, інтерв'ю учасників окреслених/вибраних/підібраних ситуацій, а також тексти публікацій, книжок. Всі вони розкривали одну і ту саму центральну тему – держави заможної, конкурентоздатної, самодостатньої, вільної, самостійної, її виразника – державної мови: „Без мови – нема держави” з різноманітними варіаціями.

Знайомтеся з експериментальними фактами за матеріалами врізів на С.24-30.

1.3. Психологічний дискурс являв собою результати наукових та особистісних рефлексій учасників подій з проблеми, яку ми назвали „єдина країна”, їхніх взаємин, які характеризувалися напруженістю, неприйняттям один одного, атмосферою риторики „обвинувачу-

ЗАХІДНА УКРАЇНА ЯК ЖАХЛИВА М'ЯСОРУБКА

Додаємо далі до розуміння наступні факти, без яких важко зберігати об'єктивність і доходити істини. Мова піде про бандерівців. Самі себе вони позиціонують як борці за свободу, проти того, що їх вважають бандитами. Їм важливо, і це по-людськи зрозуміло, бути почутими. Тож дослухаємося їх наративів¹, до їх голосів, що хотіли бандерівці нам, сучасникам, розказати!

„Тож завданням було: „Сказати советським людям коротко правду про нас, бандерівців, про наш визвольний-революційний рух”¹.

● **ЗА ЩО МИ ВЕДЕМО БОРОТЬБУ, ЯКІ НАШІ ПОЛІТИЧНІ І СОЦІАЛЬНІ ЦІЛІ?**

Ми, українські революціонери і повстанці, ведемо боротьбу:

За побудову на українських етнографічних землях української незалежної національної держави із справедливим політичним і суспільно-економічним устроєм.

Позбавлений своєї державної самостійності український народ завжди зазнавав дотепер і зазнає сьогодні з боку своїх окупантів тільки національного, політичного і соціального гноблення, тільки економічної експлуатації. Зробити кінець такій своїй незавидній долі український народ може, тільки побудувавши свою незалежну національну державу.

Наші найвищі ідейні гасла – «Воля народам! Воля людині!»

● **Ось хто такі ми, бандерівці, та за що ми боремося**

Колись на насмішки царських вислужників, що ніби «гайдамаки – не воїны, разбойники, воры, пята в нашей истории», – великий Шевченко відповів: «Брешеш людоморе! За святую правду, волю розбійник не стане! Не розкує закований у ваші кайдани народ темний; не заріже лукавого сина; не розірве живе серце за свою Україну» (Холодний Яр). Ці слова Великого Пророка України хай будуть і сьогоднішньою нашою відповіддю усім тим, хто обдурені большевицькою пропагандою, ще й сьогодні дивляться на нас, як на «бандитів». Сьогодні вже і пропаганди не треба, діла говорять краще, ніж слова.

Тут уперше в історії усталізованого СРСР (читаймо: СРСПР) кількадесят тисяч українських патріотів – синів працюючого народу українського поклалися радше згинуті, ніж покійно терпіти большевицькі знущання, ніж погодитися із злочинною з національного і соціального погляду політикою большевицьких бандитів.

Ми, бандерівці, боремося і вмираємо з думкою про майбутню волю і щасливе життя українського народу, з думкою про майбутню волю і щасливе життя усіх советських народів!

Ми щиро співчуваємо всім тим советським матерям і батькам, ні в чому невинні сини яких, опинившись на фронті боротьби проти нас проти власної волі, впали у боротьбі з нами. В тому винувате МВД. Воно гнало їх проти нас силою. Вони – жертви емвєдівського терору.

Українці із східних областей! Ми, українські революціонери і повстанці, – борці за волю і незалежність України, кличемо Вас: ширше включайтеся у визвольну революційну боротьбу проти большевицького ярма! Боротьба за волю і незалежність українського народу – священний обов'язок кожного сина України!²

¹ Мовознавство вивчає ... й людську мову взагалі. Мова не доступна лінгвістові для прямого спостереження; безпосередньо спостережні лише факти мовлення, або мовні явища, тобто мовленнєві акти носіїв живої мови разом з їхніми результатами (текстами).

¹ Петро Полтава. Хто такі бандерівці та за що вони борються. Видання друге. – 1994. – Дрогобич. – „Відродження”. – 64 с. (Перше Видання Організації Українських Націоналістів. – Київ. – 1950. – Львів. Правопис статті залишено без змін).

² З Декларації Проводу ОУН

РЕМАРКА 1: „БАНДЕРІВЦІ” І СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

*Історія – вчителька життя!
Historia magistra vitae est.
На то вона і історія!*

„Бандерівці” вже тоді, коли точилася боротьба, де вони самі вбивали і де над ними чинили розправу, розуміли Хто і Чому це робить. І висловлювали шире співчуття родинам загиблих! Саме в той момент вони знайшли і час, і сили для вибачень, коли самі переживали, за їх свідченням, ось так: „Усю Західню Україну большевицькі бандити *перемінили в одну жахливу м’ясорубку*. Немає тут сьогодні хати, де б ці душоуби когось не вбили, не заарештували, не вивезли на Сибір, немає ні лісу, ні гайку, де не виділи б розриті повстанські могили, немає села, де не було б спалених, зруйнованих господарств, немає родини, де мати не оплакувала б замордованого сина, дочка – замордованої матері, маленька дитина – вивезених на Сибір батьків. І за що це море горя, за що це море крові і сліз? За те тільки, що український народ любить Україну – свою Батьківщину, за те тільки, що український народ, як і кожний інший народ у світі, хоче жити вільним, незалежним життям.”¹

А як сучасні українці ставляться до бандерівців та оцінюють їх визвольну діяльність? На це питання наведемо далі узагальнені відповіді:

- Ваші сім’ї постраждали. Так! А скільки Вами знедолених сімей: скільки жавів почули від „східняків”, коли їх та їхні родини в спину розстрілювались „західняками”.
- А чому кияни чинили опір, коли на початку розбудови держави було запропоновано воякам УПА пройти переможною ходою площею Перемоги? Кияни не допустили цього дійства, бо вважали це зрадою своїх дідів і батьків!
- А чому на прохання В. Ющенко на 9 Травня ветерани Радянської Армії не подали руки воякам УПА? *Як би хто з нас до них не ставився сьогодні, ще тоді, у своєму зверненні до „совєтських” людей, їхніх співгромадян, вони являли собою зразки духовного ставлення до іншого. Тож і заслуговують і на наше розуміння їх, а, мабуть, і прощення.*

РЕМАРКА 2: ДУХОВНЕ ЗРОСТАННЯ НІМЕЦЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: КРАСНОМОВНИЙ ФАКТ

Пригадую, як на початку 1984 р. мене, хоча на той час була наймолодшою серед найдосвідченіших методистів, але як переможця соціалістичного змагання ЦІУВ МО УРСР направляють у Німеччину (тоді – НДР) для обміну досвідом методичної роботи в республіці. По Магдебурзькому округу протягом 2-х тижнів нас супроводжував німецький колега. Розмова за розмовою і наприкінці 1-го тижня нашого перебування в Німеччині несподівано для мене він (високий, в доброму тілі чоловік) падає на коліна й зі слезами на очах став вибачатися переді мною і перекопувати, що його рідні, ні дід, ні батько, не вбивали моїх. (Перед цим я розповіла про свого батька, інваліда ВВв, який через рани війни передчасно залишив цей світ у свої 56, а був так потрібен нам тут, на землі). Потім я згадувала цей випадок, коли роздумувала над результатами виховання, його ефективністю. Тут слід добрі слова сказати як на адресу уряду тодішньої НДР, так і самого німецького суспільства. Вони змогли переоцінити фашистський досвід свого старшого покоління, простити їх та просити вибачення у всіх, хто потерпів від нацизму у часи 2-ої світової війни.

Всьому світу відома їх програма з матеріальної компенсації аустербайтерів - німці змогли піднятися над собою, тож і виросли – нагородою. Тож їм і шана людська!

Порозуміємося – нагородою кожному як з того боку, так і іншого, стане підняття над собою, власний духовний розвиток! Хіба ми не варті цього?

чень”, проявами деструктивних емоцій – ненависті, гніву, а також протестних настроїв і дій тощо.

2. Усі відібрані нами дискурси, зазначені у п.1.1 – 1.3, ми вважали експериментальними фактами, для аналізу яких нами був застосований компаративістичний підхід.

Саме компаративний аналіз усіх підібраних нами експериментальних фактів (з ними читач може ознайомитися за матеріалами врізів на С. 22 – 30), надає можливість самим зрозуміти причини виникнення неприйняття українцями як подій у 40-і, так і сучасних подій періоду 90-х років, зокрема періоду 2014 – 2015 рр. XXI сторіччя.

Звертаю Вашу увагу, шановний читачу, на матеріал врізу на С.26, де йдеться про важкий, кривавий досвід національно-визвольної боротьби у 40-і з комуністичним режимом за Україну, дискурс якого став частиною експериментального дослідження. Цей дискурс разом з оповідями сучасних мешканців Донбасу (2014 – 2015 рр.) продемонстрував симетричність як самих подій (у 40-і та у 2014 – 2015 рр.), так і психологічних станів, які супроводжували українців і в ранній, і в пізніший періоди, а також і прислужився встановленню причин та природи виникнення як протестних настроїв, так і таких самих дій – спротиву/протесту.

Психологічною природою причин спротиву виявився захист своєї ідентичності натомість комплексу меншовартості, який формувався через вимоги, котрі зачіпали сутнісні ознаки

власної національної ідентичності.

Тож є всі підстави зазначити, що причиною розколу, встановлення якої ми поставили собі за мету, якраз і є захист своєї ідентичності натомість комплексу меншовартості, який виникав/формувався у критичній/новій/неочікуваній ситуації через об’єктивні обставини, як-от, наприклад, — зміна державного устрою. Новий державний устрій вимагав від громадян виконання нових державних законів, зокрема мовного, а людина психологічно виявляла абсолютну неготовність „відповідати вимогам”, що і штовхало її до учинення спротиву, ставати, як говорять сучасні політики, „протестним електоратом”. Слід зазначити, що окреслена ситуація має „інший бік медалі” — психологічний, з точки зору якого, вочевидь, наявне нехтування всіма класичними психологічними законами, які визначають природу, умови, фактори розвитку людини. Проявилася нова ситуація „Державні закони — психологічні закони”, яка може стати предметом окремого дослідження. Закономірно, якщо порушується між ними відповідність, з’являються підстави для виникнення протестних настроїв. Не є метою дослідження, тож і нема потреби тут, у статті, говорити про тух, хто винен, чия була і є за це відповідальність. Зверну лише Вашу увагу, дорогий Колего, на одну деталь, яка дуже важлива для об’єктивних висновків. У 40-і боротьба точилася з недемократичним, авторитарним, антигуманним комуністичним режимом,

СХІДНА УКРАЇНА: зворотна сторона тієї ж медалі

З чого починали, до того і прийшли

Звернемо увагу, дорогий мій читачу, на сьогоднішній Донбасу. „Західна Україна як жахлива м’ясорубка” (див. С. 26) дуже нагадує події на Донбасі, варто лише прибрати 2 слова „большевицькі бандити” і замість цього написати тих, хто і зараз продовжує чинити з людьми ці звірства. *Лише огидніше це виглядає сьогодні у моральному плані: торгівля людьми, яких піддають фізичним тортурам, „віджимають” рухоме й нерухоме майно.* Ситуація „Західна Україна як жахлива м’ясорубка” рівнодійна сьогоднішній — „Східна Україна: зворотна сторона тієї ж медалі”. Відстань між ними понад 70 років. А у реальності — моря крові, зла, полуправди чи то відвертої брехні, а головне — смертей наших співвітчизників з обидва боки. І це треба нарешті усвідомити, щоб подолати цю страшну відстань.

Російська ситуація — найдоштіша, байдужих не залишає: одні мають наміри мати її за союзника і навіть жити в цій країні, тоді як інші — на дух її не переносять і з Росією пов’язують всі біди, які заподіяні були СРСР. Полярні ситуації, полярні відчуття.

Тож які б не велися зараз та й надалі цілеспрямовані кампанії за виправдання цієї антигуманної ситуації на сході країни, які б не робилися спроби опоетизувати її для майбутнього України, для українського народу вона має надзвичайно вагомe значення — а саме, хірургічним скальпелем „вирізати з тіла” оту глибинну проблему, яка вибухнула, пропустити кризів себе, треба прозрівати, дорослішати, мужніти, а отже, розуміти причини та усвідомлювати шляхи виходу з неї. Проте є й такі, хто продовжує холоднокровно вирішувати свої власні бізнесові проблеми, збагачуватися за рахунок незаможних громадян. І це справді цинічно. І все це коїться у той період, коли українське суспільство втрачає найдорожче — своїх громадян. А життя людини — це найдорожче у світі.

Невирішена нами мовна проблема: її наслідки

У першу чергу маю зазначити, що наявність цієї невирішеної нами проблеми стало виправдальним фактором для військової агресії Росії, яка, для мешканців сходу країни виступає немов у ролі захисника і благодійника, з їхньою так званою „гуманітарною допомогою”. Уявіть лише, колеги, що мовна проблема, про яку йдеться на С.23-24, завчасно вирішена нами, в країні відсутня будь-яка дискримінація, зокрема і мовна, тож у такий спосіб і позбавили б Росію виправданого мотиву, хай би тоді і подумала б вона, як світовій громадськості пояснити свою агресію проти України. Повірте: так легко, як зараз (бо ми самі їй дуже допомогли), і так пристойно агресор не виглядав би: не було б чим крити імперіалістичні засікання.

Нема підстав не вірити інформації, якою переповнено Інтернет — відео, фото, розповіді і факти, наведені учасниками, очевидцями, потерпілими, пораненими, які підтверджуються та доповнюються телефонними та електронними повідомленнями колег з різних куточків країни, зокрема і зі сходу. Інформації багато, хоча часом вона і протилежна, і тому ми маємо нагоду обґрунтовано викривати існуючу проблему глибокого розшарування українського суспільства, яка потребує подальшого вдумливого аналітичного опрацювання. І не помічати таке надалі — бо це те саме, якщо в дитячій грі закрити долонями очі і сказати, що нас немає, ми сховалися, нас не видно. Гадаю, що нам зараз не до дитячих забавок.

МОЗАЇЧНА КАРТИНА: вибір – за українським народом

*„Грішні діти – діти не чужі,
Отче наш, почуй їх щирий глас,
Боже, Україну збережи,
Господи, помилуй нас”.*

Спробую далі створити для Вас, шановний читачу, мозаїчну картину, яка має допомогти усвідомити ту головну проблему, яка до сьогодні вже мала б бути вирішеною. Уже в українську добу можна було почути як з острахом і болем дончани, які тоді були на Західній Україні, згадували, що робили бандерівці у воєнні часи. Тоді як хмельничани, львів'яни свідчили не на користь Радянській армії.

Уявіть, що вже чують, а ще скільки почують про те, що сьогодні нащадки борців за свободу українців, послідовники бандерівців, робили за оці 2-роки „гібридної” війни на луганських землях, як ставилися до мирних громадян! Інтернет-простір кричав цими фактами, але ж ті, хто при владі й має приймати відповідні рішення, не чули і не чують, не бачать і не хочуть. Думаю, це тому, що не знають, що саме слід робити, щоб зупинити це. На освіту, науку уваги не звертають: не бачать в них того потенціалу, який останні іманентно в собі мають, їх роль залишається не з'ясованою.

Можна було б (більш того, і хотілося б!) не повірити таким фактам, але, на жаль, такі дії можливі з боку борців за незалежність, бо маю беззаперечний факт, коли галичанин публічно в грудні 2013 року на моє запитання „Коли ж Україна стане високорозвинутою державою і що для цього треба?”, – миттєво, а для мене неочікувано, відповів: „Коли повиздыхають всі луганчани і дончани!” Наведу декілька прикладів зі сходу і заходу без коментарів:

- У гардеробі театру, куди я звернулася з проханням подати мої речі, у відповідь почула: „Такое нормальное лицо (речь шла о моем лице!), ожидаешь услышать русскую речь, а тут вдруг – украинская!”... На моє шире здивування – „А що, хіба нормальні обличчя та українська вимова несумісні?!” – отримала таке ж шире пояснення: ми порозумілися, а я гілше відчула існуючу проблему між російськомовним і україномовним населенням країни. Мова – лише виразник, проявитель проблеми, остання – в іншому, більш глибокому.
- В одній зі шкіл, де педагогічним колективом ведеться вдумлива робота з проблеми національно-патріотичного виховання, директор у своєму виступі перед вчителями, батьківською і учнівською громадами та директорами з різних регіонів країни, пригадує те, що сказано її бабцею (родина якої – одна з тих, що постраждала від Радянської армії під час війни, про які йдеться в Декларції Проводу ОУН – див. у цій статті на С. 26) перед смертю: „Дитино, ніколи не розмовляй мовою своїх катів”.
- Сьогодні на сході людей з українською символікою в руках, чи то на речах, одязі, називають „бандерівками”, а вони відхрещуються, говорять: „Ні, ніякі ми не бандерівки!” Для сьогоденшнього повсякденного лексикону українців звичними стали слова: фашисти, нацисти, київська хунта, зрадники, сепаратисти. І разом з тим під ▶

а у 90-і спротив виник у громадян демократичної, вільної, незалежної, гуманної держави?! (Див. вріз на С.23, 27).

Отже, підкреслимо головний висновок, отриманий нами експериментальним шляхом: **причиною розколу сучасної доби не є особливості мислення українців, як зазначалося вченими [13, С. 423], а є психологічний стан, який спровокований ситуацією „відповідності-невідповідності”, та стає поштовхом до реакції захисту своєї ідентичності.**

До виняткових дослідних результатів відносимо і встановлення нами факту однаковості психологічної природи причин спротиву українців в ситуаціях, які розділені значним терміном дії, відстань між якими у 70 років, дії симетрично відбувалися у минулому сторіччі та у наші часи. Хоча і уклад державний змінився, і світ навколо став глобалізованим, і ми, здавалося, стали іншими, а психологічна природа людська – такою і залишилася. Останнє є закономірним фактом, тож маємо наголосити, що його наявність лише підтверджує достовірність отриманих результатів.

Отже, для українця виявилося значущим боронити **свою ідентичність. А що ж являє собою „українська ідентичність”?**

Поділюся далі своїми міркуваннями.

Під час масових освітніх заходів я звернула увагу на однаковість реакцій, якщо питання стосується української мови: бо в аудиторії відразу стає гаряче – тут і палкі дискусії і емоційність, яка просто зашкалює. очі світяться, щічки червоніють, стільки

емоцій... В цій статті ми вже підняли статус/значущість звичайних людських оповідей, і тим самим підтвердили думку, що саме люди творять історію. А зараз, вкотре, маємо утвердити „емоції”¹ в якості критеріального, діагностичного показника для вияву людських пріоритетів. Тож, знову ж таки, ретроспективний компаративний аналіз людських проявів (мімічних, пантомімічних, мовних, емоційних) допоміг збагнути пріоритетність „емоцій”, натомість „раціо” – на другому плані.

Реакції, які вище зазначено, наочно демонструють першість емоцій, тоді як раціо відходить на інший план. А це ознака кордоцентричності: українська нація і думає серцем. На думку В.Г. Кременя, кордоцентризм – це „розуміння дійсності не стільки мисленням („головою”), скільки „серцем” – емоціями, почуттями...” душею” [14, С. 418]. В унісон сказаному Я.С. Гнатюк зазначає: „Власне... характерну для українського кордоцентризму перевагу серця над розумом варто інтерпретувати як перевагу свободи над необхідністю” [12, С. 169].

Тож „українську ідентичність” адекватно презентує „кордоцентричність” як їх особливість, що в однаковій мірі притаманна як українцям, котрі живуть на сході країни, так і українцям заходу. Українська ідентичність – не є гомогенною, безліч різновидів має, кількість яких обумовлено Законом про мови, в його частині „меншини” (але про це детально ми поговоримо в наступних статтях).

¹ Уперше в зазначеній якості вони використані мною в дисертаційному дослідженні [11, С. 157].

час групового спілкування усталені привітання переважаються зі звичними для більшості з нас „кричалочками”: „Слава Україні!”, „Героям – слава!”, „Герої не вмирають!” І всі поодиночі і разом мріють і моляться про спокій і мир та бажають їх усім!

РЕМАРКА 1. Наведені факти мають бути усіма нами – ученими, освітянами тощо – глибоко осмислені, ми маємо зрозуміти їх генетичну, генеалогічну та психологічну природу, щоб потім педагоги знали, як з цим працювати, змогли вибудувати будь-які освітньо-виховні технології, зокрема і національно-патріотичного виховання.

Уявімо: а якби була попередня просвітницька робота проведена щодо „бандерівців, їхньої ролі та тої ситуації, в якій вони мусли жити” на кшталт вище описаного на С. 25-26, то чи „відхрещувалася” б жінка, що її так назвали. Шкода, якби знали, то за честь мали б їх лайливо „бандерівцями”. Вочевидь чієї роботи не вистачає в державі, хоча остання її не шанує та й не усвідомлює таку її значущість!

РЕМАРКА 2. Додам ще один коментар стосовно наведеного вислову щодо заперечення розмовляти мовою своїх катів. Чи мала бабця право так сказати? – Так, мала, бо пережила те, про що йдеться на С. 26. А вчитель української школи, як осередка держави, „якою остання і стоїть” (перефраз з І. Франка), чи міг він так говорити до різновікової аудиторії?

– Ні!

– Чому?

– Відразу хочеться з’ясувати, кого мають на увазі під катями: німців/нацистів, МВД/НКВС, яке визнали винним бандерівці, чи кого. З боєм в серці подумала про „єдину країну”, про спільне наше майбутнє, на чому його будувати?

Добре було б, щоб ця розмова вчителя нікому не запала до душі, щоб заперечення не стало людською установкою, щоб не було інфікованих „упередженням”, у першу чергу, до російськомовних українців, а вже потім – до культури російської, студії якої наявні у більшості високорозвинених країн: іноземці вивчають Толстого, Достоєвського й ін. Фактично, такі заяви слід кваліфікувати як професійний злочин!

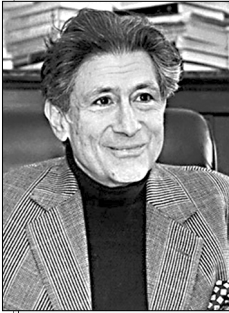
РЕМАРКА 3.

Психологи кажуть, якщо не вирішити вчасно і остаточно основну проблему, то вона постійно тебе наздоганятиме! Самі реалії українські дають запит науковцям щодо проведення генеалогічного дослідження з проблеми мови як виразника нації заради встановлення істини, якої потребують всі громадяни України та всі ті, хто бачить Україну реальним рівноправним і цікавим партнером.

Про це слід говорити відверто, як воно є, бо про це свідчать і ситуації, учасницею яких я стала, і з якими ви мали тут можливість ознайомитися.

Ось ми і підійшли до самого тонкого місця – український народ, на жаль, не є єдиним. З одного боку, це має переваги, бо надає додаткові можливості до взаємозбагачення через відмінності у культурах для розумних високо розвинених суспільств. Поки що ми маємо безліч важких проблем.

СЬОГОДЕННЯ ВИМАГАЄ ІНШИХ ПІДХОДІВ

Едвард Ваді Саїд
(1.11.1935 — 25.09.2003)
— американський літературний критик палестинського походження. Основоположник постколоніальної теорії. Професор англійської літератури й компаративістики в Колумбійському університеті, президент Асоціації сучасних мов.

*Чужого навчаємось,
свого не цураємось!*

Перефраз з Т.Шевченка

● **Ідея повної незалежності** — це націоналістична вигадка, створена переважно тими, кого **Фанон** називає „націоналістичною буржуазією“. Вона, своєю чергою, часто керує новими країнами, встановлюючи там бездушну експлуатаційну тиранію, схожу на тиранію колишніх панів.

● Ми живемо в одному глобальному середовищі ... будь-хто свідомий цієї цілісності занепокоїться тим, що *егоїстичні й вузькі інтереси* — **патріотизм, шовінізм та етнічна, релігійна й расова ненависть** — можуть насправді призводити до масової деструктивності.

Світ уже просто не може собі цього дозволити.

● Дивно, що ці доволі *наївні думки й учинки* досі беззастережно й некритично приймаються, *переважають у системі освіти та знову й знову повторюються у вихованні наступних поколінь*. Усіх нас учать шанувати свою **націю** й захоплюватися своїми традиціями, непохитно боронити її інтереси, *не зважаючи*

на інші суспільства. Новий і, на мою думку, страхотливий **трайбалізм** подрібнює суспільства, роз'єднує народи, сприяє жадібності, кривавим конфліктам та банальним утвердженням меншинної етнічної чи групової окремішності. Замало часу присвячено навіть не «вивченню інших культур» (який безглуздо розпливчастий вислів), а вивченню мапи взаємодій, дійсного й переважно ефективного щоденного та навіть щохвилинного руху між державами, суспільствами, групами й ідентичностями.

Світ замалий і занадто взаємозалежний, щоби пасивно за всім цим спостерігати.

● Спробую сформулювати альтернативу і політиці **обвинувачення**, і ще деструктивнішої **політиці конфронтації та ворожнечі**. Так може виникнути цікавіший спосіб секулярного тлумачення, загалом вартісніший, ніж за судження минулого, оплакування його завершення, ніж іще безперспективніша ... ворожнеча між західними й незахідними культурами, яка спричиняє кризи.

Світ замалий і занадто взаємозалежний, щоби пасивно за всім цим спостерігати.

Саїд інтерпретує класичну працю **Франца Фанона** «Злидарі землі цієї» (назва повторює перші слова «Інтернаціоналу»). Українською фанонову книжку досі не перекладено, і після читання Саїда з'являються певні міркування, чому саме. Одна з ключових тез праці: «**Доки національна свідомість у момент свого успіху не буде якимось чином перетворена на соціальну свідомість, майбутнє нестиме не визволення, а поширення імперіалізму**». Панування й боротьбу народів Фанон розуміє як гегелівську діалектичну триаду: теза імперіалізму й антитеза націоналізму повинні, зрештою, поступитися синтезові — соціальному визволенню. **Країна, звільнена від чужої влади, досягне успіху, лише розумно використавши колишній досвід і спрямувавши його на справжні соціальні потреби, замість національних, які стають менш актуальними.** [15]

ВИСНОВКИ

1. Створено єдину платформу щодо перспектив співжиття громадян України в єдиній країні. Незважаючи на те, що наші співвітчизники дуже відрізняються і за своєю культурою, і за своїми поглядами, настроями, чи то ставленням до тих чи інших проблем, які між іншим мають різне підґрунтя, їх багато що об'єднує. Це і устримління, і надія, навіть відчуття щастя. *А ось горя, як то кажуть, чужого не буває... Бо матері за своїми синами платять однаково: і на сході, і на заході. І про безпеку своїх дітей дбають однаково! І прагнуть миру - одного на всіх.*

Цією статтею **уперше оповіщено** про розробку нової концепції української ідентичності, окреслюються її обрії та виокремлено її характерну ознаку — **кордоцентричність**.

У доробку фактично обґрунтовано **органічний, єдиний, спільний, незводимий стрижень як основи співжиття українців** російськомовних і україномовних в єдиній країні — **їх кордоцентричність**.

На кордоцентричність, заявлену як особливість української ідентичності, покладаю велику надію, бо саме вона спонукатиме громадян України до створення **„єдиної країни“**.

У статті справедливо зазначається, що синтезована модель української ідентичності — це додаткові можливості до духовного взаємозбагачення українців — як зі сходу, так і заходу — через відмінності у культурах, бо усі ми є громадянами України. Такими перевагами користуються ви-

соко розвинені суспільства. Маємо і ми такими стати та користуватися тим, що маємо! І це запорука нашої перемоги, нашого успіху у майбутньому.

Тож, нарешті, і ми спромоглися зрозуміти „ЩО”, а саме, що є найголовніше, і що не менш важливе, а також „ХТО”, – хто має це все зробити. **І відповідь наша – це Українська Наука та Освіта. Ось в цьому їх роль, їх пріоритетність, виняткова значущість.**

2. Уперше в науково-практичному дослідженні встановлено причину природи українського „розколу”. Психологічно природою причин спротиву виявився захист своєї ідентичності натомість комплексу меншовартості, який формувався через вимоги, які зачіпали сутнісні ознаки власної національної ідентичності.

Такі результати будуть мати позитивні наслідки як для суспільства в цілому, так і зокрема для виховально-освітнього простору країни.

Отже, наша розвідка і про те, як мовна проблема допомогла зрозуміти причини розколу в українському суспільстві, а посприяло цьому наукове дослідження.

3. Ми також запропонували подивитися на ті засади, засадничі положення, на основі яких ми вибудовуємо сучасний виховально-освітній процес, всю нашу педагогічну діяльність.

Важливим видається, наскільки вони адекватні задачам нашого з вами життя у глобалізованому світі. І, якщо „ні”, то на що саме, у першу чергу, слід звернути увагу, щоб змінити те, що не відповідає актуальному

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виговська О. І. Прагнемо загальнонаціональної консолідації? Надаймо ОСВІТІ «точки опори»! / О. І. Виговська // Ситуаційні чинники особистісного та суспільного розвитку: тези доповідей, виступів і пропозицій учасників II-го круглого столу, м. Київ, 28 квітня 2015 р. – С.19-21. – Режим доступу: http://ispp.org.ua/bibl_24.htm.
2. Духовність народу і українська школа: фактори творення духовності. Круглий стіл / укладач О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 1. – С. 4-29.
3. Розбудовуємо українську школу в російськомовному середовищі: виховання патріотів / укладач О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 5. – С. 65.
4. Громадянське суспільство починається зі школи: правило без винятку / укладач О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 6. – С. 8.
5. Виговська О. "Демократія" по-шведськи / О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 6. – С. 72.
6. Освітнянські керівники у помаранчевій революції: від школи до МОНУ. Штрихи до колективного портрета / укладач О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 3. – С. 12.
7. Школа майбутнього: якою їй бути? [Круглий стіл] / укладач О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 4. – С. 18.
8. Виговська О. Реалії сьогодення - прогноз на майбутнє / О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 4. – С. 29.
9. Звернення педагогів-миротворців до Президента України / автор О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №5. – С. 126.
10. "Учителем школа стоїть... та її директором: спонукальна роль освіти у відродженні нації" [Круглий стіл] / укладач О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 3. – С. 94.
11. Выговская О.И. Творческая педагогическая деятельность в целостном учебно-воспитательном процессе: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01/Укр. пед. ун-т им. М.П. Драгоманова /О.И. Выговская. – К., 1995. – 203 с.
12. Гнатюк Я.С. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій: Монографія /Гнатюк Я.С. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. –184 с.
13. Кремень В. Україна: проблеми самоорганізації, в 2 т. / Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. – К.: Промінь, 2003. – Т. 2. Десятиріччя суспільної трансформації. – С. 423.
14. Кремень В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник /пер. з нім. В.В. Ільїн. - К.: Книга, 2005. – 528 с.
15. Саїд Е. Орієнталізм / Едвард В. Саїд / – К.: Основи, 2001. – 511 с.
16. Хобзей П. Чи стане освіта справою усього суспільства / П. Хобзей // Вісник програм шкільних обмінів. – 2004. – №19. – С. 4-6.
17. Філіпчук Г.Г. До консолідації українського суспільства / Г. Філіпчук // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – № 4. – С. 12.

Ольга Выговская

Методологическая ревизия концептуальных основ воспитательно-образовательного пространства

Современные украинские реалии стали вызовом для общества. Появились необычные понятия: сепаратизм, анексия, война, оккупация. Актуализированы следующие: патриотизм, национализм, независимость, национальная идентичность и др. В статье автор делится своими размышлениями о необходимости семантических изменений указанных понятий.

Статья раскрывает ряд актуальных, "кричащих" проблем, для решения которых автором проведено независимое исследование, результаты которого представлены в статье.

Современный уровень украинского общества – это и вызов для научной и образовательной сфер, на которые возлагается ответственность за решение актуальных проблем: старых и новых.

Признаком современности стало угрожающее извержение сепаратистского и шовинистического дискурса. Представителями сферы образования осмысливаются их проявления и ищутся ответы на актуальные для украинцев вопросы.

Компаративный подход, использованный автором, результаты проведенного им эксперимента, его обращение к аналитическим научным исследованиям мировой практики поспособствовали разработке научно обоснованных предложений концептуальных основ воспитательно-образовательного пространства.

Ключевые слова: единая страна, повествование как метод и способ понимания жизни; компаративный подход, взаимозависимость культур, национализм, сепаратизм, патриотизм, язык как показатель нации, украинская идентичность: ее составляющие; кордоцентричная нация.

Olga Vygovska

Methodological Audit of the Conceptual Background of Educational Space

Today's Ukrainian realities create challenge for the civil society. New unusual concepts of separatism, annexation, war, occupation etc. appeared. The notions of patriotism, nationalism, independence, national identity etc. are highlighted. Author's ideas concerning the needs for change of these semantic concepts are expressed in the article.

A range of "urgent" problems is revealed in the author's unbiased study and its results are represented as well.

Current state of Ukrainian society development is challenging for the scientific and educational spheres, which bear responsibility for solving its most acute problems both old and new ones.

Impending eruption of separatist and chauvinist discourse are the attributes of our era. Educators conceptualize their manifestations and are in search for answering challenging Ukrainian issues.

Comparative approach used by the author, results of the experiment, author's appeal to international analytical scientific studies contributed to developing scientifically verified proposals for fostering conceptual background of the educational space.

Key Words: a single country, split, narrative as a method of understanding and way of life; comparative approach, the interdependence of cultural terrains, nationalism, separatism, patriotism, language as the key to the nation, Ukrainian identity: its components; the role of social and humanitarian intellectuals, scientists and teachers.

моменту – такі підказки у статті також є!

4. Результати – добрі, але час плине, і *попереду у нас велика науково-організаційна робота.*

Наостанок зауважу, що у нашій країні склалася доволі дивна ситуація стосовно науки, точніше у взаєминах „влада-наука“. Результатами цього дослідження актуалізовано роль НАУКИ в Україні, тож з боку Уряду уможливлено лише одну стратегію – підтримку національної науки, як найпріоритетнішої галузі країни.

Шановні колеги-науковці!

Маємо солідну наукову базу, чисельну армію науковців, потенціал яких треба спрямовувати на вирішення цих нагальних проблем. Сьогодні, як ніколи, затребувані наука, вчені – бо українському суспільству потрібні ці знання про себе.

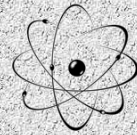
Погодьтеся, що вчений біля стін/парканів урядових структур – це нонсенс!

Його знання, праця, досвід покликані для того, щоб мобілізуватися й дати відповіді суспільству на конче важливі/необхідні питання, а саме – забезпечити своїми ідеями, своїми науковими працями новий поштовх, новий приплив сил для порозуміння, добра, злагоди для усього українського народу.

Суспільство, яке прагне власного розвитку, розуміє, що за Наукою та Освітою – його майбутнє!

Ось тоді і Європа завітає до нас, як було колись, за часів розквіту Києво-Могилянської Академії, коли українська освіта і наука формували інтелект сусідніх держав... – Європа тоді заглядала у вікна наших навчальних закладів [17].

ЧИ СТАНЕ РЕФОРМА В ОСВІТІ ЗАПОРУКОЮ УСПІШНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ ЗАГАЛОМ?

Наука -
школі

УДК 37.014.6:005.6(477)

За результатами всеукраїнських репрезентативних опитувань ІСПП НАПН України висвітлено судження й оцінювання громадянами ситуації у сфері освіти. Здійснений аналіз є своєрідним інтерпретаційним фільмом сучасних трансформацій освітньої системи, зокрема чинників, що гальмують інтеграцію в європейський освітній простір, та стратегічних пріоритетів розвитку в контексті європейської інтеграції України.

Ключові слова: ситуація у сфері освіти, доступність та якість освіти, європейська інтеграція.

Від часу здобуття незалежності української держави минуло майже 25 років. За цей період “здійснено низку заходів щодо реформування освіти, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності”. Водночас “нинішній рівень освіти в Україні не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави і підвищення добробуту громадян. Залишається низькою престижність освіти і науки в суспільстві”. Озвучені тези не є новими для представників освітньо-наукового середовища, вони є основними меседжами Національної доктрини розвитку освіти (2002 р.) [1], Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2012 р.)

[2], інших документів [3], в яких окреслено перспективи стратегічного розвитку освіти і науки в контексті європейської інтеграції України.

25 років – чи достатньо пройшло часу, щоб побачити та оцінити результати реформаторських зусиль? На це риторичне питання немає однозначної відповіді, адже за роки незалежності Міністерство освіти і науки України очолювало 9 міністрів, кожен з яких шукав власний шлях розвитку української освіти. І майже чверть століття поспіль, незважаючи на окремі зрушення на шляху розбудови й розвитку сис-

**Олена
СУШИЙ**

Завідувач лабораторії моніторингу суспільно-політичних процесів Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, доктор наук з державного управління, доцент

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2015

ВІТЧИЗНЯНА СИСТЕМА ОСВІТИ ТА ДОВІРА ГРОМАДЯН

Якщо поглянути в цілому, більша частина опитаних респондентів довіряє вітчизняній системі освіти: за результатами опитування ІСПП НАПН України, у 2015 р. кількість *тих*, хто цілком довіряє та швидше довіряє, ніж не довіряє, сумарно складає **56,6%**. На сьогодні – це найвищий показник довіри до системи освіти за всі роки спостереження цього питання. Зокрема, за останні п'ять років довіра людей зростає майже на **10%**. Однак викликає занепокоєння те, що третина *опитаних висловлює недовіру вітчизняній системі освіти: сумарно – 31,6% скоріше не довіряє та зовсім не довіряє їй.*

Подібний розподіл колективного визнання та невизнання української системи освіти громадянами (припустимо, щонайменше з міркувань щодо її відповідності викликам сьогодення й ефективності заходів з її реформування) спостерігається серед представників усіх вікових категорій, при цьому за такою тенденцією: чим більше вік респондента, тим вище рівень довіри й, відповідно, нижче поріг недовіри. Відповідно, серед молодих людей віком 18-29 років розрив між полюсами довіри/недовіри є найменшим і складає дещо більше **10%**: *тих, хто довіряє – 51,7%*, *тих, хто не довіряє – 38,6%*. І саме останній показник недовіри (на рівні майже 40%) має насторожити, адже ці молоді люди представляють один з головних сегментів української системи освіти – її здобувачів, безпосередньо зацікавлених у якості навчання, й, відповідно, молодих спеціалістів, які здобувши освіту, вийшли на ринок праці.

Трохи інший розклад спостерігаємо серед *представників освітнього середовища* – тут кількість *тих, хто довіряє, й тих, хто не довіряє*, поділилася майже навпіл (**46% vs 42%**). При цьому викликає здивування вже те, що самі освітяни мають сумніви щодо форми, змісту та результативності освітнього процесу. Тож постає питання – чи можливо взагалі реформувати освітньо-наукову сферу у ситуації браку довіри між учасниками цього процесу та нігілізму, що панує в суспільстві, щодо освітнього реформаторства? **Що спричинює недовіря до вітчизняної системи освіти з боку учасників – суб'єктів навчального процесу й громадян?**

За роки утвердження української національної системи освіти вітчизняні експерти неодноразово наголошували на тому, що забезпечення якості освіти – головна умова як для встановлення довіри до вітчизняної системи освіти, так й для її інтеграції в єдиний європейський освітній простір. При цьому мова йде не тільки і не стільки про підвищення якості освіти згідно з цінностями та критеріями, що використовувалися в минулому, скільки про перехід до принципово нової самодостатньої освітньої системи, яка б сприяла всебічному розкриттю задатків і здібностей людини, задоволенню її прагнень та інтересів і ►

теми національної освіти, в освітньому секторі країни накопичувалися численні проблеми системного характеру. Внаслідок хронічної кризи освітньо-наукової сфери, досягнення сучасного рівня якості освіти, інтеграція освіти до європейського освітнього простору залишається недосяжною метою, ідеалом майбутнього суспільного ладу в Україні.

У запалі реформаторства почасти з поля зору випадає **важливий фактор**, що дозволяє визначати успіх будь-якого перетворення в умовах започаткованих реформ, а саме – **довіра населення до цих перетворень**. І це – ключова проблема усіх реформ в Україні. Багаторічне накопичення недовіри до безрезультатних реформ, невиконаних планів та обіцянок на державному рівні (і в системі освіти зокрема) призвело до ситуації, коли будь-які реформи викликають активне неприйняття й саботаж на місцях. **Криза довіри** – так характеризують експерти стан не тільки вітчизняної системи освіти, а й українського суспільства загалом [4; 5].

Поняття “довіра”, яке добре розуміється інтуїтивно, належить до тих особливих категорій, які в науковому плані не мають чіткого операціонального визначення. Довіра (як і недовіра) виникає та проявляється, насамперед, у взаєминах і взаємодії людей. Її різноманітні прояви залежать від того, хто довіряє, кому і чому, і з якого приводу. Це явище має психосоціальну природу, традиційно відноситься до категорії со-

ціально-психологічних [6]. Поряд з цим, довіра може бути і деперсоніфікованою, спрямованою на надіндивідуальні інституціональні структури. При переході з мікрорівня на макрорівень довіра із суб'єктивного переживання перетворюється на функціонал, який впливає на соціальну сферу і систему суспільних відносин, наповнюється ціннісним і смисловим змістом, пов'язаним з відповідним інститутом [7]. Таким чином, довіра виражається в стійких очікуваннях виконання певних функцій, обов'язків або зобов'язань усіма сторонами процесу – людьми, соціальними інститутами чи суспільством у цілому.

Чи не найбільшою мірою зазначене стосується реформи освітньої галузі, оскільки вона в силу своєї всезагальності, з однієї сторони, впливає на особистісний розвиток кожної людини, а з іншої – безпосередньо охоплює великі групи населення: це і працівники освіти, і батьки, і самі студенти та учні. Класичне розуміння освіти як одного з найдавніших і найважливіших інститутів суспільства полягає у визнанні її основою соціального порядку та безпеки країни, моделлю соціальної інтеграції та самоорганізації. Іншими словами, це – ключовий компонент культурного, економічного, соціального прогресу держави, що, загалом, складає основу для всебічного сталого розвитку держави й суспільства. І оскільки система освіти певною мірою

відповідала високим сучасним міжнародним стандартам [9]. Цілком підтримуючи думку, що саме людиноцентрична парадигма має бути основою для формування новітніх ідей і новітніх практик у вітчизняній системі освіти, на чому неодноразово наголошував президент НАПН України Василь Кремень [10-12], зауважимо, що сучасні освітні реалії, які кореспондуються з загальноукраїнською дійсністю, на жаль, спрацьовують як ефект “*вимивання мізків*”, тобто найкращі студенти, викладачі, науковці намагаються реалізувати свій інтелектуальний потенціал за кордоном, про що теж свідчать наші дослідження.

Отже, з висоти окреслених стратегічних завдань поглянемо як громадяни оцінюють якість освіти, яку забезпечує сучасна українська освітня система. Як свідчать дані всеукраїнських репрезентативних опитувань ІСПП НАПН України, у вересні 2014 р. високою якістю освіти вважало лише **10,3%** громадян, половина опитаних – **51,5%** – назвали якість освіти середньою, а **22,5%** – низькою (тих, хто вагався з відповіддю – **12,5%**, байдужі – **3,2%**). Варто зазначити, що це більш позитивна картина порівняно з серпнем 2013 року. Хоч і не суттєво, але збільшився відсоток тих, хто вважає рівень якості освіти високим (на **0,8%**) і середнім (на **2,8%**). Поряд з цим, зменшився відсоток тих, хто вважає рівень якості освіти низьким (на **2,5%**), тих, хто вагався із відповіддю (на **0,6%**) і навіть байдужих (на **0,8%**). Однак сумарно, як не прикро це констатувати, *переважна більшість громадян (майже 74%) вважає, що сучасна освіта в Україні має низьку та середню якість.*

Тенденції розподілу оцінювання якості освіти в загальному вигляді зберігаються серед різних категорій респондентів, зокрема в респондентів, які мають у сім'ях школярів та/або студентів, самих учнів і студентів, а також працівників освітньої сфери. Спільним для них є одностайно стримане судження щодо рівня освіти, яку забезпечує сучасна українська освітня система: кожен другий представник озвучених категорій респондентів називає її середньою. Шоправда, *учні й студенти вважають, що якість освіти висока (21%), проти освітян (17,8%), батьків студентів (14,1%) і батьків учнів ЗОШ (9,2%).* Серед усіх окреслених категорій респондентів – суб'єктів освітнього процесу – низька якість освіти викликає найбільш серйозне занепокоєння в *батьків учнів ЗОШ (23,2%), а найменше – у працівників освіти (14,4%).*

Під час презентації результатів всеукраїнських репрезентативних опитувань ІСПП НАПН України щодо ситуації у сфері освіти неодноразово наголошувалося, що якість освіти входить до п'ятірки проблем, які найбільше хвилюють респондентів. Так, відповідаючи на запитання “*Які з перелічених нижче проблем загальноосвітньої школи турбують Вас особисто?*” у жовтні 2014 р., більше третини опитаних назвали саме якість освіти; при цьому серед тих, кого турбують проблеми

ЗОШ, їх частка складає понад **40%**. Слід зазначити, що частка респондентів, яких турбує ця проблема, практично не змінюється з **2006 р.**

З огляду на невтішну картину оцінювання громадянами якості освіти, яку забезпечує сучасна українська освітня система, погоджуємося з думкою С. Квіта, що навіть найпрогресивніші освітні реформи можуть стати згубними в умовах відсутності мотивації до забезпечення якості [4, с. 9]. Однак, виходячи з відомої тези, що якість освіти – це узагальнений показник розвитку суспільства в певному часовому вимірі, не варто випускати з уваги те, що питання реформування освітньої галузі полягає не просто в тому, щоб підняти планку й запропонувати високу якість освіти, а й у тому, в який спосіб буде розкритий той сукупний потенціал, який має українське суспільство.

З цього приводу хотілося б зазначити, що у США більше півстоліття політика у сфері освіти залишається серед пріоритетних напрямів національної безпеки. Наприклад, 1989 р. Р. Рейган, залишаючи Білий дім, заявив, що майбутнє Америки в освіті, а його наступник Дж. Буш у своєму першому зверненні до Конгресу США закликав його стати Конгресом освіти та спрямувати всі зусилля на формування нового покоління американців [13]. *Для кожного Президента – від Д. Ейзенхауера до Б. Обами – було очевидним, що саме освіта стріє формуванню свідомого громадянина.* І я також впевнена, що освіта в Україні спроможна сформувати людину, громадянина, українця.

Ситуація на ринку освітніх послуг сформувала кардинально новий запит громадськості щодо поліпшення їх якості, передусім – в аспекті розширення доступу широкого загалу до якісної освіти. За даними моніторингу громадської думки з питань якості й доступності освіти ІСПП НАПН України, у жовтні 2014 р. майже дві третини громадян України (**60%**) назвали якісну освіту скоріше *недоступною* та зовсім *недоступною* і тільки **33%** мали протилежну думку (*доступною* для громадян України якісна освіта є лише з погляду **6,1%** опитаних, більш чи менш *доступною* – **27,2%**). Порівняно із серпнем 2013 року кількість скептиків поменшала на **14,4%** (з **74,4%** до **60%**) і зростає кількість оптимістів на **9,3%** (з **24%** до **33,3%**). Поряд з цим на **4,3%** (з **1,6%** до **5,9%**) збільшилася кількість тих, хто не може одноставно відповісти на питання *“Чи є доступною для всіх громадян України якісна освіта?”*, з’явилися байдужі – **0,9%**. Суб’єкти освітньої діяльності по-різному оцінюють доступність якісної освіти: батьки учнів і студентів доступність якісної освіти оцінюють меншою мірою, ніж самі учні, студенти й освітяни. І хоч у міру наближення до царини освіти оптимізм зростає, однак ця частка оптимістично налаштованих складає менше, ніж половина представників кожної категорії респондентів.

виступає ретранслятором соціальної системи, довіра до вітчизняної системи освіти – не лише показник ефективності започаткованої докорінної реформи, а й віддзеркалення стану соціальної системи як такої.

Пропонований аналіз суджень та оцінювання громадянами ситуації у сфері освіти, здійснений за результатами репрезентативних опитувань Інституту соціальної та політичної психології НАПН України¹ [8], є своєрідним інтерпретаційним фільтром сучасних трансформацій освітньої системи, зокрема чинників, що гальмують її інтеграцію у європейській освітній простір, та стратегічних пріоритетів розвитку в контексті європейської інтеграції України. **Це й визначатиме основною метою статті.**

Отже, чи довіряють громадяни вітчизняній системі освіти? (Див. врізи на С. 34-37).

Погляди мешканців різних регіонів України щодо показників якості освіти виявляються однаковими (збігаються), щоправда є деякі особливості їх сприймання. Так, мешканці Центру, Сходу і Півдня країни вважають пріоритетним показником якості української освіти здатність застосувати отримані знання

¹ ІСПП НАПН України регулярно проводить масові опитування за всеукраїнською репрезентативною вибіркою, *кількісний склад якої становить, як правило, понад 2000 респондентів* та репрезентує доросле населення України віком від 18 років і старше. Опитування проводяться методом інтерв’ювання. Похибка вибірки становить **3,2%**.

на практиці, в той час, як на Заході вважають більш пріоритетним розвиток самодостатньої особистості. Другий показник здатності і готовності навчатися протягом життя однаковий у мешканців усіх регіонів, крім Центру. Вони ж вважають, що високий рівень отриманих знань важливіший. І третій пріоритет, що виокремлює виключно Західний регіон серед інших регіонів, стосується проблеми визнання вітчизняних документів про освіту за кордоном, у той час як мешканці решти регіонів вважають цю проблему менш значущою порівняно зі здатністю застосовувати знання в реальному житті та готовністю навчатися упродовж життя.

Наближення до світових стандартів та інтеграція вітчизняної освіти до європейського освітнього простору є абсолютно необхідним кроком у контексті європейської інтеграції України, важливість якого, припускаємо, ні в кого не викликає сумніву. Власне, започатковані реформи освітньо-наукової сфери мають сприяти наближенню української системи освіти до виконання цього стратегічного завдання. Однак, критично оцінюючи сучасну ситуацію у сфері освіти, визнаємо, що виконання цього завдання поки що залишається як мінімум у середньостроковій перспективі. На підтвердження вищевикладеного, зокрема, наведемо відповіді громадян на питання *“Чи вважаєте Ви необхідною інтеграцію*

Зрештою, настав час проаналізувати, що для українських громадян є найважливішими показниками якості освіти, в чому суть запиту громадськості щодо якості освітніх послуг, що саме наповнює її реальним практичним змістом. За сім років моніторингу питання “Що з переліченого нижче Ви вважаєте найважливішими показниками якості освіти?” розуміння громадянами України пріоритетів якості освіти суттєво не змінилося. Зазначимо, що перший десяток показників лишився незмінним, однак зміна позицій усередині ієрархії показників якості освіти свідчить про суттєві зрушення в оцінюванні громадянами тих виликів, які ставить перед людиною сучасність.

На першому і другому місці лишаються такі показники, як: *“зв’язок знань із життям, вміння застосувати знання на практиці” (40,2% у 2013 р. vs 37,9% у 2006 р.)* і *“розвиток самодостатньої особистості” (36,2% у 2013 р. vs 40,3% у 2006 р.)*. Попри очевидну значущість обох критеріїв, зміна порядку розташування перших двох показників наочно підтверджує існуючу проблему зв’язку отриманих знань з реальною практикою й потребами ринку праці.

Наступними йдуть: *“позитивна мотивація і готовність вчитися протягом життя” (34,3% у 2013 р. vs 28,8% у 2006 р.)*, *“технічна оснащеність навчальних закладів” (29,9% у 2013 р. vs 23,9% у 2006 р.)*, *“високий рівень знань” (29,3% у 2013 р. vs 31,9% у 2006 р.)*. Звертаємо увагу, що критерій *“високий рівень одержуваних знань”*, який у 2006 р. займав 3-тє місце, у 2013 р. поступився місцем *“здатності навчатися протягом життя”* – однієї з найважливіших вимог сучасного світу. Адже нині знання змінюються швидше, ніж змінюються покоління людей. За такої ситуації адаптація до змін у професійній діяльності набуває ключового значення. Також спостерігається суттєве зрушення критеріїв: *“оздоровче забезпечення навчання, уникнення наслідків перевантажень”*, що з 5-го місця в 2006 р. (25,7%) перемістилося на 10-те в 2013-му (16,5%), та *“визнання документів про вітчизняну освіту за рубежом”*, яке з 9-го місця в 2006 р. (16,6%) піднялося на 6-е (28,6%) в 2013 р. Зростання значущості останнього показника свідчить про зацікавленість наших співгромадян у трудовій міграції до інших країн. Майже на 7% спостерігаємо зростання за критерієм *“відповідність змісту освіти вимогам часу” (24% у 2013 р. vs 17,6% у 2006 р.)* та незначне зниження значущості *“рівня успішності учнів” (22,8% у 2013 р. vs 24,9% у 2006 р.)*, що можна віднести на рахунок статистичної похибки. Завершує цей перелік блок показників щодо якості управління освітніми процесами, професіоналізму фахівців, зв’язку навчання й державних стандартів освіти тощо.

вітчизняної освіти до європейського освітнього простору?”

Думка респондентів щодо інтеграції вітчизняної освіти до європейського освітнього простору була представлена наступними варіантами: *перший* – інтеграція вітчизняної освіти до європейського простору – це першочергове завдання; *другий* – інтеграція є перспективним кроком; *третій* – інтеграція до європейського освітнього простору є не потрібною й шкідливою справою. На момент останнього опитування думок громадян з цього питання (у 2014 р.) більша частина респондентів – **40,8%** – визнали, що це завдання в перспективі слід розв’язувати, але воно не є найважливішим і першочерговим, серед освітян таку думку поділили **44,4%** опитаних. Натомість чверть респондентів (**25,8%**) дотримувалося протилежної думки, будучи переконаними, що інтеграція освіти до європейського освітнього простору – *українське важливе й першочергове завдання, серед освітян таких – 30%*. Супротивників ідеї інтеграції, переконаних у тому, що наша освіта краща, ніж на Заході, – **14,6%**, серед освітян – **13,3%**. Тих, хто вагається з відповіддю – **18%**, серед освітян – **12,2%**. Моніторинг цього питання розпочався у 2004 р. з приблизно однаковим розподілом між прихильниками обох варіантів інтеграції та її супротивниками (на рівні **20%**), й переважаючою часткою громадян (**31,1%**), яким складно визначитися з позицією. **За 10 років вдвічі зросла частка прихильників перспективної інтеграції, на 4,3%** – актуальної, *частка супротивників зменшилася на 6,1%, і тих, хто не визначився поменшало на 12,1%*.

Узагальнюючи наведені емпіричні дані, що відображають думки й оцінювання громадянами ситуації у сфері освіти, маємо зазначити наступне. Освітня галузь в Україні крокує шляхом реформ, практична значущість яких сприймається переважною частиною громадян поки що *“на загальному рівні”* (тобто серединка

на половинку): більше третини громадян не довіряє вітчизняній системі освіти, половина посередньо оцінює її якість, переважна більшість вважає недоступною якісну освіту. Поряд з цим у суспільного загалу сформовано чіткий запит на відповідність якості освіти тим викликам, які ставить перед людиною сучасність, а відтак громадяни очікують на зв’язок отриманих знань з реальною практикою й потребами ринку праці, висловлюють готовність навчатися упродовж життя, вимагають **забезпечення відповідності** (увідповіднення) українських дипломів загальноєвропейським стандартам тощо. Критично оцінюючи сучасну ситуацію у сфері освіти, більшість громадян дотримується думки, що інтеграція вітчизняної системи освіти до європейського освітнього простору на сьогодні є середньостроковим завданням, яке слід розв’язувати в перспективі.

Не применшуючи правоту нарікань, що науково-академічна спільнота більше теоретизує й полемізує на тему *“європейської інтеграції вітчизняної освіти”*, ніж виробляє конкретні практичні кроки з реалізації взятих на себе Україною міжнародних зобов’язань у сфері такої інтеграції, маємо зазначити, що успішність започаткованих реформ освітньої галузі визначатиме те, в який спосіб буде розкритий сукупний потенціал українського суспільства. Така освіта, окрім необхідності адаптації до змін у професійній діяльності, має перетворитися у процес неперервного розвитку людської особистості, знань і навичок, здатності виносити судження та діяти. Вона має дати змогу людині зрозуміти саму себе та навколишнє середовище, сприяти виконанню її соціальної ролі в процесі праці й життя в суспільстві. Саме цього очікують від вітчизняної системи освіти українські громадяни.

Відтак, і з огляду на те, що в основу нинішньої і майбутньої освіти в Україні покладено людино зорієнтований освітній імператив, **ключо-**

вою характеристикою і стратегічним завданням розвитку вітчизняної системи освіти в контексті європейської інтеграції України має бути людина, яка зможе із впевненістю дати відповідь на три основних питання кантівської філософії: “Що я можу знати?”, “Що я повинен робити?”, “На що я можу сподіватися?”. Це – людина, яка знає, людина, яка робить, людина, яка мріє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну доктрину розвитку освіти / Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. – Назва з екрана.
2. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року / Указ Президента України від 25.07.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрана.
3. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В.Г. Кременя. – К., 2009. – 185 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraine3000.org.ua/img/forall/APN.pdf>. – Назва з екрана.
4. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб. / За ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена. – Львів: Видавництво “Компанія „Манускрипт“, 2014. – 572 с.
5. Від контролю до культури якості: перезавантаження процесів забезпечення якості в українській вищій школі: практич. посіб. / За ред. С. Гришко, Т. Добка, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена. – Львів: Видавництво “Компанія „Манускрипт“, 2014. – 168 с.
6. Купрейченко А.Б. Психологія довіри і недовіри. – М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2008. – 571 с.
7. Горина Т.С. Роль колективного признання в формуванні довіри к інституту образования / Т.С. Горина, Н.А. Калашникова // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. – Сер. 7, Филос. – 2014. – №4(24). – С. 36-41.
8. Інформаційні бюлетені // Електронна бібліотека. – ІСПП НАПН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ispp.org.ua/bibl_6.htm. – Назва з екрана.
9. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / за заг. ред. І.Л. Лікарчука. – К.: МБО “Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти”; Х.: Факт, 2011. – 96 с.
10. Кремень В. Філософія людиноцентризму як теоретична складова національної ідеї / В. Кремень // Дзеркало тижня. – 2005. – №31. – 12.08.2005.
11. Кремень В. Як нам реорганізувати освіту / В. Кремень // Дзеркало тижня. – 2011. – №13. – 8.04.2011.
12. Кремень В. Чому ми бідні, якщо такі освічені? / В. Кремень // Дзеркало тижня. – 2015. – №6. – 20.02.2015.
13. Лисичкин В.А. Россия под властью плутократии: История черного десятилетия / В.А. Лисичкин, Л.А. Шелепин. – М.: Алгоритм, 2003. – 478 с.

Елена Суший

Станет ли реформа в образовании залогом успешных реформ в Украине в целом?

На основе результатов всеукраинских репрезентативных опросов Института социальной и политической психологии НАПН Украины представлены суждения и оценивание гражданами ситуации в сфере образования. Осуществленный анализ является своеобразным интерпретационным фильтром современных трансформаций образовательной системы, в частности факторов, тормозящих интеграцию в европейское образовательное пространство, и стратегических приоритетов ее развития в контексте европейской интеграции Украины.

Ключевые слова: ситуация в сфере образования, доступность и качество образования, европейская интеграция.

Olena Sushyi

Will it be the Reform in Education the Key to Successful Reforms in Ukraine in General?

This article based on the analysis's results of a nationwide representative surveys ISPP NAPS of Ukraine and the opinions and assessments of the situation in the field of education had investigated. This analysis is a peculiar filter for the interpretation of modern transformations of the educational system, including the factors which hinder its integration into the European educational space, and the strategic priorities for its development in the context of European integration of Ukraine.

Key words: situation in education, access and quality of education, European integration.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА КРИЗОВОГО ЦЕНТРУ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНЦЯМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ УНАСЛІ- ДОК КРИЗОВИХ, ТРАВМІВ- НИХ ПОДІЙ У КРАЇНІ

Педагогіка
школи

УДК 364.62:615.851

Зоя КІСАРЧУК

Завідувачка лабораторії консультативної психології та психотерапії Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, кандидат психологічних наук

У статті висвітлено результати діяльності Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України щодо надання психологічної допомоги військовослужбовцям і цивільному населенню, які постраждали унаслідок психотравмівних подій. Узагальнено й проаналізовано напрями роботи Кризового центру медико-психологічної допомоги Інституту, як-от: надання допомоги вимушеним переселенцям, військовослужбовцям Збройних Сил України; бійцям, які були поранені чи зазнали психологічних травм у зоні АТО; психологічна підтримка волонтерів, які працюють з постраждалими.

Ключові слова: постраждалі зони АТО, психологічні травми, психологічна підтримка, напрями роботи Кризового центру медико-психологічної допомоги.

Сучасне становище українського суспільства сформувало особливий запит до психологічної науки і практики. Внаслідок надзвичайних подій, які відбуваються у країні, зокрема – воєнний конфлікт, значні втрати серед військових і мирного населення, масове переселення людей, гостро постала потреба в соціально-психологічній підтримці і супроводженні соціальних груп, а також у психологічній/психотерапевтичній допомозі окремим людям – військово-

службовцям, пораненим бійцям та членам їхніх сімей, внутрішньо переміщеним особам тощо.

У відповідь на такий запит у березні 2014 року в Інституті психології імені Г.С.Костюка НАПН України на базі лабораторії консультативної психології та психотерапії створено Кризовий центр медико-психологічної допомоги (далі – Кризовий центр). Його мета полягала, з одного боку, в наданні безпосередньої психологічної допомоги постраждалим унаслідок психотравмівних подій, а з іншого – у проведенні психогігієнічної та навчально-методичної роботи, спрямованої на волонтерів.

Окрім роботи безпосередньо в самому Кризовому центрі, співробітники Інституту психології працювали також у складі мобільних груп, беручи участь у соціально-психологічних заходах, які відбувалися за межами центру. Поступово виокремилися три пріоритетних напрями практичної роботи Кризового центру: 1) надання психологічної допомоги тимчасово переселеним особам (вимушеним переселенцям) з Криму та східних регіонів України; 2) психологічна допомога військовослужбовцям Збройних сил України; 3) психологічна допомога бійцям, які поранені чи зазнали психологічних травм у зоні АТО.

Що стосується першої з виділених категорій постраждалих, тобто вимушених переселенців, то така допомога надавалась як дорослим, так і дітям, найбільш інтенсивно – з березня по липень 2014 р. (за цей час було надано допомогу 375 дорослим особам та 546 сім'ям з дітьми). **Головні завдання психологів Кризового центру в роботі з дорослими**, враховуючи специфіку виділених у них психічних станів і проблем (пригніченість, роздратованість, безпорадність, що супроводжувалися тривогою, страхами, інтрузивними спогадами, депресивними чи агресивними проявами, розладами сну), **вбачалися у:**

1) **психологічній допомозі людям**, яка полягала в опрацюванні їхніх важких стресових станів; сприянні прийняттю змін, асиміляції отриманого досвіду і створенню нових життєвих перспектив; 2) **сприянні соціально-психологічній адаптації**, тобто допомозі переселенцям у пристосуванні до місця переїзду та нового середовища. Щодо дітей переселенців, то їхні стани теж характеризувалися тривогою, страхами, агресивною поведінкою. Спостерігалось симптоматичне витіснення травмівних подій (ознаки ейфорії: бурхлива невмотивована радість, підвищена мовна активність), а також розпач, порушення сну та апетиту. Основне завдання під час роботи з такими дітьми полягало у подоланні наслідків перебування у стресовій ситуації та запобіганні розвитку посттравматичних розладів. *Для розв'язання вищезазначеного завдання проводилася робота як з близьким оточенням дитини, так і з нею самою.*

Якщо говорити про практичну психологічну допомогу бійцям ЗСУ, то вона здійснювалася в окремих випадках безпосередньо в Кризовому центрі, але здебільшого в зоні бойових дій та в місцях постійної дислокації в період відновлення особового складу. На основі досвіду роботи психологів центру, які виїжджали в зону АТО, **виокремимо такі види діяльності психолога:** 1) *організаційна діяльність*, пов'язана з координацією своєї роботи та завданнями щодо роботи з особовим складом, які вирішує командування певного підрозділу; 2) *психологічна просвіта* – інформування офіцерського та рядового складу про етапи переживання травмівної події та чинники, які впливають на це переживання; про шляхи поліпшення фізичного та психічного здоров'я; особливості адаптації до екстремальної ситуації тощо; 3) *формування навичок першої психологічної допомоги* один одному та самопомоги; 4) *власне психологічна допо-*

мога – індивідуальна та групова робота з актуальними проблемами військових. Щодо останнього пункту, то варто зазначити, що **психічний стан військовиків є неоднорідним**: певна частина з них достатньо стресостійка, частина – досить добре адаптується до умов бойових дій, інші – страждають від розладів адаптації. **Проблематика різноманітна: насамперед невдоволення ситуацією у країні, командуванням (Міністерством оборони, штабами); сум за загиблими побратимами; виснаження; порушення сну; дратівливість; проблеми в родинях**. Всього психологами центру надано допомогу понад **2000 військовослужбовців**.

Щодо психологічної допомоги бійцям, які були поранені чи зазнали психологічних травм у зоні АТО, то спочатку така робота здійснювалася в Головному військовому клінічному шпиталі Міністерства оборони України та в Ірпінському військовому шпиталі. Після укладення Договору про співпрацю між Інститутом психології імені Г. С. Костюка НАПН України та Клінікою професійних захворювань Державної установи “Інститут медицини праці Національної академії медичних наук України” психологи Кризового центру працюють з бійцями переважно в межах програми медико-психологічної реабілітації на базі Клініки професійних захворювань.

Основними завданнями психологів Кризового центру стали: проведення психологічної діагностики військовослужбовців з метою виявлення симптомів, пов’язаних із гострими реакціями на стрес (ГРС) та посттравматичними стресовими розладами (ПТСР), які зумовлені участю в бойових діях; психотерапевтична допомога, спрямована на зменшення психологічної напруги, яка зазвичай спостерігається на початку програми реабілітації, формування в пацієнтів уявлень щодо психопатологічних реакцій, спричинених психотравмою,

навчання їх методам самоуправління і самодопомоги, на стабілізацію психічного стану і підготовки до соціальної адаптації. **З січня по листопад 2015 року психологічну допомогу, яка здійснюється протягом реабілітаційного процесу, що триває 24 доби, в індивідуальній і груповій формах, надано 378 бійцям АТО.**

Такою в загальних рисах була практична частина діяльності Кризового центру медично-психологічної допомоги. Інша важлива частина його діяльності, як зазначалося вище, пов’язана з навчально-методичною роботою. Даний напрям роботи центру передбачав проведення навчальної та психогігієнічної роботи з волонтерами, а також розроблення дієвого методичного інструментарію, методичних рекомендацій і методичних посібників.

Роботою було охоплено такі групи волонтерів: психологи-психотерапевти, волонтери – представники інших “помічних” професій (соціальні працівники, педагоги, шкільні психологи), медичні працівники (лікарі, медичний персонал), волонтери з різних благодійних фондів і громадських організацій. Діяльність усіх груп волонтерів і медичних працівників спричинила виникнення у них вторинного травматичного стресу й емоційного вигорання, що, зокрема, виявилось в появі таких характерних реакцій: страх зустрічі із важко постраждалими, емоційне “оніміння”, депресивні епізоди, спроби звинувачення постраждалого або намагання зайняти щодо нього позицію “рятівника”, знецінення себе, роздратування, розгубленість тощо.

З метою профілактики й опрацювання таких станів у волонтерів у Кризовому центрі проводилися такі види діяльності: 1) тематичні семінари і тренінги щодо роботи з травмою, посттравматичним стресовим розладом, принципами та методами кризового консультування (проводилися як

фахівцями Кризового центру, так і тренерами з інших міст України та зарубіжжя); 2) постійно діючі групи підтримки для волонтерів-психологів, представників інших допоміжних професій і консультантів “Телефону довіри”; 3) балінтовські та супервізійні групи для психологів-консультантів і психотерапевтів.

Важливо також зазначити, що у процесі практичної діяльності з різними категоріями постраждалих науковцями Інституту психології виявлено певні тенденції щодо відмінностей у переживанні психотравми різними групами переселенців (переселенці з Криму та сходу України; діти з різними обставинами травмування та переселення тощо) та військовослужбовців (бійці з різних видів військових підрозділів, з різним досвідом військової служби тощо); виокремлено індивідуальні відмінності, що зумовлюють імовірність виникнення, особливості перебігу та можливості подолання різного роду адаптаційних розладів; визначено стратегії і засоби консультативної та психотерапевтичної допомоги, що довели свою ефективність у роботі з різними групами постраждалих.

Отримані на основі спостережень і результатів практичної, навчально-методичної і психогігієнічної роботи дані знайшли відображення у двох методичних посібниках [1, 2].

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій /З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос, Л.І. Литвиненко, Л.Г. Царенко; за ред. З.Г. Кісарчук. – К.: “Логос”, 2015. – 207 с.

2. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки /З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, І.М. Біла, Г.П. Лазос та ін.; за ред. З.Г. Кісарчук. – К.: “Логос”, 2015. – 232 с.

Зоя Кісарчук

Психологическая помощь Кризисного центра медико-психологической помощи украинцам, пострадавшим вследствие кризисных, травмирующих событий в стране

В статье освещены результаты деятельности Института психологии имени Г. С. Костюка НАПН Украины относительно предоставления психологической помощи военным и гражданскому населению, пострадавшему вследствие психотравмирующих событий.

Обобщены и проанализированы направления работы Кризисного центра медико-психологической помощи Института, в частности: оказание помощи вынужденным переселенцам, военнослужащим Вооруженных Сил Украины; бойцам, которые были ранены или получили психологические травмы в зоне АТО; психологическая поддержка волонтеров, работающих с пострадавшими.

Ключевые слова: пострадавшие зоны АТО; психологические травмы; психологическая поддержка; направления работы Кризисного центра медико-психологической помощи.

Zoe Kisarchuk

Psychological assistance by the Medical and Psychological Crisis Center to Ukrainians who suffered because of the crisis and destructive events in the country

The article highlights the results of a study by the Institute of Psychology NAPS named for G.S. Kostyuk of Ukraine on providing psychological care to military personnel and civilians who have suffered because of psychologically traumatic events. The article contains an overview and analysis of trends by Crisis Center medical and psychological assistance of the Institute, such as: assistance to IDPs, servicemen of the Armed Forces of Ukraine; soldiers who were wounded or suffered psychological trauma in the area ATO; psychosocial support to volunteers who work with victims.

Key words: ATO affected zone, psychological trauma, psychological support, lines of Crisis Center medical and psychological assistance.

МЕРЕЖЕВА МОДЕЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІВ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті представлено мережеву модель впровадження дистанційної форми навчання у систему післядипломної освіти педагогічних працівників Київської області. Джерелами інформації стали вивчення діяльності інших навчальних закладів, вітчизняних і зарубіжних матеріалів з питань сучасних розроблень і перспектив розвитку системи дистанційної освіти. Описано моделі та підходи організації інформаційно-навчального середовища, створення гіпертекстових електронних посібників.

Ключові слова та поняття: дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, система дистанційного навчання, віртуальне середовище, тьютор, дидактичне забезпечення.

Алла БОРБИТ

Завідувач відділу дистанційного навчання КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти"

Ірина МАЗУРКЕВИЧ

Методист відділу дистанційного навчання КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти"

В умовах світової фінансової кризи, скорочення витрат і підвищення ефективності навчання стає однією з найважливіших завдань вищих навчальних закладів [1]. У педагогічних працівників, навчання для яких протягом усього життя є цілком зрозумілою необхідністю, післядипломна освіта виступає могутнім стимулом і фактором духовного оновлення дає змогу їм бути в постійному творчому пошуку, стані відкритості та спрямованості в майбутнє. У той же час повинні бути створені умови, при яких учитель може реалізувати свою потребу в постійному навчанні і розвитку.

Актуальність і доцільність впровадження дистанційного навчання в освітню

діяльність академії зумовлюється низкою причин, серед яких:

- спроможність дистанційного навчання виконувати роль каталізатора процесу реформування освітньої діяльності в академії щодо надання їй рис, характеристик і показників систем відкритої освіти (доступність, реальна неперервність, особистісна орієнтованість, демократичність, варіативність тощо);
- активізація застосування у навчальному процесі інформаційних, комп'ютерних, телекомунікаційних технологій, підвищення творчої складової навчання, ініціація формування в Інтернеті вітчизняного Web-середовища післядипломної педагогічної освіти [3].

Тому сьогодні особливої актуальності набуває питання повноцінного впровадження дистанційної форми навчання у систему післядипломної педагогічної освіти, створення мережевої моделі. Така модель має забезпечити вільний доступ до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж. Кожен слухач повинен мати можливість навчатися у зручний для себе час, у тому темпі, що він собі обирає. Навчальні матеріали мають бути зібрані і систематизовані у певну структуру, а їхня тематика – відповідати тематиці занять курсів підвищення кваліфікації за денною формою організації навчання.

Таким чином, *об'єктом дослідження* ми визначили дистанційне навчання як форму організації навчального процесу, яка забезпечує його учасникам вільний доступ до інформаційних ресурсів за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Предмет нашого дослідження – організаційно-педагогічне та дидактичне забезпечення дистанційної форми навчання педагогічних та управлінських кадрів.

Мета дослідження – розроблення мережевої моделі дистанційного навчання педагогів Київської області та її впровадження в організацію курсів підвищення кваліфікації та забезпечення її ефективності.

Для організації дистанційного навчання застосовуються різні технології:

- кейс-технологія – вид

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ у післядипломній педагогічній освіті Київської області

У Київській області дистанційна форма організації курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників користується високим попитом серед педагогів завдяки:

- **гнучкості** – слухачі, що одержують дистанційну освіту, навчаються у зручний для себе час та в зручному місці;
- **паралельності** – навчання здійснюється без відриву від основної роботи;
- **економічності** – заощаджуються кошти на проїзд та проживання;
- **рівності** – слухачі мають рівні можливості для підвищення кваліфікації незалежно від фаху, місця проживання та стану здоров'я;
- **модульності** – навчальні програми відповідають індивідуальним потребам кожного, адже вони формуються з набору незалежних модулів;
- **позитивного впливу на слухача** – інформаційно-комунікаційні технології сприяють зростанню творчого та інтелектуального потенціалу.

З іншого боку, організація такої форми навчання приваблива і для закладу, що надає освітні послуги. Цьому сприяють такі її особливості:

- **економічність** – ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації;
- **охоплення великої аудиторії** – одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості слухачів та їх спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку між собою та з викладачами;
- **технологічність** – використання в навчальному процесі інформаційних технологій сучасних засобів комунікації, відкритого інформаційного простору;
- **територіальна незалежність** – можливість надавати освітні послуги педагогам інших областей;
- **нова роль викладача** – викладач стає тьютором, який координує навчальний процес, постійно удосконалює фахові курси, підвищує творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій;
- **якість** – для підготовки дидактичних засобів залучається весь професорсько-викладацький потенціал навчального закладу і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали.

Для реалізації дистанційного навчання педагогів в Київській області сформована система дистанційної післядипломної педагогічної освіти. У 37 районах та містах на базі регіональних методичних служб та навчальних закладів освіти функціонує 91 локальний центр дистанційного навчання.

Постійно здійснюється системна підготовка викладачів та методистів Академії, педагогічних і методичних кадрів освітніх установ області до впровадження дистанційної форми навчання, створення дистанційних курсів і програм для освітян та учнів. Навчання тьюторів проводиться на курсах, семінарах, практикумах, інтернет-конференціях. Науковими консультантами з питань організації та змісту дистанційного навчання стали Олійник В.В., академік, доктор педагогічних наук, професор Державного вищого навчального закладу “Університет менеджменту освіти” Національної академії педагогічних наук України, заслужений працівник освіти України, Кухаренко В.М., професор Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”, Сердюков П.І., професор університету Сан-Дієго (США), та ін.

За програмами курсів з проблем: “Організація і зміст курсів підвищення фахової кваліфікації педагогічних та управлінських кадрів за дистанційною формою навчання” та “Підготовка вчителів до організації дистанційного навчання учнів” підготовлено 109 тьюторів.

МЕРЕЖЕВА ТЕХНОЛОГІЯ

З 2008 року для організації дистанційного навчання у післядипломній педагогічній освіті Київської області застосовується мережева технологія.

Сьогодні ми здійснюємо навчання за 40 напрямками, а саме:

- керівники навчальних закладів;
- учителі предметники;
- працівники дошкільних навчальних закладів;
- працівники психологічної служби;
- інші категорії педагогічних працівників (бібліотекарі, педагоги-організатори, керівники гуртків, вчителі-логопеди (дефектологи), вихователі шкіл-інтернатів, дитячих будинків (гуртожитків)).

Динаміку чисельності слухачів курсів підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання показано на **рис. 1**.

Для ефективного навчання необхідно організувати віртуальне навчальне середовище. Навчальний процес відбувається у віртуальних групах від супроводом тьютора. Слухачі мають можливість працювати з бібліотекою навчальних матеріалів, здійснювати прямий і зворотній зв'язок "тьютор-слухач", "слухач-слухач" різними способами: пересиланням файлів, листуванням, повідомленнями у форумі та чаті.

В бібліотеці представлено програмно-методичні комплекси, які містять:

1) комплект засобів інформаційної підтримки навчального процесу (загальні відомості про курс, організаційно-інформаційні матеріали);

2) програму освітньої діяльності підвищення фахової кваліфікації педагогічних та управлінських кадрів (3 змістові навчальні модулі):

- соціально-гуманітарний модуль (містить заняття гуманітарного спрямування, такі як філософія освіти, безпека життєдіяльності, культура ділового мовлення тощо). Він є спільним для всіх категорій слухачів;
- професійний модуль – зміст орієнтований на професію (питання педагогіки та психології, профільне навчання, робота з учнівським колективом, особливими категоріями дітей тощо);
- фаховий модуль – зміст орієнтовано на конкретну спеціальність.

До кожного змістового модуля є глосарій (термінологічний словник) з відповідним посиланням на те заняття, в якому дане поняття розкривається більш ширше.

Навчальні матеріали подані в різних форматах: текстовому (html – сторінки, документи word), графічному (картинки, схеми, таблиці), відео-, аудіо- матеріали, презентації, віртуальні тренажери, лабораторії, електронні посібники, посилання на інтернет-ресурси різного спрямування (розкриття теми, сайти для використання на уроках, освітні блоги вчителів і зокрема, вчителів Київщини) (**рис. 3**);

3) систему діагностико-аналітичних матеріалів, яка складається з тестових та практико-зорієнтованих завдань.

Система дистанційного навчання дає можливість застосовувати багаторівневу систему тестування; поповнювати базу даних, накопичувати різнобічну статистику, яку можна використати для підготовки різних форм звітності.

Таким чином, використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, дидактичних та організаційних методів та підходів дозволяють перейти від пасивного засвоєння навчального матеріалу до використання активних методів роботи, активізувати взаємодію слухач-викладач, слухач-слухач; посилити мотивацію учасників навчального процесу [5].

дистанційної технології навчання, заснована на використанні наборів (кейсів) текстових, аудіовізуальних та мультимедійних навчально-методичних матеріалів для самостійного вивчення тими, хто навчається, з організацією регулярних консультацій з викладачами (тьюторами), контролю знань дистанційним або традиційним способами;

- **ТВ-технологія** – вид дистанційної технології навчання, що базується на використанні систем телебачення для доставлення навчально-методичних матеріалів та організації регулярних консультацій у викладачів (тьюторів);

- **мережева технологія** – вид дистанційної технології навчання, що базується на використанні телекомунікаційних мереж та засобів Internet для забезпечення слухачів навчально-методичними матеріалами, інтерактивної взаємодії з викладачами (тьюторами) та організації дистанційного педагогічного контролю;

- **змішана технологія** – дає можливість поєднувати різні типи технологій в залежності від можливостей даного закладу, що надає послуги з урахуванням і можливостей користувачів [2].

За період з 2003 по 2015 роки нами було апробовано усі перераховані технології дистанційного навчання. У 2003 році слухачами дистанційних курсів підви-

щення кваліфікації була група вчителів початкових класів, для навчання яких застосували ТВ-технологію. У 2005 році, коли кількість категорій педагогічних працівників збільшилась до 13, а можливості закладів та готовність слухачів до дистанційного навчання були не однаковими, ми знайшли оптимальне рішення для задоволення освітніх потреб кожного слухача, використали змішану технологію, поєднавши кейс та мережеву технології.

Запропонована мережева модель дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації дає можливість:

- максимально задовольнити запити, побажання й очікування педагогів у здобутті якісної освіти;
- зробити процес підвищення кваліфікації більш відкритим, неперервним і гнучким;
- вдосконалювати професійну майстерність без відриву від основної діяльності;
- індивідуалізувати процес навчання з орієнтацією на можливості та рівень професіоналізму вчителя, умови його педагогічної діяльності;
- підвищити рівень компетенції у використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

ВИСНОВКИ:

Мережева модель дистанційного навчання є ефективним засобом організації курсів підвищення

Рис. 1

Динаміка чисельності слухачів курсів підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання (2006-2015 рр.)

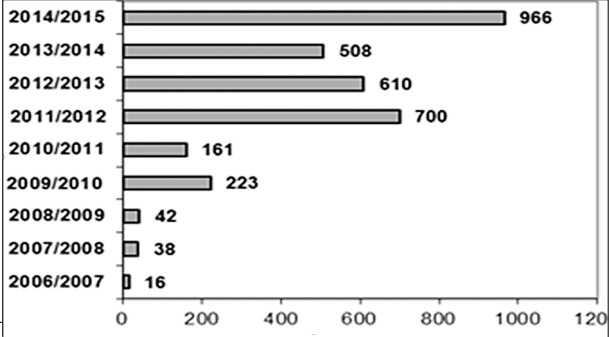

Рис. 3

Інтерфейс сторінок з навчальним контентом

Професійний модуль (тема «Активні методи, прийоми і форми організації навчальної діяльності учнів»)

Інтерактивні методи, прийоми і форми навчальної діяльності учнів у процесі навчання

Активні методи організації навчальної діяльності

Активні форми організації навчальної діяльності

Проектна діяльність

Цілі: життєва компетенція, особистість, здатність створювати і реалізовувати проекти, досвідчена результативність, ситуація успіху.

кваліфікації педагогічних кадрів.

Мережева модель дистанційного навчання має включати такі складові:

- спеціально організоване віртуальне навчальне середовище з відповідним навчально-методичним забезпеченням та діа-

гностико-аналітичними матеріалами;

- етапи навчальної діяльності слухача з завданнями, орієнтованими на досягнення конкретних навчальних та організаційних цілей;
- систему підготовки тьюторів для здійснення методичного супроводу навчального процесу у районах і містах.

Рис.2

Модель організації курсів підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання у Київській області

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронкін О.С. Організація дистанційних технологій навчання на основі комп'ютерних інформаційних систем вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/vsunud/2009-6E/09vosnzu.htm>.

2. Дистанційний навчальний процес: навч. посіб. В.М. Кухаренко, Н.Г. Сиротенко, Г.С. Молодих [та ін.] / за ред. В.Ю. Бикова, В.М. Кухаренка. – К.: Міленіум, 2005. – 292 с.

3. Олійник В.В. Підвищення кваліфікації керівників освіти за дистанційною формою навчання. / В.В. Олійник, В.Ю. Биков – К.: Логос, 2006. – 408 с.

4. Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>. Назва з екрана.

5. Сердюков П.И. Современные подходы к повышению квалификации учителей / Петр Сердюков, Хилл Робин, Наталия Сердюкова // Наукові записки НПУ ім. М.Гоголя. – 2009. – №3. – С. 14-19.

Алла Борбит, Ирина Мазуркевич Сетевая модель дистанционного обучения педагогов Киевской области

В статье представлена сетевая модель внедрения дистанционной формы обучения в систему последипломного образования педагогических работников Киевской области. Источниками информации стали изучение деятельности других учебных учреждений, отечественных и зарубежных материалов по вопросам современных разработок и перспектив развития системы дистанционного образования. Описаны модели и подходы к организации информационно-учебной среды, создание гипертекстовых электронных пособий.

Ключевые слова: дистанционное обучение, технологии дистанционного обучения, система дистанционного обучения, виртуальная среда, тьютор, дидактическое обеспечение.

Alla Borbit, Iryna Mazurkevich Network model of Distance Learning for Teachers in Kyiv Region

This article provides information on opportunities to incorporate distance education into postgraduate pedagogical education in Kyiv region. Many sources of information were studied. Various resources were considered: working experience of different educational establishments, domestic and foreign materials on the perspectives of distance education development, scientific and methodological research of teachers applying distance education techniques. The article introduces models and approaches to organizing information educational environment and the production of electronic textbooks.

Key words: distance learning, techniques of distance learning, system of distance learning, virtual learning environment, tutor, didactic materials.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Педагогіка
ШКОЛИ

УДК 37.016:33

У статті розглянуто питання актуальності формування у старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів однієї з ключових життєвих компетентностей – підприємливості та ініціативності. Ця компетентність є підтримкою для людей не лише в їхньому щоденному житті, а й на робочому місці, допомагаючи їм усвідомити контекст роботи і здатність до використання шансів.

Вона означає здатність особи втілювати задуми в життя, охоплює такі аспекти, як креативність, потяг до інновацій і вміння раціонально ризикувати, а також здатність планувати заходи і реалізувати їх.

Узагальнено досвід реалізації українсько-польського освітнього проекту “Шкільна академія підприємливості” в Київській області.

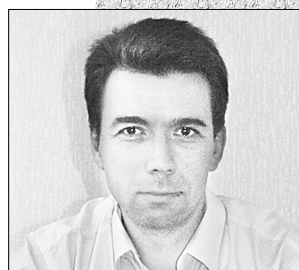
Ключові слова: життєві компетентності, підприємливість, ініціативність, освітній проект.

Постановка проблеми. Сьогодні про потребу реформування України йде мова на різних рівнях державної влади. Усі розуміють, що часу на зволікання у даному питанні вже немає. Мабуть, ще ніколи досі українці не були так єдині щодо потреби реформування своєї держави і розуміння важливості цих змін. Швидко зростає частка активних громадян, яким мало чекати на результати змін. Вони діють уже сьогодні – об'єднавшись в організації чи поодиночки, допомагаючи державі проводити ці зміни.

А це серйозна передумова успіху. Друга його складова – відповідальні особистості, які мали б стати лідерами нової України.

Ті країни, які пережили схожі складні періоди в історії, визнають, що сьогодні в Україні – найоптимальніший час для проведення реформ. Бо саме в такі моменти народжуються лідери і гуртується нація.

Лі Куань Ю, перший прем'єр-міністр Сінгапуру і батько його незалежності,

**Андрій
ДОВГАНЬ**

Завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та технологій КВНЗ КОР “Академія неперервної освіти”, кандидат географічних наук, доцент

**Ірина
МАЗУРКЕВИЧ**

Методист відділу дистанційного навчання КВНЗ КОР “Академія неперервної освіти”

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2015

стверджує, що саме підприємницькі компетентності і працьовитість жителів держави допомогли його країні мобілізуватися в далекому 1968 році перед загрозою іноземного вторгнення й досягти високого рівня добробуту. Приклади інших розвинутих країн світу також аргументують цю думку. Отож з упевненістю можна стверджувати, що виховання підприємливої і моральної молоді – не тільки засада економічного дива, а й важлива умова виживання України як держави [1].

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні актуальності, змісту, засобів та способів формування у старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів однієї з ключових життєвих компетентностей – підприємливості та ініціативності.

Виклад основного матеріалу. У грудні 2006 року внаслідок багаторічної співпраці представників освітніх установ держав Європейського Союзу було створено важливий документ – Рекомендації Європейського парламенту і Ради Європи *“Ключові компетентності для навчання впродовж життя”*. У цьому документі особливо чітко простежується важливість і доцільність навчання, освіти, їх пристосованості до умов сучасного динамічного світу. Навчання впродовж життя стало необхідністю для кожного громадянина. У даному документі зазначається, що розвивати вміння і компетентності сьогодні необхідно не тільки для того, щоб реалізувати свої професійні уподобання та брати активну участь у житті суспільства, а й для того, щоб з успіхом функціонувати на ринку праці, який теж постійно змінюється. Визначення *“орієнтири”*, вжите в тексті документу, належить до пріоритетних; вказівки щодо навчання орієнтують на те, що необхідно зробити в освіті, яку розуміють як довготривалий процес – змінний і динамічний. Експерти Європейської Комісії вважають, що розвиваючи такі компе-

тентності, потрібно керуватися двома критеріями, а саме:

- потенційні вигоди для всього суспільства. Ключові компетентності повинні відповідати потребам усього суспільства незалежно від статі, позиції в суспільстві, раси, культури, соціального походження чи мови;
- гармонія з прийнятими в суспільстві цінностями і правилами етики, економіки і культури.

Європарламент виділив *вісім ключових компетентностей*, що мають бути сформовані упродовж життя людини:

- знання рідної мови;
- знання іноземних мов;
- математичні компетентності та базові науково-технічні компетентності;
- інформаційно-комунікаційні компетентності;
- уміння вчитися;
- соціальні та громадянські компетентності;
- ініціативність і підприємливість;
- *культурна обізнаність та здатність до експресії (вираження)* [4].

Наукова дискусія щодо компетентностей непроста, тому що власне поняття *“компетентність”* визначається по-різному.

Так, у довідниково-аналітичній праці *“Енциклопедія освіти” компетентність у навчанні* (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [2].

Існують і такі визначення цього терміна. Компетентність – це сфера знань, умінь і відповідальності; сфера повноважень і прав на дію. Компетентність – це вміння, що виявляються в момент виконання певного завдання або у схильності до його виконання [3].

В документах, що стосуються освітньої галузі можна зустріти такі

терміни: *компетентності, вміння, кваліфікації, повноваження, обов'язки*. Вони часто використовуються синонімічно. Отже, варто сформулювати чітко і просто визначення компетентності, а саме: компетентність – це поєднання:

а) наявних знань у даній галузі (“знаю, що”);

б) умінь (операційні цілі – “знаю як і зумію”);

в) установок (“хочу і готовий використати свої знання”).

Формування ключових компетентностей у загальноосвітньому навчальному закладі полягає в тому, щоб створити таке середовище для навчання, яке дасть можливість здобути знання у відповідній сфері, щоб учні могли набувати і вдосконалювати вміння, а також формувати установки, які сприяють відповідній життєдіяльності людини.

Характеризуючи узагальнено, компетентність *“ініціативність і підприємливість”* означає здатність особи втілювати задуми в життя. Вона охоплює такі аспекти, як креативність, потяг до інновацій і вміння раціонально ризикувати, а також здатність планувати заходи і реалізувати їх.

Ця компетентність є підтримкою для людей не лише в їхньому щоденному приватному і суспільному житті, а й на їхньому робочому місці, допомагаючи їм усвідомити контекст роботи і здатність до використання шансів; вона є основою більш конкретних умінь і знань, необхідних тим, хто здійснює заходи суспільного чи комерційного характеру або бере в них участь. Підприємливість також стосується усвідомлення етичних цінностей і сприяє ефективному керуванню [5].

В Україні розуміють важливість формування підприємницьких якостей, про що свідчить впровадження в навчальні плани загальноосвітніх шкіл відповідних дисциплін. Наприклад, навчальний курс “Економіка” став обов'язковим

(інваріантним) предметом для одинадцятикласників (одна година на тиждень для всіх профілів, крім економічного). По три години на тиждень відводять для викладання економіки в 10-11 класах економічного профілю. На відміну від України, у багатьох європейських країнах немає окремих предметів економічного циклу. Окрім цього, наша школа пропонує старшокласникам різноманітні варіативні курси, такі, як: *“Основи споживчих знань”*, *“Основи інтелектуальної власності”*, *“Фінансова грамотність”*, *“Економічне моделювання та розв'язування економічних задач”* тощо. Для організації допрофільного вивчення економіки у 8-9-х класах, у рамках варіативної складової навчального плану, учні мають можливість опанувати курс *“Моя економіка”*. До варіативної частини профільної школи належать такі предмети за вибором: *“Основи підприємницької діяльності”*, *“Власна справа”*, *“Основи менеджменту”*, *“Основи сімейного господарювання”* тощо. Важливим кроком у формуванні підприємливості й активної життєвої позиції є впровадження у навчальний процес курсу за вибором *“Основи споживчих знань”* для учнів 1-11 класів.

Щоправда, усі без винятку освітяни відзначають те, що із кожним роком варіативна частина навчального плану скорочується, а це на практиці означає вибір без вибору [5]. Проте, більшість педагогів погоджується з думкою, що розвиток підприємливості та ініціативності має формуватися у школі на кожному освітньому рівні, а також здійснюватися на уроках з різних предметів.

Прикладом нової форми вирішення питання формування в учнів ініціативності та підприємливості є реалізація українсько-польського освітнього проекту *“Шкільна академія підприємливості”*, що здійснюється у рамках Програми *“Польська допомога”* Міністерства закордонних

Діяльність шкільних клубів – це одна з форм підготовки учнів до виконання ролі підприємця

справ та Центром розвитку освіти Республіки Польща.

Загальна мета цього проєкту: розвиток в учнів і вчителів компетенції “підприємливість та ініціативність” на основі упровадження елементів бізнес-освіти в школі, а також обмін досвідом у розробці та реалізації у шкільній практиці навчальних матеріалів для підтримки професійної активності і розвитку підприємницьких відносин.

У 2012 році Центр розвитку освіти (Польща) та Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти започаткували даний проєкт. Київська область стала одним з активних його учасників.

На першому етапі до роботи у проєкті було залучено 10 загальноосвітніх навчальних закладів області: Бориспільську багатoproфільну гімназію “Перспектива”, Білоцерківський колегіум, Броварську спеціалізовану школу I-III

ступенів № 5, загальноосвітню школу I-III ступенів №1 м. Фастова, Іванківський районний ліцей, Рокитнянський районний ліцей, Лемешівську загальноосвітню школу I-III ступенів Яготинського району, Шкарівську загальноосвітню школу I-III ступенів Білоцерківського району, Іванівську загальноосвітню школу I-III ступенів Ставищенського району та Славутицький ліцей.

Вчителі економіки та практичні психологи даних закладів стали командою спеціалістів, які організували у загальноосвітніх навчальних закладах роботу учнівських клубів підприємництва.

Діяльність шкільних клубів – це одна з форм підготовки учнів до виконання ролі підприємця – планування економічної діяльності, створення бізнес-плану, планування маркетингової та рекламної діяльності, аналіз коштів і створення власного підприємства з використанням активних методів навчання підприємливості: симуляцій, дидактичних ігор та застосуванням ІКТ в економічній освіті через блоги та освітній портал Шкільної академії підприємництва.

На засіданнях учні старших класів обговорюють актуальні питання у сфері професійної активності та підприємництва, у ігровій формі опановують основи фінансової грамотності, зустрічаються з цікавими людьми – успішними фахівцями різних галузей промисловості, підприємцями,

Засідання шкільного клубу “Територія успіху” Лемешівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Яготинського району (керівник клубу – Бойко Н.В.)

банкірами, діячами культури та мистецтва. У рамках роботи клубів проводиться багато майстер-класів, екскурсій на виробництва, акцій милосердя. Усі заходи висвітлюються на інтернет-сторінках створених блогів.

У роботі шкільних клубів впроваджується польський та європейський досвід у сфері розвитку підприємливості як однієї з ключових компетентностей учнів, що допомагає людям реалізувати ідеї, надихнути, покращити їхні досягнення в школі та розвивати у них цінні навички, здобувати знання і роботу. Розглядаються різні освітні проекти у сфері економічної освіти, що мають на меті підготувати молодь до активної діяльності на ринку праці.

У 2014 році за матеріалами керівників та учасників клубів підприємництва видано електронний навчально-методичний посібник “Шкільний клуб підприємництва – вчимося діяти” для учасників та всіх, хто цікавиться даним напрямом роботи. Проект “Шкільна академія підприємливості” дав поштовх новим задумам щодо формування життєвих компетенцій українських учнів.

Наступною віхою українсько-польського співробітництва у галузі модернізації освіти став проект “Уроки з підприємницьким тлом”. Його мета – підготувати українських учителів до створення конспектів уроків з використанням таких активних форм і методів роботи, які сприяють форму-

ванню ініціативності та підприємливості в учнів. За результатами роботи учасників даного проекту наприкінці 2014 року побачила світ збірка методичних рекомендацій щодо організації інтегрованих уроків “із підприємницьким тлом”, яка містить також орієнтовні конспекти таких уроків з усіх предметів. Посібник в електронному варіанті розміщений на сайті проекту. Він безкоштовний і доступний для використання усім педагогам, які цікавляться

Учасники шкільного клубу “Успіх” Іванківського районного ліцею на майстер-класі у піцерії (керівники клубу – Димарчук Т.В., Правдива О.А.)

Робота клубу “Меркурій” Рокитнянського районного ліцею (керівники клубу – Костина Ю.І., Хорунжа О.В.)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шиян Р. Плекання підприємливості як інструмент реформування України // Уроки з підприємницьким тлом / Роман Шиян. – Варшава: Сова, 2014. – 398 с.
2. Енциклопедія освіти / АПН України, голов. ред.: В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. E. Gozlińska (1997) Słownik nowych terminów w praktyce szkolnej, Warszawa: Wyd. CODN.
4. Кошевська К. Підприємливість та ініціативність серед інших ключових компетентностей // Уроки з підприємницьким тлом / Катаржина Кошевська. – Варшава: Сова, 2014.
5. Товкало М. Як творити підприємницьке тло уроку // Уроки з підприємницьким тлом / Мирослава Товкало. – Варшава: Сова, 2014. – 398 с.
6. Сайт проекту “Шкільна академія підприємства” Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://sae-ukraine.org.ua/>.

Андрей Довгань, Ирина Мазуркевич Современные подходы к формированию компетентности предпринимчивости и инициативности учащихся общеобразовательных учебных учреждений

В статье рассмотрены вопросы актуальности формирования у старшеклассников общеобразовательных учебных учреждений одной из ключевых жизненных компетентностей – предпринимчивости и инициативности. Эта компетентность является поддержкой для людей не только в их повседневной жизни, но и на рабочем месте, помогая им осознать контекст работы и способность к использованию шансов.

Она способствует воплощению замыслов личности в жизнь, охватывает такие аспекты как креативность, тяготение к инновациям и умение рационально рисковать, а также способность планировать мероприятия и реализовывать их.

Обобщен опыт реализации украинско-польского образовательного проекта “Школьная академия предпринимчивости” в Киевской области.

Ключевые слова: жизненные компетентности, предпринимчивость, инициативность, образовательный проект.

Andrey Dovgan, Irina Mazurkevich Modern Approaches to Formation of Entrepreneurship and Initiative as Important Competence of Secondary School Students

The topical questions of formation of such key life competencies as entrepreneurship and initiative for secondary school students are examined in the article. These competencies support people not only in their daily lives, but also in the workplace, helping them to understand the context of their work and ability to benefit from opportunities.

These competencies enable a person to implement ideas, including developing creativity, a desire for innovation and the ability to take rational risks, plan and do activities.

This article summarizes the experience of the Ukrainian-Polish educational project ‘School Academy of entrepreneurship’ in the Kiev region.

Key words: life competencies, entrepreneurship, initiative, an educational project.

розвитком у молоді ключових компетентностей для особистого розвитку [6].

Отже, творчий підхід учителя до формування життєвих компетентностей учнів сьогодні забезпечить у майбутньому успішність молоді в їхньому щоденному приватному і суспільному житті, допоможе кожному робити своєчасні впевнені кроки на шляху до успіху.

ВИСНОВКИ

Формування підприємливості та ініціативності учнів загальноосвітніх навчальних закладів можна здійснювати як на уроках різних дисциплін, так і у позаурочний час.

Оптимальними шляхами формування даної життєвої компетентності є:

- зміст матеріалів, який реалізується як під час уроків, так і на різних заходах у позаурочний час;
- форми роботи, при виборі яких потрібно надавати перевагу активним методам навчання, створенню неформальних об'єднань учнів (шкільних клубів підприємництва), гуртків, секцій тощо;

Важливою складовою процесу формування життєвих компетентностей учнів є популяризація їхньої колективної діяльності на спеціально створеному блозі або сайті.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Педагогіка
ШКОЛИ

У статті проаналізовано сучасні підходи до навчання дорослих, зокрема й андрагогічні. Розкрито можливості навчального тренінгу як оптимальної форми організації навчального процесу та особистісного і професійного розвитку педагогів-практиків.

УДК 374.7

Ключові слова: навчання дорослих, загальноосвітній навчальний заклад, особистісний і професійний розвиток, підходи до навчання, способи організації навчання, моделі навчання, навчальний тренінг, основні характеристики тренінгу.

Постановка проблеми. Якісні зміни в сучасному суспільстві, глобальні еволюційні процеси впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема і на систему освіти. Світ, у якому швидко з'являються нові цінності й технології, нові геополітичні відносини, стилі життя, засоби сполучення, потребує нових ідей, підходів, мислення, концепцій [7]. Тобто в сучасності особистість зможе успішно жити, самореалізуватися в суспільстві, адаптуватися до швидкозмінних умов, якісно та високоефективно діяти, якщо вона компетентна, соціально мобільна, активна, самостійна, відповідальна, здатна до саморозвитку. Отже, система середньої загальної освіти повинна формувати юних людей, готових сприйняти виклики, відповісти на зміни та відповідальних

за свій розвиток. Це, у свою чергу, зумовлює потребу та необхідність відповідної підготовки (розвитку здатностей) педагогічного працівника – вчителя, психолога, управлінця, методиста – до організації оптимального процесу становлення гармонійно розвиненої особистості учня в системі освіти. Тому нині актуальною є потреба постійного навчання й розвитку педагогічних працівників, батьків, інших представників громади в умовах загальноосвітнього навчального закладу, для прикладу, під час організації роботи методичних об'єднань учи-

**Світлана
МІРОШНИК**

Старший викладач кафедри філологічних, суспільно-гуманітарних та мистецьких дисциплін КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти", кандидат педагогічних наук

телів певного фаху, школи вчителя-майстра, у межах підготовки до впровадження проекту, для вирішення різноманітних проблем тощо, що, вважаємо, оптимально здійснювати за допомогою навчального тренінгу.

Ступінь розроблення проблеми. У дослідженнях проблем навчання дорослих поняття “навчання дорослих” трактується як “навчальна практика, пов’язана із включенням кожного суб’єкта навчання в навчальну діяльність, у навчальний процес” [4, с. 24]; обов’язковою умовою ефективного навчання педагогів-практиків визначено андрагогічну складову. Андрагогіка, вважає О. Горностаєв [4], забезпечує теоретичне підґрунтя організації навчального процесу дорослих. Як найбільш загальні андрагогічні принципи науковцем визначено такі: пріоритету самостійності; спільної діяльності в навчанні; урахування й використання досвіду того, хто навчається; індивідуалізації; системності; контекстності навчання; актуалізації результатів навчання; елективності; розвитку навчальних потреб; усвідомленості.

Андрагогічна модель навчання дорослих [4] передбачає також, що той, хто навчається, займає активну (провідну) позицію в організації процесу навчання, визначаючи разом з тим, хто навчає, цілі, зміст, форми і методи навчання, а той, хто навчає, виконуючи ролі консультанта, тренера, фасилітатора та експерта, допомагає тому, хто навчається, в організації навчального процесу; при цьому того, хто навчає, поцінують не тому, що в нього є чому вчитися: “... він сам повинен знати і вміти те, чим намагається оволодіти той, хто навчається” [4, с. 29].

Т. Гущина як оптимальні розглядає тьюторські практики розвитку педагогів, що передбачає практику індивідуалізації їхнього професійного розвитку, тьюторський супровід їхніх індивідуальних стратегій підвищення кваліфікації: “це такі середовищні практики індивідуалізації,

де наявна рефлексія, усвідомлення того, як я рухаюсь та навіщо я це роблю” [5, с. 16]. На думку науковця, тьютор – це насамперед позиція, що означає супровід процесу самоосвіти, індивідуального навчального пошуку, здійснення підтримки розроблення і реалізації індивідуальних навчальних проектів і програм того, хто навчається. Вагомим при цьому є розуміння, прийняття, визнання суб’єктності особистості того, хто навчається; суміщення акцентів із завдання накопичення знань на педагогічний супровід індивідуальних стратегій пізнання педагога-учня, його індивідуальних навчальних траєкторій; творча самореалізація особистостей – того, хто навчається, і тьютора [5]. Процес взаємодії викладача-тьютора та педагога, який навчається, повинен будуватися на основі таких принципів: відкритості взаємодії, її актуальності, урахування індивідуальних і вікових особливостей.

Близькими до розглянутих є погляди В. Адольфа [1]. Дослідник, аналізуючи способи оновлення навчальної практики, наголошує на необхідності врахування в навчанні дорослих їхнього досвіду як основи підвищення кваліфікації, спрямованості на розв’язання реальних завдань у реальному контексті, що уможливить особистісний професійний розвиток кожного педагога. “За такого підходу знання, уміння, способи діяльності, компетенції засвоюються у зв’язку з ситуаціями їх майбутнього використання. Вони є не предметом, на який спрямована активність слухача, а засобом вирішення професійних завдань” [1, с. 19].

Ученим запропоновано модель навчання педагогів, концептуальність підходу якої полягає в організації процесу підвищення кваліфікації як спільної продуктивної діяльності його учасників, у ході якої “системоутворювальним компонентом ситуації навчання... є сукупність взаємодій і відносин викладача і педагогів-учнів” [1, с. 22], що характеризуються продук-

тивністю й рівноправністю взаємодій і відносин. Це сприяє тому, що педагоги не лише здобувають нові знання – у них виникають нові цілі професійної діяльності, вони аналізують набутий досвід, виявляють дефіцити професійної діяльності, потреби професійного особистісного розвитку.

На думку С. Ратнера, *“позитивні зміни в системі освіти і, як наслідок, у всіх сферах соціально-економічного життя суспільства можливі лише за активного застосування інноваційних методів і технологій навчання, кардинальної перебування способу мислення людей з шаблонно-формального пізнання на самостійно-творчий”* [15, с. 35]. Лише це уможливить становлення конкурентноздатної особистості – особистості, якій притаманне намагання до високої якості та ефективності своєї діяльності, здатної ставити цілі й розв’язувати завдання в умовах обмеженості ресурсів, сформувавши односторонній і вмотивувати інших.

Таким чином, у сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях теорії навчання педагогів-фахівців визначено пріоритети, принципи й підходи, способи та моделі зміни парадигми навчання педагогів-практиків, визнано його як процес продуктивної взаємодії того, хто навчає, й педагога-учня як науково-методичний супровід професійного та особистісного вдосконалення вчителя-практика, для якого створено умови для оцінювання власного досвіду й рівня кваліфікації, визна-

ТРЕНІНГ – ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ активної навчальної діяльності

Таким чином, доходимо таких висновків: **навчальний тренінг** – це форма організації навчання та спосіб розвитку здатності особистості навчатися, процес оволодіння нею певними видами діяльності, зокрема і професійною; це процес, що здійснюється в активному спілкуванні на основі постійної взаємодії всіх його учасників, тобто передбачає формування компетенцій або розвиток наявних; водночас це навчання, що уможливає залучення досвіду того, хто навчається, у побудову системи нових знань, уявлень, цінностей, орієнтацій, бачень, видів і способів діяльності, а також постійної рефлексії, оцінювання й переоцінки підходів, принципів тощо; це спосіб виявлення ставлення особистості до певного питання, ситуації і зміни бачень, поглядів учасника тощо.

Отже, логічно, саме тренінг як форма організації активної навчальної діяльності відповідає принципам організації навчальної практики педагогів як основи їхнього розвитку, підвищення кваліфікації, оскільки таке навчання спрямоване на розв’язання реальних професійних та інших завдань в актуальному професійному контексті та безпосередньо пов’язується із ситуаціями їх майбутнього використання (засвоєння, усвідомлення, аналіз, оцінювання, пов’язування із власним професійним досвідом, виявлення дефіцитів професійної діяльності, її переосмислення та корекція або формування нового бачення, творче трансформування засвоєного змісту), а також забезпечує засвоєння нового, формування чи вдосконалення компетентності (здатностей, якостей, цінностей тощо) як засобу вирішення професійних завдань, тим самим уможливаючи особистісний і професійний творчий розвиток педагогічного працівника.

Окрім цього, вважаємо, що саме навчальний тренінг ефективно сприяє забезпеченню **умов успішності навчання** дорослих, оскільки кожна особа, яка навчається є особистістю, має здатність до навчання і розвитку; має можливість емоційного сприйняття нового досвіду та його подальшого обмірковування; їй забезпечується можливість для конструктивної дискусії на основі використання власного досвіду та створюються умови для обміну ідеями в ході обговорення і розв’язання проблем [9]. Окрім цього, у такий спосіб враховуються **фактори високого рівня ефективності навчання дорослих**, зважаючи на те, що в ході навчання потрібно:

- концентруватися на реальних проблемах;
- ілюструвати можливості застосування навчального матеріалу на практиці;
- наголошувати на зв’язку змісту з потребами та цілями учасників;
- установлювати зв’язок матеріалу, що засвоюється, та здатностей, які формуються або розвиваються, із попереднім досвідом учасників;
- ініціювати дискусії, обмін думками, досвідом [9].

Коротко проілюструємо можливість тренінгу як форми організації навчання педагогічних працівників на прикладі проведення навчального тренінгу “Сучасні тенденції розвитку системи загальної середньої освіти”. Організація такого заняття зумовлена актуальною потребою реалізації в навчанні учнів особистісно орієнтованого, компетентнісного та

діяльнісного підходів [6], виконання вчителем різних ролей, формування у школярів різноманітних – предметних та соціальних – компетенцій і компетентностей. *Метою заняття* є формування професійних компетентностей педагогічних працівників щодо реалізації сучасних підходів у навчанні учнів, насамперед особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного, на основі застосування інноваційних методів і прийомів навчання. Навчання реалізується за таким планом:

1. Цивілізаційні виклики XXI століття. Завдання системи загальної середньої освіти в контексті сучасних потреб суспільства. Випереджальна роль освіти в суспільстві.

2. Поняття про компетенції, компетентність особистості. Предметні, освітні та ключові компетенції і компетентності.

3. Модель сучасного випускника загальноосвітнього навчального закладу.

4. Сутність особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів до організації навчально-виховного процесу в системі загальної середньої освіти.

5. Ролі педагога. Поведінкові компетенції вчителя.

6. Характеристики принципів діяльності успішного педагога, способи реалізації їх на практиці.

Отже, у ході навчального тренінгу здійснюється представлення (інтерактивний прийом навчання “Продовж речення” – “Для мене моя професія – це ...”) та обговорення й визначення правил взаємодії; оголошується мета і завдання заняття, узгоджуються способи й види діяльності для їх досягнення; з метою засвоєння першого питання застосовуються методи навчання “Читаємо в парах, узагальнюємо в парах” технології розвитку критичного мислення, міні-лекція; зміст другого питання засвоюється та обговорюється на основі міні-лекції та дискусії. Для з’ясування сутності інших питань застосовуються такі методи навчання: “Коло ідей” (побудова моделі випускника ЗНЗ), “Ажурна пилка” (“Мозаїка”) (установлення сутності особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів у навчально-виховному процесі в системі загальної середньої освіти, ролей педагога, поведінкових компетенцій, якими йому потрібно володіти), міні-лекція та дискусія для ознайомлення із принципами діяльності успішного педагога, дискусія для їх обговорення, “Карусель” (“Графіті”) для встановлення способів практичної реалізації принципів діяльності успішного педагога. Підсумки заняття підбиваються за допомогою методу навчання “Займи позицію” (використовувалося твердження “У подальшому вивчення навчального предмета я буду організувати, оптимально реалізуючи особистісно орієнтований і компетентнісний підходи в навчанні”) та прийому “Мікрофон” для оцінювання результативності та атмосфери тренінгу (продовження твердження “На цьому занятті я ...”).

Варто наголосити, що в ході тренінгу педагоги після застосування певного методу чи прийому навчання відразу обговорюють його переваги й ризики в навчанні свого предмета, обговорюють питання його оптимального застосування в цьому процесі та можливостей щодо формування або розвитку на цій основі компетенцій і компетентностей учнів та практично апробують, як це здійснювати.

чення продуктивних способів розвитку, забезпечено підтримку в їх реалізації, розвиток здатності творчо трансформувати запропонований необхідний зміст навчання у власну професійну практику з метою самовдосконалення.

Тому **метою статті** є дослідження можливостей навчального тренінгу як оптимальної форми організації навчання і професійного розвитку педагогічних працівників, що уможливорює й забезпечує реалізацію основних принципів андрагогіки в навчанні дорослих.

Виклад основного матеріалу. У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” поняття “тренінг” трактується як “Тренування, а також спеціальний тренувальний режим” [3, с. 1265]. Варто зазначити, що це поняття утверджене в кінці ХХ століття [16]; у вітчизняній практиці тренінг набув поширення у психологічній практиці як форма організації підвищення компетентності у спілкуванні та був теоретично обґрунтований у праці Л. Петровської від 1982 року [13].

Нині тренінги широко застосовуються не лише у психології, а і в інших науках – педагогіці, соціології, економіці, управлінні, конфліктології тощо. При цьому визначальними, на нашу думку, є такі концептуальні положення щодо визначення тренінгу:

- поняття тренінг означає не методи навчання, а методи “розвитку здібностей до навчання або оволодіння будь-яким

складним видом діяльності, і зокрема спілкування” [8, с. 89];

- це “спосіб перепрограмування наявної у людини моделі управління своєю поведінкою і діяльністю” [11, с. 81]; процес створення нових функціональних утворень або розвиток наявних [11];
- система навчання і підготовки професійних кадрів на відтворення цілісного феномена професійної майстерності, характерної певному конкретному виду професійної діяльності [2];
- засіб розвитку компетентності у спілкуванні, здобуття знань, набуття вмінь і досвіду та корекція, зміна усталених форм діяльності [14];
- форма організації навчання, у ході якої використовуються інтерактивні методи, що забезпечує учасникам обмін досвідом і знаннями у спілкуванні в комфортній емоційній атмосфері з метою отримання нових знань та засвоєння навичок [10];
- запланований процес, призначений надати або поповнити знання й навички та виявити ставлення до проблеми, ідеї, поведінки з метою їх вирішення, зміни чи оновлення [12];
- “сукупність методів навчання, за допомогою яких учасники активно залучаються у процес навчання, тобто є активними учасниками навчання” [9, с. 31] та інше. Як методи і прийоми навчання, які найбільш повно

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адольф В.А. Развитие профессионального потенциала педагога в условиях обновления образовательной практики / В.А. Адольф, И.Ю. Степанова // Инновации в образовании. – 2011. – №10. – С.14-24.
2. Вачкова И.В. Психологические основы группового тренинга. Психотехники : учебное пособие / Вачкова И.В. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Ось-89, 2000. – 176 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 1440 с.
4. Горностаев А.О. Образование руководителей общеобразовательных учреждений : проблемы, ориентиры, поиск решений / А.О. Горностаев // Инновации в образовании. – 2011. – №11. – С. 24-34.
5. Гушина Т.Н. Тьюторские практики в повышении квалификации педагогов дополнительного образования детей / Т.Н. Гушина // Инновации в образовании. – 2011. – №12. – С. 13-20.
6. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>. – Назва з екрана.
7. Драйден Г. Революція в навчанні. Навчити світ навчатися по-новому [Електронний ресурс] / Г. Драйден, Д. Вос. – Режим доступу : <http://www.athens.kiev.ua/revolution/>. – Назва з екрана.
8. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. – Л. : Изд. ЛГУ, 1985. – 166 с.
9. Калашнікова С.А. Навчання дорослих на основі компетентісно-орієнтованого підходу : навчальне видання / С.А. Калашнікова. – К. : Проект “Рівний доступ до якісної освіти в Україні”, 2007. – 57 с.
10. Лешук Н.О. Методика освіти “рівний – рівному” : навч. посіб. / [Лешук Н.О., Савич Ж.В., Заверико Н.В. та ін.]. – К. : Наш час, 2007. – 104 с.
11. Макшанов С.И. Методологические аспекты профессионального тренинга / С.И. Макшанов // Вестник СПбГУ. – 1992. – Серия 6. – Вып. 3. – С. 8-85.
12. Організаційно-методичні аспекти роботи працівників психологічної служби з батьками / авторі-уклад. А.В. Аносова, Н.А. Максимова, Л.А. Петушкова / за заг. ред. Н.І. Клокар // Вісник психологічної служби Київщини. – Біла Церква : КОІПОПК, 2011. – Вип.4. – 184 с.
13. Петровская Л.А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга / Л.А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 168 с.
14. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 216 с.
15. Ратнер С.В. Вопросы повышения качества образовательного процесса в ВУЗе / С.В. Ратнер, А.С. Скорокова // Инновации в образовании. – 2011. – №9. – С. 34-45.
16. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг “Розвиток комунікативної компетентності викладача” : навч.-метод. посіб. / В.М. Федорчук. – Кам’янець-Подільський : Абетка, 2003. – 240 с.

та ефективно забезпечують реалізацію основних функцій тренінгу, науковці розглядають такі: міні-лекція, дискусія, активні вправи, інтерактивні методи і прийоми кооперативного і групового навчання, проблемне навчання, ігрові методи, навчальні ситуації, моделювання, методи і прийоми технології розвитку критичного мислення (див. вріз на С. 57-58).

Отже, проаналізувавши питання теорії навчального тренінгу та практики його застосування в організації навчання педагогічних працівників як значимі визначаємо такі його **характеристики**:

- відкритість, вільний обмін думками, комфортність стосунків, висловлення власного бачення, можливість його обґрунтувати;
- постійна взаємодія та позитивна взаємозалежність учасників навчання;
- засвоєння нового змісту в активній діяльності та в актуальному професійному контексті (після застосування кожного методу навчання здійснюється обов'язкове визначення ефективності його застосування у власній практиці викладання предмета);
- апробування нових методів і прийомів навчання, вправ та визначення (оцінювання) позитивів і ризиків їх застосування, впливу на учня у процесі навчання, спроможності/неможливості підвищити пізнавальний інтерес, сформувати або розвинути здатність школяра вчитися та інші компетентності;
- можливість застосувати власний досвід у визначенні сутності певних питань (в аналізі та обговоренні певних питань, визначенні ознак, функцій, властивостей, способів діяльності тощо, укладанні та узгодженні оцінок тощо);
- оцінювання власного досвіду професійної діяльності, його корекція чи узгодження з новоутвореними налаштуваннями;
- визначення прогалів у власній педагогічній діяльності та виникнення нових цілей як основи подальшого особистісного і професійного самовдосконалення;
- розвиток або вдосконалення низки компетентностей як умови вирішення професійних завдань;
- розвиток здатності творчо трансформувати запропонований необхідний зміст і способи або види діяльності навчання у власну професійну практику.

Светлана Мирошник

Учебный тренинг как форма организации обучения взрослых в условиях общеобразовательного учебного учреждения

В статье проанализированы современные подходы к обучению взрослых, в частности и андрагогические. Раскрыты возможности учебного тренинга как оптимальной формы организации учебного процесса, личностного и профессионального развития педагогов-практиков.

Ключевые слова: обучение взрослых, общеобразовательное учебное учреждение, личностное и профессиональное развитие, подходы к обучению, способы организации обучения, модели обучения, учебный тренинг, основные характеристики тренинга.

Svitlana Miroshnyk

Educational Training as the Form of Continuing Teacher Development in Secondary Educational Establishment

The modern approaches to adult education are analyzed in the article. The opportunities of educational training as the optimal form of organization of the educational process, teachers' personal and professional development are presented.

Key words: adult learning, secondary educational establishment, personal and professional development, approaches to learning, ways to organize training, learning models, educational training lesson, main features of the training lesson.

ВИСНОВКИ

Зважаючи на зазначене вище та враховуючи сучасні підходи до організації освіти дорослих як супроводу їхнього особистісного та професійного саморозвитку, умови, що впливають на ефективність цього процесу, зокрема й можливості навчального тренінгу, розглядаємо його як найбільш оптимальну форму організації навчання педагогів-практиків в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИ- МЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Педагогіка
школи

Проаналізовано особливості забезпечення науково-методичного та організаційно-методичного супроводження впровадження програм дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності. Визначено завдання і функції, які реалізуються в ході забезпечення науково-методичного супроводження реалізації дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності. Представлено технологію науково-методичного супроводження впровадження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності. Описано форми залучення педагогічних працівників до дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності.

УДК 37.014.5:
005.6-048.35(477.41)

Ключові слова: дослідно-експериментальна робота, інноваційна діяльність, науково-методичне супроводження.

Дослідно-експериментальна робота та інноваційна діяльність навчальних закладів на сьогодні є основним вектором реалізації модернізаційних реформ в освіті і одним із суттєвих напрямів переходу до моделі інноваційного розвитку.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основними причинами, які зумовлюють необхідність

виокремлення інноваційних пріоритетів у системі освіти, є:

1) **Системні трансформації в освітній галузі**, пов'язані з реалізацією ідей гуманістичної педагогіки, запровадженням нової освітньої парадигми, переходом на новий зміст і структуру загальної середньої освіти, уведенням державних освітніх стандартів, розбудовою

Антоніна ШЕВЧЕНКО

Старший викладач кафедри педагогіки і психології, дошкільної та початкової освіти КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти", кандидат психологічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2015

старшої школи на засадах профільного та допрофільного навчання тощо. Успішність модернізаційних процесів, ініційованих на державному рівні, значною мірою визначається особистим ставленням учителя до інновацій, його теоретико-методологічною та технологічною підготовленістю до розбудови національної системи освіти на гуманістичних і демократичних засадах.

2) **Соціально-педагогічні зміни в системі загальної середньої освіти**, що відбуваються в контексті цивілізаційних трансформацій. У XXI ст. освіта постала перед низкою історичних викликів, один із яких виявляється в тому, що національні освітні системи мають набути інноваційного характеру, а їх вихованці бути здатними до інноваційного типу життя. У цих умовах готовність освітян до прийняття й продукування прогресивних інноваційних змін у культурі, соціумі й освіті набуває особливого значення. Тільки вчитель з високим інноваційним потенціалом здатний виховати особистість, спроможну до успішної та ефективної життєдіяльності в суспільстві, що перебуває в динамічному розвитку.

3) **“Обвальна інноваційність” (М. Кларін) як найсуттєвіша ознака процесів, що відбуваються сьогодні в загальноосвітніх навчальних закладах.** Педагогічними колективами загальноосвітніх навчальних закладів активно апробуються вітчизняні та зарубіжні освітні технології, альтернативні традиційній, створюються авторські школи, розробляються й запроваджуються в навчально-виховний процес авторські навчальні програми, методи, технології тощо. Тому важливим складником професіоналізму стає готовність освітян до оцінювання нових педагогічних технологій, визначення їх відповідності потребам і можливостям конкретного навчального закладу, а також здатність педагогів до коректної експериментальної перевірки інноваційних ідей [6].

Мета дослідження: проаналізувати передумови реалізації та розробити структуру комплексного науково-ме-

тодичного супроводження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності в навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до вимог чинного нормативно-правового забезпечення, що регламентує реалізацію дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності, основною формою цілеспрямованих інноваційних змін є педагогічні експерименти всеукраїнського, регіонального рівнів, а також на рівні навчальних закладів. Здійснення таких цілеспрямованих змін неможливе без інтеграції зусиль і взаємодії між основними суб'єктами освітнього простору.

Одним із важливих завдань реалізації дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності є забезпечення таких аспектів, як: **науково-методичне супроводження, організаційно-методичне супроводження і налагодження системної ґрунтовної підготовки методичних, управлінських та педагогічних кадрів до розроблення, апробації й упровадження програм дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності.** У зв'язку з цим виникає питання щодо посилення ролі інститутів післядипломної педагогічної освіти у сфері науково-методичного та організаційно-методичного супроводження діяльності експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів регіонального рівня, вироблення певної системи координування цієї діяльності, а звідси і підбору необхідних форм, методів співпраці експериментальних навчальних закладів та окремих структурних підрозділів інституту, науково-педагогічних працівників тощо.

Таким чином, одним із важливих завдань закладу післядипломної педагогічної освіти є формування ефективної системи ініціювання, організації та координування дослідно-експериментальної роботи й інноваційної діяльності в масштабах кожного району (міста), зокрема в питаннях розроблення, апробації й упроваджен-

ня програм дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності.

Саме від якості науково-методичного супроводження залежить рівень сформованості готовності педагогів до апробації, адаптації й упровадження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності, розвитку їхньої професійної компетентності та інноваційної культури. Це актуалізує потребу не тільки в розробленні нових технологій науково-методичного супроводження в післядипломній освіті, але й осмислення досвіду їх апробації та використання на практиці.

Проблему науково-методичного супроводження педагогічної діяльності висвітлювали у своїх працях: О. Зайченко, Н. Островерхова, Л. Даниленко, С. Литвиненко, Л. Карамушка, Л. Галіцина, К. Старченко, В. Пуцов, М. Певзнер, В. Снігурова, О. Вінтер, Г. Данилова, В. Ларіна, С. Кульневич, В. Лазарев, О. Моїсєєв, М. Поташнік, О. Ситнік, Т. Сорочан та ін.

Поняття “науково-методичне супроводження” уведено національною доктриною розвитку освіти в Україні. Учені зазначають, що науково-методичне супроводження необхідно розглядати як сукупність різноманітних форм, технологій, підходів, процедур, заходів, що забезпечують допомогу педагогічним та іншим працівникам у подоланні труднощів протягом професійної діяльності [3].

Дослідники зазначають, що науково-методичне супроводження слід розглядати як сукупність різноманітних форм, технологій, процедур, заходів, які забезпечують допомогу педагогічним працівникам у подоланні труднощів протягом всієї професійної діяльності.

Г. Данилова у своїх наукових працях зазначає, що науково-методичний супровід – це комплекс взаємопов’язаних цілеспрямованих дій, що спрямовані на надання допомоги педагогу у вирішенні ускладнень, які можуть виникати під час навчально-виховної роботи в школі [6]. Сучасні дослідники проблеми нау-

ково-методичного супроводу, зокрема М. Певзнер, В. Снігурова, О. Вінтер, відмічають, що на відміну від традиційних форм навчання, науково-методичне супроводження діяльності педагога має такі переваги: індивідуалізація та гнучкість; значний потенціал інструментального характеру; у більшій мірі враховує динаміку розвитку як самого педагога, закладу, у якому він працює, так і системи постійної взаємодії в цілому; більш багатоаспектне, адже передбачає постійну взаємодію педагога з іншими суб’єктами навчання; використання контролюючих і корекційних процедур; необхідність урахування динаміки професійного росту педагога та гнучке реагування на ситуації його розвитку та ін. [2].

Таким чином, **науково-методичне супроводження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності** – процес налагодження професійної взаємодії суб’єктів педагогічної діяльності щодо спільного бачення методології дослідно-експериментальної діяльності, створення умов для розкриття потенціалу кожного учасника інноваційного процесу, надання практичної допомоги педагогічним колективам у розробленні, апробації й упровадженні програм дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності.

На основі аналізу літературних джерел визначено **функції**, які реалізуються в ході забезпечення науково-методичного супроводження реалізації дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності:

- **навчальна функція**, яка орієнтована на поглиблення знань і розвиток навичок фахівців у системі неперервного навчання, що необхідні для вдосконалення їхньої професійної діяльності;
- **консультативна функція** передбачає надання допомоги педагогу з приводу конкретної проблеми через вказівку на можливі засоби її вирішення або актуалізацію додаткових здібностей фахівця;
- **діагностична функція** спрямована

на виявлення проблемних точок у діяльності вчителя;

- **корекційна функція** спрямована на зміну реалізованої педагогом моделі практичної діяльності, а також на виправлення допущених професійних помилок;
- **адаптаційна функція**, яка забезпечує узгодження очікувань і можливостей педагога з вимогами професійного середовища і мінливими умовами трудової діяльності;
- **інформаційна функція**, яка сприяє наданню педагогам необхідної інформації щодо основних напрямів розвитку освіти, програм, нових педагогічних технологій;
- **проектна функція** пов'язана із навчанням педагогів експертизи навчальних програм і посібників, освітніх технологій;
- **спрямовуюча функція** сприяє встановленню гуманістичних відносин між педагогом та учнем;
- **виявлення, вивчення й оцінювання результативності** інноваційного педагогічного досвіду в освіті, його узагальнення та поширення, створення системи стимулювання творчої ініціативи і професійного зростання педагогів;
- **надання наукової підтримки** педагогам і керівникам методичних служб щодо організації та проведення дослідно-експериментальної роботи, експертного оцінювання авторських програм, посібників, навчальних планів;
- **здійснення редакційно-видавничої діяльності**;
- **організація спільної роботи** з науковими установами та вищими навчальними закладами з питань реалізації дослідно-експериментальної роботи [2; 3; 4; 6].

Використання позицій Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад дозволяє чітко визначити алгоритм розгортання експериментальної діяльності: порядок надання статусу, проведення звітності, завершення або припинення дослідно-експериментальної роботи. З метою здійснення організаційного

та науково-методичного супроводження діяльності експериментальних навчальних закладів області регіонального рівня працівниками відділу педагогічних інновацій КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти" вироблено систему, яка підтримує та насичує регіональне інноваційне освітнє середовище, забезпечуючи його якість.

На базі Академії здійснюється системне науково-методичне та організаційно-методичне супроводження відповідно до **технології науково-методичного супроводження впровадження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності**. Розроблена технологія передбачає систематичний пошук, упровадження кращих педагогічних практик щодо апробації, адаптації та упровадження педагогічних технологій, методик і моделей навчання, виховання, які сприятимуть створенню необхідних організаційно-педагогічних умов для інноваційного розвитку закладу освіти, формуванню його привабливого іміджу, підвищенню конкурентоздатності в умовах ринкової економіки.

Ефективність реалізації технології науково-методичного супроводження впровадження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності досягається за рахунок керованості даною системою.

Існуюча **система науково-методичного супроводження** спрямована на: обґрунтоване і послідовне запровадження науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності у сфері освіти, створення ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводження модернізації національної освіти, прогнозування тенденцій інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень, генерування інноваційних ідей, їх визначення, відбору та забезпечення впровадження; формування відкритої інформаційно-аналітичної бази інновацій у всіх підсистемах освіти; проведення практико-зо-

рієнтованих психолого-педагогічних досліджень з актуальних проблем розвитку освіти, застосування нових концептуально-методологічних підходів до розроблення й упровадження програм дослідно-експериментальної роботи; створення нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення системи освіти на основі врахування оцінювання якості і результативності навчальної та виховної діяльності навчальних закладів, системи консультування і наукових експертиз; розроблення нових концептуальних моделей удосконалення окремих підсистем освіти.

Основними *завданнями*, що забезпечують науково-методичне й організаційно-методичне супроводження здійснення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності, є:

- розроблення нормативно-правових документів з питань створення, апробації й упровадження напрямів дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності;
- підготовка діагностичних матеріалів та дослідження психологічної і загальної готовності педагогічних працівників до здійснення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності;
- формування та розвиток готовності педагогічних працівників до здійснення дослідно-експериментальної роботи й інноваційної діяльності;
- надання допомоги керівникам навчальних закладів у підготовці документів (заявки і програми дослідно-експериментальної роботи, супровідних листів, угоди про співпрацю з вищими навчальними закладами тощо) для надання статусу дослідно-експериментального навчального закладу всеукраїнського або регіонального рівня;
- підготовка документів для розгляду експертною комісією департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації,

колегією департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації заявки і програми дослідно-експериментальної роботи щодо надання статусу експериментального навчального закладу всеукраїнського або регіонального рівня (довідка, проект рішення колегії, проект наказу);

- підготовка експертних довідок щодо доцільності відкриття, припинення або завершення експериментальних педагогічних досліджень;
- координування роботи районних (міських) методичних кабінетів з питань дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності;
- координування роботи директорів навчальних закладів, на базі яких здійснюється дослідно-експериментальна робота;
- узагальнення, оновлення і доповнення інформації в банку даних суб'єктів дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності регіональної освітньої системи;
- проведення науково-методичних заходів, спрямованих на підготовку педагогічних, управлінських і методичних кадрів до використання сучасних освітніх технологій;
- підготовка до друку наукових і науково-методичних видань (посібників, збірників, каталогів, статей тощо) за результатами впровадження програм дослідно-експериментальної роботи, інноваційної діяльності;
- узагальнення досвіду реалізації програм дослідно-експериментальної роботи, інноваційної діяльності та висвітлення їх у наукових і науково-методичних статтях, посібниках, збірниках, каталогах тощо;
- презентація наукових напрацювань на обласній, національних і міжнародних виставках.

У процесі науково-методичного й організаційно-методичного супроводження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності було визначено основні *етапи управління*

дослідно-експериментальною роботою та інноваційною діяльністю (рис. 1).

На основі вивчення психолого-педагогічної літератури та досвіду роботи працівників відділу педагогічних інновацій КВНЗ КОР “Академія неперервної освіти” було проаналізовано **структуру процесу роботи над розробленням програми дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності** (рис. 2).

На **пошуковому етапі** відбувається формулювання й осмислення проблеми, для вирішення якої необхідний інноваційний підхід. На цьому етапі здійснюється збирання, узагальнення й уточнення інформації з досліджуваної проблеми, а також аналізуються теоретичні напрацювання і можливі аналоги вирішення проблеми на практиці.

На **моделювальному етапі** відбувається структурування діяльності, яка має призвести до вирішення проблеми. На цьому етапі доцільно притримуватися логіки побудови педагогічної системи, тобто визначити мету, завдання, зміст, методи та критерії результату.

Проектувальний етап базується на спеціальній підготовці педагогічних працівників, уточненні деталей, визначенні та створенні умов, необхідних для впровадження дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності.

На **впроваджувальному етапі** дослідно-експериментальна робота або інноваційна діяльність здійснюються на практиці. Метою його є реалізація раніше запланованої послідовності дій, спостереження за результатами.

Останній етап є **етапом рефлексивним**. Отримані результати співставляються з визначеною метою, аналізуються ступінь реалізації ідей, формулюються висновки.

На **рівні відділів/управлінь освіти районних/міських державних адміністрацій, методичних кабінетів (центрів)** організаційно-методичне і науково-методичне супроводження дослідно-експериментальної роботи та

інноваційної діяльності можна розглядати як процес налагодженої взаємодії між районними (міськими) методичними кабінетами (центрами), КВНЗ КОР “Академія неперервної освіти” та навчальними закладами району (міста). Основними **завданнями** такої **взаємодії** є:

- розроблення нормативно-правових документів з питань створення, апробації й впровадження напрямів дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності;
- формування та розвиток готовності педагогічних працівників до здійснення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності;
- розроблення й погодження програм дослідно-експериментальної роботи та інноваційних програм, проєктів;
- рецензування (здійснення експертизи програм дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності);
- вивчення й аналіз стану науково-методичного забезпечення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності;
- розроблення методичних рекомендацій щодо здійснення дослідно-експериментальної та інноваційної діяльності; налагодження інформаційно-методичної взаємодії з науковими установами та ВНЗ;
- підготовка матеріалів для узагальнення, оновлення й доповнення інформації в банку даних суб’єктів дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності регіональної освітньої системи;
- підготовка до друку наукових і науково-методичних видань (посібників, збірників, каталогів, статей тощо) за результатами впровадження програм дослідно-експериментальної роботи, інноваційної діяльності;
- презентація наукових напрацювань на обласній, національних і міжнародних виставках.

Основним завданням працівників відділів/управлінь освіти районних/міських державних адміністрацій, методичних кабінетів (центрів) з питань управління дослідно-експериментальною роботою та інноваційною діяльністю є: підтримка інноваційної ініціативи об'єктів управління та підтримка їхньої самодіяльності; спрямування на переведення загальноосвітнього навчального закладу в якісно новий стан; постійна соціальна, матеріальна і психологічна підтримка педагогів; створення правових, організаційних і психологічних умов дослідно-експериментальної діяльності загальноосвітнього навчального закладу тощо.

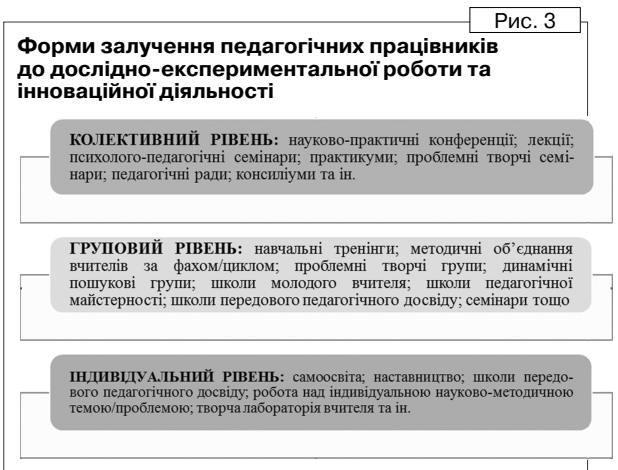
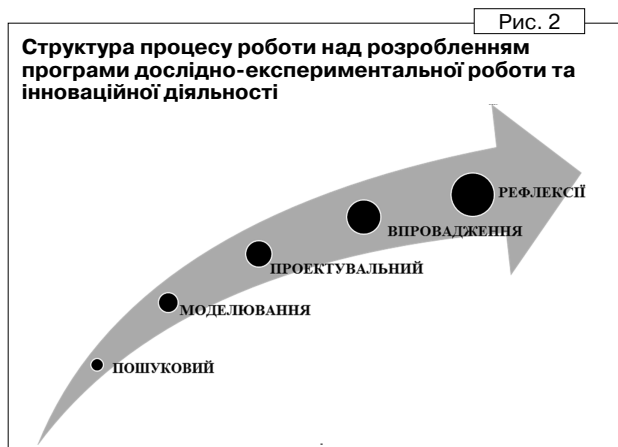
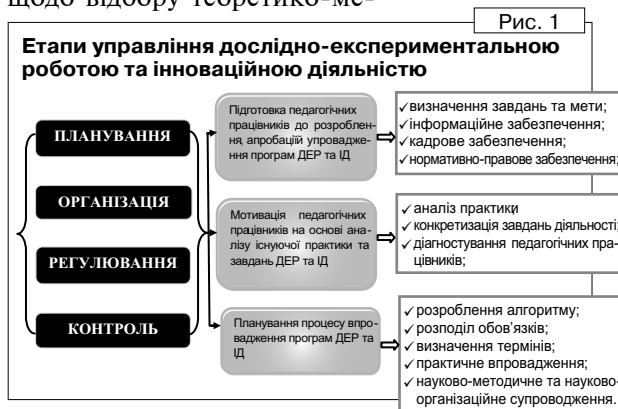
На рівні навчального закладу організаційно-методичне та науково-методичне супроводження розглядаємо як систему управління дослідно-експериментальною роботою та інноваційною діяльністю.

Підготовка педагогічних працівників до здійснення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності має враховувати *пізнавальний, конструктивний, проєктувальний, комунікативний та організаторський компоненти*.

Пізнавальний компонент — передбачає навчання вчителів, спрямоване на оволодіння новими теоретичними, психолого-педагогічними та методико-технологічними знаннями, способами їх використання в практичній діяльності. Цей компонент передбачає вміння відбирати та правильно використовувати

нові знання, одержані в процесі дослідження проблеми.

Конструктивний компонент — поєднує дії керівників методичних структур щодо відбору теоретико-ме-

тодологічного, наукового та практичного матеріалу для включення його в процес підготовки вчителів до здійснення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності, що забезпечує процес модифікації, удосконалення дій, уміння організувати навчання на основі діагностичного підходу, використання нових технологій та їх елементів.

Проектувальний компонент – включає дії, що передбачають планування як ближньої, так і віддаленої мети та результатів упровадження інновації в конкретному навчальному закладі, а також визначених форм і методів діяльності керівників системи підготовки вчителів до такої роботи з оволодіння ними необхідними теоретичними знання та практичними вміннями, які забезпечують їхню готовність до інноваційної діяльності.

Комунікативний компонент – поєднує дії, пов'язані зі встановленням педагогічно доцільних контактів між учасниками навчально-виховного та управлінського процесів.

Організаторський компонент – передбачає дії суб'єктів діяльності, спрямовані на реалізацію завдань інноваційної діяльності вчителя, які впливають із заздалегідь зумовлених / розроблених педагогічних проєктів [3; 6; 8].

Підготовка педагогічних працівників навчального закладу здійснюється на **колективному, груповому та індивідуальному рівнях**. Форми залучення педагогічних працівників до дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності представлено на **рис. 3**.

Науково-методична діяльність загальноосвітніх навчальних закладів у режимі інноваційного розвитку має вибудовуватися на досягненнях психолого-педагогічної науки та передової практики і становити систему взаємозумовлених дій, спрямованих на підвищення професійної майстерності кожного вчителя, забезпечення та розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, досягнення

оптимальних освітніх результатів кожним учителем загальноосвітнього навчального закладу.

Важливими аспектами інноваційного розвитку школи є вибір стратегії розвитку загальноосвітніх навчальних закладів, визначення мети та завдань для досягнення прогнозованого результату, забезпечення науково-методичного супроводження цього процесу, що дасть змогу впровадити моделі інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів, які відповідатимуть запитам держави та суспільства щодо підготовки учнів шкіл до подальшого навчання упродовж життя, їхньої адаптації до мінливого світу і реалізації себе як успішної особистості.

ВИСНОВКИ

Педагог займає ключову позицію в процесі інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Від рівня освіченості, кваліфікації, особистісних якостей педагогічних працівників школи залежить вирішення багатьох завдань функціонування школи та реалізація її розвитку.

Традиційна діяльність навчальних закладів не задовольняє потреби в якійсь шкільній освіті не лише держави, суспільства, а й самих учителів, які прагнуть працювати в режимі розвитку, оперативно й ефективно розв'язувати психолого-педагогічні проблеми освітнього процесу, що виникають у сучасній школі. У ході експериментальної роботи в педагогічних колективах розробляються й упроваджуються педагогічні нововведення, але залишається необхідність досягнення та підтримки високої якості навчально-виховного процесу. Отже, загальноосвітній навчальний заклад, що перебуває в режимі інноваційного розвитку, потребує не лише професійно компетентних учителів, а також формування їхньої готовності до впровадження освітніх нововведень як активних суб'єктів процесу інноваційного розвитку.

Розроблене комплексне науково-методичне супроводження діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, які функціонують у режимі інноваційного розвитку, сприяє активному залученню педагогічних працівників до наукової діяльності та впливає на зміст і якість їхньої методичної роботи.

Сучасний учитель повинен не лише відтворювати знання та навички методичної, пошукової, дослідно-експериментальної роботи, а й забезпечувати науковий рівень своєї професійної та психолого-педагогічної компетентності, що передбачає його активну участь в організації та проведенні різних наукових заходів і форм науково-методичної роботи.

Таким чином, науково-методичне супроводження інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу забезпечує якісне, кваліфіковане і компетентне проведення педагогічних досліджень. Вимоги щодо експериментальних досліджень учителів зобов'язують їх володіти методологією, теорією та технологією проведення і виконання цієї роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базиль Л. О. Педагогічні інновації в системі сучасної освіти / Л. О. Базиль // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: Науково-методичний журнал Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. – Чернівці: Наші книги, 2014. – Вип. 17 (12). – С.11-17.
2. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія / Л.М. Ващенко. К. : Тираж, 2005. – 380 с.
3. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія / Л.І. Даниленко. – К. : Міленіум, 2004. – 358 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Кремень В.Г. Феномен інновації: освіта, суспільство, культура / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн, С.В. Пролев

[та ін.]; за ред. В.Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 472 с.

6. Організатору інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі : метод/порадник [авт.-упоряд. : І. Н. Євтушенко, Ю. І. Завалевський, С. В. Кириленко[та ін.]]. – К. – Чернівці : Букрек, 2014. – 420 с.
7. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
8. Уруський В.І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: методичний посібник / В. І. Уруський. – Тернопіль: ТОКІППО, 2005. – 96 с.

Антонина Шевченко

Научно-методические предпосылки реализации опытно-экспериментальной работы и инновационной деятельности в учебных учреждениях Киевской области

Проанализированы особенности обеспечения научно-методического и организационно-методического сопровождения внедрения программ опытно-экспериментальной работы и инновационной деятельности. Определены задачи и функции, которые реализуются в ходе обеспечения научно-методического сопровождения опытно-экспериментальной работы и инновационной деятельности. Представлена технология поэтапного научно-методического сопровождения внедрения опытно-экспериментальной работы и инновационной деятельности. Описаны формы привлечения педагогов к опытно-экспериментальной работе и инновационной деятельности.

Ключевые слова: опытно-экспериментальная работа, инновационная деятельность, научно-методическое сопровождение.

Antonina Shevchenko

Scientific and Methodological Aspects of Conducting Experimental Research Work and Innovative Activities in Education at Establishments of Kyiv Region

This article analyzes the peculiarities of providing scientific and organizational methodological assistance in the introduction of the programs of experimental research work and innovative activities. The author determines main tasks and functions which are realized while providing research in the scientific and methodological assistance in experimental research work and innovative activities. The techniques of stage-by-stage scientific and methodological assistance of conducting experimental research work and innovative activities is presented. The forms of involving teachers in experimental research work and innovative activities are described.

Key words: experimental research work, innovative activity, scientific and methodological assistance.

УПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ
ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ
РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Педагогіка
ШКОЛИ

УДК 37.013.75(477)

Представлено матеріали з досвіду реалізації програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання”. Обґрунтовано особливості організації діяльності динамічних профільних груп. Вміщено зразки індивідуальних навчальних планів. Визначено переваги упровадження диференційованих форм організації профільного навчання. Описано напрями діяльності психологічної служби навчального закладу з питань психологічного забезпечення організації допрофільного та профільного навчання.

Ключові слова: диференційовані форми організації профільного навчання, динамічні профільні групи, індивідуальний навчальний план, індивідуальний освітній маршрут, предметно-груповою формою організації навчально-виховного процесу, психологічне забезпечення організації допрофільного та профільного навчання.

**Світлана
СУШКО**

Директор Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області

Поліпшення якості шкільної освіти є необхідною умовою формування інноваційного суспільства та підвищення конкурентоспроможності українського випускника. Розвиток освітньої системи потребує постійного оновлення та впровадження інноваційних технологій, їх швидкої адаптації до політичних, економічних і технологічних змін у країні та світі.

**АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

В умовах становлення і розвитку високотехнологічного суспільства в Україні виникає необхідність підвищення якості та пріоритетності допрофільної і профільної підготовки.

Реформування загальної середньої освіти передбачає перетворення старшої школи у профільну. Внаслідок цього мають бути створені сприятливі умови

для свідомого вибору випускником навчального закладу своєї майбутньої професійної діяльності та реалізації в межах навчально-виховного процесу ознайомлювальної, професійно-світлоглядної підготовки з певного фаху. Вищезазначене ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів та має забезпечити якнайповніше розкриття особистості під час її подальшої продуктивної діяльності. Тобто, профільна школа потенційно має найбільше можливостей щодо практичної реалізації принципу особистісно зорієнтованого навчання та реально уможлиблює вибір кожним учнем власної освітньої траєкторії у плані опанування предметними знаннями, уміннями, навичками та досвідом практичної діяльності, які максимально відповідають його майбутній професійній діяльності. Втілення цього вимагає певних змін у цілях, змісті, організації навчально-виховного процесу, розробленні новітніх дидактичних засобів і педагогічних технологій [4].

Суспільно затребуваною сьогодні є організація профільного навчання в навчальних закладах у такий спосіб, щоб кожен учень мав можливість збудувати власну освітню траєкторію відповідно до його запитів і потреб [3].

Українська школа будується на принципах єдності і варіативності. Єдність школи передбачає єдність мети та завдань кожного з її ступенів, наступність і взаємозв'язок між ними. Відповідно до Концепції профільного навчання старша школа функціонує як профільна [1]. Це потребує створення умов для реалізації диференційованого підходу до навчання та врахування індивідуальної траєкторії розвитку учнів. Профільність навчання визначається з урахуванням освітніх потреб учнів та їхніх батьків, кадрових, матеріальних, технічних можливостей школи, особливостей соціокультурного і навчального середовища, перспектив здобуття подальшої освіти випускниками школи.

Успішне розв'язання завдань з упровадження профільного навчання можливе за умови системної інтеграції

педагогічної науки і освітньої практики у рамках комплексного педагогічного експерименту на базі навчальних закладів, що мають відповідне забезпечення.

Мета дослідження: узагальнити та представити досвід реалізації програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання”.

Виклад основного матеріалу. Протягом 2008-2015 років на базі Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа I ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області реалізується програма дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання”. За цей період реалізовано програми дослідно-експериментальної роботи з вищезазначеної теми, розроблені і впроваджені упродовж 2008/2009-2009/2010 навчальних років, 2010-2015 рр. [5]. Наказом департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації від 04 вересня 2015 року №238 “Про виконання програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання” на базі Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа I ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації та продовження її реалізації” [2] *навчально-виховному комплексу втретє надано статус експериментального навчального закладу регіонального рівня* для реалізації програми дослідження з обраної теми.

Систему роботи навчального закладу з упровадження диференційованих форм організації профільного навчання представлено у низці видань [5], науково-методичних заходів регіонального, всеукраїнського і міжнародного рівнів, відзначено золотими медалями Міжнародної виставки “Сучасні навчальні заклади”, дипломом

Наукова новизна експериментального дослідження полягає у створенні інноваційної освітньої системи гімназії як загальноосвітнього багатопрофільного навчального закладу II-III ступенів

I ступеня Міжнародного форуму “Інноватика в сучасній освіті” тощо.

Метою реалізації програми дослідно-експериментальної роботи на період 2015-2020 рр. є: створення організаційно-методичних, психолого-педагогічних та інформаційно-технологічних умов реалізації особистісно зорієнтованого навчання і виховання в умовах багатопрофільної гімназії; розроблення, апробація та впровадження навчально-методичного забезпечення профільного навчання та допрофільної підготовки.

Об’єкт дослідження: навчально-виховний процес у гімназії як багатопрофільного навчального закладі.

Предмет дослідження: упровадження диференційованих форм організації профільного навчання.

Досягнення визначеної мети передбачає реалізацію таких завдань:

- розроблення та реалізація інноваційної моделі навчального закладу з високим рівнем якості освіти, новітнім навчально-методичним та інформаційно-методичним забезпеченням, потужним кадровим потенціалом;
- підготовка керівників та педагогічних працівників до створення управлінських й організаційно-педагогічних умов упровадження диференційованих форм організації профільного навчання;
- розроблення, апробація навчально-методичного забезпечення профільного навчання в умовах упровадження диференційованих форм організації профільного навчання;
- удосконалення та поліпшення якості освіти, розроблення, апробація та використання інноваційних методів навчання, проведення відповідних моніторингових досліджень якості освіти та особистісного розвитку учнів;
- реалізація особистісно зорієнтованого підходу до формування нової генерації українців у виховній системі гімназії;
- формування в учнів здатності до свідомого вибору професії, самореалізації та самоосвіти.

Наукова новизна даного експериментального дослідження полягає у створенні інноваційної освітньої системи гімназії як загальноосвітнього багатопрофільного навчального закладу II-III ступенів, що у свою чергу передбачає: визначення і

Таблиця 1

Зразок індивідуального навчального плану							
Навчальні предмети	Рівні вивчення			Навчальні предмети	Рівні вивчення		
	с.	а.	п.		с.	а.	п.
Укр. мова			4	Географія	1,5		
Укр. література			4	Фізика	2		
Зарубіжна література	1			Хімія	1		
Англійська мова			5	Інформатика	1		
Історія України			4	Художня культура	0,5		
Всесвітня історія		1		Фізична культура	2		
Правознавство		1		Захист Вітчизни	1		
Алгебра		2		Технології	1		
Геометрія		2		Біологія	1,5		
Разом: 35,5 год.							

* Умовні скорочення: рівень стандарту – с.; академічний рівень – а.; профільний рівень – п.

створення відповідних організаційно-педагогічних умов упровадження диференційованих форм організації профільного навчання; розроблення системи науково-обгрунтованого дидактичного забезпечення профільного навчання; створення, апробацію і впровадження оригінальної педагогічної технології; реалізацію особистісно зорієнтованого навчання та діяльнісного підходу в умовах багато-профільної гімназії; формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості молодого громадянина; розроблення та апробацію функціональної моделі вчителя, зорієнтованого на викладання свого предмета як складової комплексу відповідного профілю навчання та формування в учнів цілісного світоглядного сприймання обраної майбутньої галузі власної професійної діяльності.

У ході реалізації програми дослідно-експериментальної діяльності розроблено модель упровадження диференційованих форм організації навчально-виховного процесу в багатопрофільному навчальному закладі, розроблено та впроваджено технологію організації діяльності динамічних профільних груп, створюється навчально-методичне забезпечення

предметів, що вивчаються на профільному рівні [5].

Суть експерименту полягає в тому, що учні 6(10) – 7(11) класів навчаються за **предметно-груповою формою організації навчально-виховного процесу**, обирають предмети для вивчення на трьох рівнях: стандартному, академічному та профільному. Таким чином, кожен гімназист разом з педагогами та батьками створює власний індивідуальний освітній маршрут (успішним вважається впровадження, якщо на 10 учнів припадає 6-8 варіантів навчальних планів).

Побудова навчання на основі індивідуальних навчальних планів змінює принципи формування робочого навчального плану загальноосвітнього закладу, підготовку розкладу навчальних занять. Робочий навчальний план поєднує інваріантну частину, сформовану на державному рівні, та варіативну частину, в якій передбачені додаткові години на предмети інваріантної частини, предмети та курси за вибором, факультативні й індивідуальні заняття.

Важливою складовою організації профільного навчання в гімназії в умовах реалізації програми дослідно-екс-

Таблиця 2

Зразок розкладу навчальних занять учня 10 класу

П.І. учня	Урок	понеділок	вівторок	середа	четвер	п'ятниця	субота
		Навчальний предмет					
Асаєвич Владислав	1		всесвітня історія	алгебра	українська мова	алгебра	фізика
	2		зарубіжна література	алгебра	українська мова	алгебра	фізика
	3	геометрія	українська мова	українська література	геометрія	географія	хімія
	4	геометрія	українська мова	українська література	геометрія	художня культура	англійська мова
	5	фізика	англійська мова	біологія	українська література	історія України	англійська мова
	6	фізика	англійська мова	біологія	українська література	інформатика	англійська мова
	7	фізична культура	фізика	правознавство	алгебра	захист Вітчизни	

периментальної роботи надзвичайно важливим є побудова індивідуального освітнього маршруту гімназистів та створення індивідуального навчального плану. **Індивідуальний навчальний план** кожного конкретного учня поєднує сукупність навчальних предметів, обраних для вивчення на рівнях стандарту, академічному та профільному (таблиця 1).

Таким чином, у структурі змісту середньої освіти, на нашу думку, мають враховуватися два основні компоненти: перший – реалізує державні, обов'язкові для всіх вимоги до загальноосвітньої підготовки школярів (рівень стандарту, академічний рівень), другий – забезпечує індивідуальну зорієнтованість змісту освіти (рівень профільної підготовки). Учні мають змогу обирати навчальні предмети і курси, що поглиблюють, розширюють і доповнюють загальнообов'язковий навчальний зміст, а також прилучитися до різних видів практичної діяльності з орієнтацією на майбутню професію.

Складання розкладу навчальних занять на паралелях 10-11 класів передбачає поєднання складання розкладу роботи вчителів та розкладу навчання кожного учня (таблиця 2).

Нами визначено такі **особливості упровадження диференційованих форм організації профільного навчання**:

- гімназисти та батьки обирають предмети для вивчення на стандартному, академічному та профільному рівнях;
- навчання відбувається в групах кількістю до 12 осіб згідно з обраним профілем (як показав досвід упровадження програми дослідно-експериментальної роботи протягом 2008-2014 років, учні обирають ті навчальні дисципліни для профільного вивчення, які входять до переліку предметів зовнішнього незалежного оцінювання);
- кількість годин не перевищує санітарних норм (6-ти денний навчальний тиждень: 36 годин + 3 години факультативних занять);
- кожен гімназист має свій індивідуальний освітній маршрут.

Особливістю такого маршруту є те, що він розробляється спеціально для конкретного учня як його індивідуальна освітня програма. **Індивідуальний освітній маршрут** визначається освітніми потребами, індивідуальними здібностями й можливостями учня (зокрема, рівень готовності до засвоєння програми), а також чинними стандартами змісту освіти.

Використання індивідуально освітнього маршруту спрямоване на вирішення низки **завдань**, як-от:

- вивчити особистісні характеристики та рівень готовності учнів до навчання за індивідуальною освітньою програмою;
- забезпечити повноту засвоєння матеріалу, якість виконання завдань;
- урахувати індивідуальні особливості й інтереси (запити) учня;
- забезпечити:
- можливість розширення та поглиблення вивчення програмового матеріалу;
- розвиток ключових компетентностей (комунікативної, інформаційної, пізнавальної, самоосвітньої тощо);
- зміну ролі вчителя (учитель – супроводжувач, тьютор, консультант, координатор);
- здійснити супроводження особистісного розвитку дитини.

Однією з умов успішної реалізації такої моделі профільного навчання є добре організована допрофільна підготовка учнів 1(5) – 5(9) класів. З 1(5) класу на поглибленому рівні вивчаються англійська мова, українська мова, з 4(8) класу – математика. Планується в наступному навчальному році розпочати поглиблене вивчення математики з 1(5) класу. Крім цього, має бути високий рівень кваліфікації педагогічного колективу, матеріальна база навчальних кабінетів, що дозволяє здійснювати викладання профільних предметів на високому навчально-методичному рівні.

Важливим напрямом реалізації програми дослідно-експериментальної роботи є **психологічне супроводження організації допрофільного та профільного навчання**. Основою психоло-

гічного забезпечення допрофільної підготовки та профільного навчання є раннє виявлення і розвиток здібностей, нахилів і потреб учнів, формування стійкої мотивації до навчання, сприяння свідомому вибору учнями галузі майбутньої професійної діяльності.

Психологічна служба навчального закладу спрямовує свою діяльність на здійснення системи заходів, спрямованих на забезпечення психологічного супроводження організації допрофільного та профільного навчання, а саме:

- активізація профорієнтаційної роботи з усіма учасниками навчально-виховного процесу (діагностика, надання професійної інформації та професійної консультації, просвітницька робота, організація екскурсій, зустрічей тощо);
- відбір дітей у профільні класи, класи з поглибленим вивченням певного предмета;
- відстеження правильності обраного учнем напрямку профілю навчання, предмета для поглибленого вивчення, виявлення та попередження психологічної та соціальної дезадаптації в умовах виникнення труднощів і стресів;
- забезпечення участі учнів у роботі МАН, предметних олімпіадах, конкурсах, турнірах тощо;
- проведення занять, курсів за вибором, спецкурсів, факультативних курсів, гуртків з психології “Світ професій”, “Я і світ”, “Основи вибору професії” тощо;
- залучення дітей до участі в роботі різноманітних шкільних секцій та гуртків;
- розширення взаємодії навчального закладу з центром зайнятості (ознайомлення із переліком професій, професіограмами та професіокартами, станом ринку праці регіону, професійно-технічними та вищими навчальними закладами), іншими установами й організаціями для проведення просвітницької роботи;
- удосконалення технології виявлення і розвитку здібностей учнів, створення найбільш оптимальних

умов для їхнього навчання і виховання;

- організація системної роботи педагогічного колективу з проведення профорієнтаційної роботи з учнями, ознайомлення їх з основними психологічними чинниками, що визначають успішну діяльність людини в тій чи іншій сфері (психофізіологічні особливості, здібності, мотивація тощо), найважливішими вимогами професій типу “людина-людина”, “людина-техніка”, “людина-художній образ”, “людина-природа”, “людина-знакова система”.

Ураховуючи особливості впровадження диференційованих форм організації профільного навчання, нами визначено такі його *переваги*:

- зростання успішності навчання не тільки з профільних предметів, а й із загальноосвітніх (непрофільних) (за даними статичних звітів Українського центру оцінювання якості освіти гімназисти-випускники показують високий рівень знань, а за результатами ЗНО-2015 з української мови та літератури заклад увійшов до сотні кращих в Україні);
- можливість вибору індивідуальної освітньої траєкторії (напряму реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті), що робить випускників конкурентоздатними на сучасному ринку праці;
- практичне співвіднесення мети і результатів навчання (для порівняння: якщо до 2008 року вступ випускників закладу до вищих навчальних закладів згідно з профілем навчання становив 63-70%, то випускники 2013 та 2014 років обрали вищі навчальні заклади для продовження освіти, що на 97-99% відповідають профілю навчання в гімназії, що є беззаперечним аргументом на користь такої форми організації навчально-виховного процесу);
- сформоване психологічно комфортне середовище для навчання та виховання;
- зростання рівня професійної ком-

петентності педагогічного колективу, підвищення готовності педагогів до реалізації інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи, постійне прагнення до самоосвіти та професійного розвитку.

ВИСНОВКИ. Результативність реалізації програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з обраної теми підтверджує необхідність упровадження диференційованих форм організації профіль-

ного навчання у старшій школі і забезпечення оптимальних умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення. Профільна школа може найповніше реалізувати принцип особистісно зорієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі індивідуальної освітньої траєкторії. До того ж у процесі профільного навчання розв'язується одне з головних завдань сучасної загальноосвітньої школи України – формування і розвиток особистості на основі врахування індивідуальних особливостей учнів, їхніх освітніх потреб, нахилів, інтересів і здібностей, зумовлених орієнтацією на майбутню професію.

Светлана Сушко

Внедрение дифференцированных форм организации профильного обучения: (по результатам внедрения программы опытно-экспериментальной работы регионального уровня)

Представлены материалы из опыта внедрения программы опытно-экспериментальной работы регионального уровня по теме “Внедрение дифференцированных форм организации профильного обучения”. Обоснованы особенности организации деятельности динамичных профильных групп. Помещены образцы индивидуальных учебных планов. Определены преимущества внедрения дифференцированных форм организации профильного обучения. Описаны направления деятельности психологической службы учебного учреждения по вопросам психологического обеспечения организации допрофильного и профильного обучения.

Ключевые слова: дифференцированные формы организации профильного обучения, динамичные профильные группы, индивидуальный учебный план, индивидуальный образовательный маршрут, предметно-групповая форма организации учебно-воспитательного процесса, психологическое обеспечение организации допрофильного и профильного обучения.

Svitlana Sushko

Implementation of Differentiated Forms of Optional Courses

The article presents the experience of the program of experimental research work at the regional level on ‘Implementation of differentiated forms of optional courses’. The article explains the organization of dynamic optional groups. Individual examples and advantages of the curricula are provided. The author describes the process by which psychological service providers within the educational establishment assess the psychological benefits of including optional courses in the curriculum.

Key words: differentiated forms of optional courses, dynamic optional groups, individual curriculum, individual educational program, organization of educational process based on subject groups, psychological assistance for optional

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ МОН України від 21.10.2013 № 1456 “Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/. – Назва з екрана.
2. Наказ департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації від 04 вересня 2015 року №238 “Про виконання програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Впровадження диференційованих форм організації профільного навчання” на базі Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації та продовження її реалізації” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://drive.google.com/folderview?id=0Byr8DDra6a0pbF82X2QyRzhXdkU&usp=drive_webhttp://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/. – Назва з екрана.
3. Піддячий М.І. Підготовка старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання : монографія / М.І. Піддячий; Ін-т педагогіки АПН України. – К. : Пед. думка, 2008. – 288 с.
4. Самодрин А.П. Впровадження системи профільного навчання в умовах регіону : наук.-метод. посіб. / А.П. Самодрин. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2008. – 109 с.
5. Сушко С.М. Організація профільного навчання в умовах гімназії: досвід, проблеми, перспективи : наук.-метод. посібник / С.М. Сушко, Ж.Ж. Осипенко [та ін.]. – Біла Церква : КОІПОПК, 2012. – 162 с.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

ІСТОРІЯ ТА ДОСВІД: трансформація навчального закладу системи підвищення кваліфікації в академію неперервної освіти –
КВНЗ КОР „Академія неперервної освіти”С. 78-87

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів.....С. 88-106

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: освіта дорослих як суспільна потреба в Україні.....С. 107-111

Управління
школою

УДК 37.091.12:
005.963(477-25)

ІСТОРІЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ:

ВІД ІНСТИТУТУ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ ДО АКАДЕМІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається історичний шлях розвитку Київського обласного інституту удосконалення вчителів за період його заснування в 1939 році до 1999 року, часу створення Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, а також Академії неперервної освіти – у 2015 році.

Ключові слова: історія освіти, післядипломна педагогічна освіта, інститут удосконалення вчителів, академія неперервної освіти.

Лариса КАБАН

Вчений секретар КВНЗ КОР
“Академія неперервної освіти”

За висловом видатного німецького філософа Георга Гегеля: “*Без знання минулого не можна зрозуміти сьогодення і тим паче розвинути майбутнє*”. У наведеній сентенції відображено мету публікації – висвітлити надбання закладу післядипломної педагогічної освіти через призму його історичного становлення.

Початок історії Академії неперервної освіти як навчального закладу післядипломної педагогічної освіти відноситься до довоєнного періоду розвитку системи підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів. За визначенням дослідника С. Крисюка, цей період розпочинається у 1931 році, його мета полягає у створенні унітарної, авторитарної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників відповідно до загальних

тенденцій розвитку післядипломної освіти в СРСР [3]. Визначною подією періоду є створення Інститутів удосконалення учителів у кожній області, на які поклалися завдання щодо надання учителям необхідної освіти і спеціальних знань з окремих предметів.

Отже, 21 лютого 1939 року було видано наказ Народного комісаріату освіти УРСР № 1203 “Про організацію обласних інститутів удосконалення вчителів у Київській та Харківській областях”, відповідно до якого із серпня 1939 року розпочав функціонувати **Київський обласний інститут удосконалення вчителів**. Додатком до наказу прикладалося Положення про обласні інститути удосконалення вчителів УРСР, в якому чітко визначалися форми роботи інституту, навчально-методична база, структура та керівництво інституту, а також цілі і завдання навчальних закладів

Ольга РОКИЦЬКА

Методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи КВНЗ КОР
“Академія неперервної освіти”

такого типу. Зокрема зазначалося: “Інститут діє на засадах вищого навчального закладу і має своєю ціллю всестороннє і систематичне вдосконалення кваліфікації кадрів народної освіти області”. Відповідно до Положення слухачами інституту вважалися такі працівники народної освіти: учителі, завідувачі початковими школами, директори семирічних і середніх шкіл, їхні заступники з навчальної частини, викладачі, працівники районних педагогічних кабінетів, шкільні інспектори, завідувачі міськими і районними відділами народної освіти.

Навчально-матеріальною базою, на основі якої розпочав роботу інститут, був обласний методичний кабінет. *Першими слухачами курсів стали* вчителі початкових класів, завідувачі початкової школи, директори семирічних та середніх шкіл – усього **850 педагогічних працівників**. Організаційну роботу проводили навчально-методичні кабінети інституту, зміст курсів забезпечували науковці із Українського науково-дослідного інституту педагогіки, Київського педагогічного інституту та Київського державного університету.

На основі вивчення архівних джерел встановлено, що з початком роботи інституту в 1939/1940 н.р. було організовано кілька навчально-методичних кабінетів: педагогіки, початкової школи, мови та літератури, математики та фізики, біології та хімії, географії

НОВІ ЗАВДАННЯ – МОБІЛІЗАЦІЯ ЗУСИЛЬ СПІВРОБІТНИКІВ ОІУВ

Після Республіканської наради активу працівників народної освіти, що відбулася у липні 1944 року в м. Києві, перед інститутами удосконалення вчителів постали завдання щодо підвищення рівня учителів, розроблення програмного і навчально-методичного забезпечення навчально-виховного процесу. *Київським обласним інститутом удосконалення вчителів було здійснено такі заходи:*

- зібрано відомості про мережу шкіл на Київщині;
- обстежено всі школи Київської області щодо їх готовності до навчання, забезпечення підручниками, навчальними приладами і педагогічними кадрами;
- вивчено матеріальний стан учителів;
- проведено наради для директорів закладів освіти і їхніх заступників з питань відновлення та організації навчально-виховної роботи школи;
- організовано консультації з працівниками райпедкабінетів щодо планування навчально-методичної роботи;
- розроблено календарні плани з окремих предметів і надіслано їх в райпедкабінети (у зв'язку з тим, що були відсутні програми з історії, математики, російської мови та літератури).

Серед труднощів, що постали перед керівництвом інституту, – питання добору наукових працівників. Перешкодою до залучення науковців і висококваліфікованих педагогів до інституту були незадовільні умови праці, нижча зарплата у працівників закладу порівняно з учителями середньої школи, відсутність будь-якого забезпечення навчальним наочним приладдям, промисловими товарами тощо.

Водночас колектив інституту продовжував роботу над підвищенням рівня професійного розвитку педагогів, проводив просвітницьку роботу серед населення, виготовляв зразки наочного приладдя, готував методичні рекомендації тощо. Так, методисти інституту виставили та розіслали у школи області „*Букварні таблиці*” і методичні вказівки щодо їх використання, а до серпневих нарад напередодні 1944/1945 н.р. видали інструктивно-методичні матеріали: про зміни у програмах, зокрема з історії та військово-фізичної підготовки, про застосування „*Правил для учнів*”, матеріали для повторення і скорочення програмового матеріалу у випускних класах (4 клас, 7 клас, 10 клас), а також розробили тематику для кушових методичних об'єднань. Наукові співробітники інституту були постійними авторами публікацій у науково-методичних виданнях. *Методисти розробили Положення про районний педагогічний кабінет, з їхньої ініціативи розпочалося вивчення й поширення досвіду кращих шкіл області.* З метою підвищення рівня роботи педагогічних кабінетів, працівники інституту ініціювали й провели конкурс на кращий районний педагогічний кабінет. За підсумками цього конкурсу в 1944/1945 н.р. *кращими в області були визнані Звенигородський, Переяслав-Хмельницький, Бориспільський, Тальнівський, Уманський районні педагогічні кабінети.*

Інститут виконував свою основну місію – підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Курси проводилися за підтримки кушових методичних об'єднань на базі кращих райпедкабінетів: у містах Білій Церкві, Умані, Черкасах, Ірпені, Таращі, Переяслав-Хмельницькому, селищі міського типу Сквирі. Для віддалених районів кушові методичні об'єднання організовувались в м. Києві (на базі інституту). ▶

У час літніх канікул **1945 року** курсовою підготовкою було охоплено близько **1000 педагогів області**. Особливого значення інститут надавав підвищенню фахового рівня директорів шкіл та їхніх заступників. Із цією метою були організовані лекції та консультації за участю науковців провідних наукових установ і вищих навчальних закладів м. Києва.

У інституті **розгорнули видавничу діяльність**. Друковані матеріали науково-педагогічних і методичних працівників інституту експонувалися на **Республіканській педагогічній виставці, виставках до народ обласного активу вчителів**.

Зважаючи на високі досягнення **Київський обласний інститут удосконалення вчителів був визнаний одним із кращих в Українській Республіці**.

Протягом року, з вересня 1945 по вересень 1946, інститут очолював **Андрій Якович Романенко**. Керівник мав великий досвід педагогічної та управлінської роботи, до війни очолював Ровенський інститут удосконалення вчителів. Згодом його запросили на роботу до Міністерства освіти і науки України.

У 1945/1946 н.р. в інституті **вперше було організовано місячні курси для новопризначених директорів і завідуючих шкіл**, на яких навчалися **120 осіб**. Програма курсів була побудована таким чином, що із **208 академічних годин майже половина припадала на практичні заняття**. Такі курси проводилися на базі кращих шкіл міста Києва. Навчанням протягом місяця були охоплені також завідувачі районними педагогічними кабінетами. Таким чином, у **1946/1947 н.р. курсову підготовку пройшли понад 2580 педагогічних працівників і управлінських кадрів регіону**.

У **1946 році** інститут започаткував обмін досвідом роботи з Московським та Ленінградським інститутами удосконалення вчителів, надання допомоги Чернівецькому інституту.

Однією з дієвих форм підвищення кваліфікації вчителів було ознайомлення їх із кращим досвідом, пропаганда творчих досягнень учителів на основі створення опорних шкіл, обласних шкіл передового педагогічного досвіду тощо. Узагальнений досвід представлявся на обласній постійно діючій виставці кращих педагогічних надбань. **Небеззаперечно можна вважати процедуру вибіркового обстеження роботи шкіл і вчителів з метою аналізу навчальної діяльності та визначення способів підвищення її якості. Так, кожний співробітник інституту за рік повинен був обстежити не менше 10 шкіл та 20 учителів зі свого фаху (вибір шкіл обов'язково погоджувався з облвно).**

Архівні документи засвідчують цікавий факт причетності Київського обласного інституту удосконалення вчителів до внесення змін у нормативні акти щодо підготовки учителів. Так, у лютому 1947 року в інституті відбулося засідання ради інституту за участю представників облвно, науковців УНДІП з метою розгляду актуального для того часу питання „Заходи боротьби з неуспішністю учнів у школі”. У доповіді **Б.С. Саженока** (який з вересня 1946 р. по червень 1950 обімав посаду директора ОІУВ) наводився такий показник: **в області нараховувалося 35 тис. дзургорічників. Причини неуспішності: недосконалість навчальних планів, програм, підручників, наочних приладів і недостатня підготовка вчителів. На нараді зазначалось, що педучилища готують спеціалістів з низьким рівнем підготовки. Як наслідок, з метою поліпшення якості підготовки вчителів початкових шкіл у 1946 році було ухвалено рішення Українського Уряду про переведення педагогічних училищ на чотирирічний термін навчання.**

та історії [2]. На той час обов'язки директора інституту виконував **І. Фунштейн**. Колектив під його керівництвом проводив роботу з організації підвищення кваліфікації вчителів, вивчав і корегував діяльність районних педагогічних кабінетів і кушових районних методичних об'єднань освітян. **Важливим напрямом діяльності інституту було вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду. У 1939-1940 н.р.** інститутом видано понад **30 науково-методичних видань**.

Перешкодою для розвитку освітнього центру педагогів Києва і області постали події Великої Вітчизняної війни. Лише у грудні 1943 року інститут відновив роботу у тісній непристосованій кімнаті Київської школи № 39, оскільки колишнє приміщення було вщент зруйноване. У цей непростий період відродження навчального закладу 1943-1945 рр. його очолив **С.С. Куций**, який доклав чимало зусиль для відновлення роботи інституту. Так, інститут було переведено в школу № 6 м. Києва, де для його функціонування відведено 8 кімнат; проводилася організаційна робота щодо добору кадрів, відновлення матеріально-технічної бази. Навчально-методичною роботою охопили опорні школи, лабораторії, кабінети, бібліотеки. В умовах відновлення роботи шкіл на територіях, звільнених від німецько-фашистських окупантів, методисти інституту, поруч із методичною роботою, виконували також завдання інспекторського напрямку.

ЗАВДАННЯ ОІУВ у 50-і

Нове завдання, що стало перед інститутом у середині 50-х років – підготувати педагогів для організації навчально-виробничої діяльності у школі.

Для забезпечення політехнічного навчання в обласному інституті було розроблено методичні рекомендації, вказівки і посібники для вчителів. Значна увага приділялася організації кабінетів, майстерень, робочих кімнат, навчально-дослідних ділянок у школі тощо. На кінець 1958/1959 н.р. інститутом підготовлено 1100 завідуючих виробничим навчанням, що дозволило охопити всі школи Київщини із створеними класами виробничого навчання. Інститут працював над створенням навчально-методичного забезпечення восьмирічної школи, розробленням нових методів та прийомів навчання, рекомендацій для переходу школи на новий термін навчання, перебувду роботи школи.

У 1958 році обласним інститутом **вперше організовано технічну виставку дитячих робіт**, на якій експонувалися саморобні прилади з фізики, математики, біології, хімії, моделі машин, стенди з виробничого навчання. Спершу виставка розміщувалася у приміщенні інституту, згодом – у **Будинку вчителя**.

З 1956/1957 н.р. на Київщині почали відкриватися **школи-інтернати**, відповідно в інституті був **створений навчально-методичний кабінет**, мета якого полягала в забезпеченні методичного супроводу діяльності навчальних закладів такого типу.

СКЛАДОВІ ЩОДЕННОЇ РОБОТИ

З архівних документів довідуємося, що працівники інституту тісно **співпрацювали з інспекторами обласно:** вони здійснювали перевірку письмових робіт, були членами комісії з присудження учням золотої чи срібної медалей, складали річні звіти, проектували спільні плани мережі шкіл і шкіл робітничої і сільської молоді, спецшкіл, організовували рейди перевірок колгоспних дошкільних установ та санаторних шкіл, призначали на роботу випускників педучилищ і вчителів восьмирічних курсів.

Важливим у системі післядипломної освіти педагогів регіону став **1947/1948 н.р.**, коли була розпочата робота з **упровадження єдиної системи очно-заочного навчання** вчителів і керівних кадрів народної освіти. Для організації такої роботи було розроблено **“Положення про єдину очно-заочну систему підвищення кваліфікації вчителів”**, організовувались одноденні, дводенні, п'ятиденні і десятиденні семінари залежно від категорії освітян.

Завдяки клопотанням директора **Б.С. Саженока** вдалося вирішити питання про **переведення інституту на вул. Хрещатик, 6**. У шістьох просторих кімнатах облаштувалися кабінети педагогіки, початкової школи, мови і літератури, математики і фізики, історії і конституції, географії, біології і хімії, іноземних мов, фізкультури і естетичного виховання, дошкільного виховання, дитячих будинків.

Із червня по вересень 1950 року обов'язки директора інституту виконував **Іван Іванович Буданьов**. З вересня 1950 р. посаду директора обійняла **Валентина Трифілівна Горонівська**¹, яка з 1944 року працювала в інституті методистом кабінету фізики і математики. Валентина Трифілівна разом із співробітниками інституту організувала **постійно діючу виставку педагогічних надбань**, започаткувала випуск методичних бюлетнів з **досвіду роботи вчителів**.

Протягом 1951/1952 н.р. обов'язки директора інституту виконував **О.В. Ушан**.

Улітку 1951 року вперше було організовано півторамісячні курси перепідготовки вчителів початкових класів для викладання мови та математики у 5-6 класах, що зумовлювалося надмірною кількістю вчителів початкових класів. Такі курси відбувалися на базі педагогічних навчальних закладів у містах Черкасах, Умані (підготовка до викладання мови і математики), Білій Церкві (підготовка до викладання іноземної мови). Учителів навчали кращі науково-педагогічні працівники, після завершення навчання педагоги склали заліки, писали контрольні роботи та отримували посвідчення. Такою перепідготовкою було охоплено **570 учителів Київщини**.

З вересня 1952 року по 1961 рік посаду директора обласного інституту обіймала **Олександра Степанівна Побережна**.

У червні 1957 року інститут **вперше організував і провів місячні курси для завідуючих шкільними бібліотеками**.

У 50-х роках робота обласного інституту була спрямована на підвищення ідейно-політичного та фахового рівня педагогічних працівників області; запровадження єдиної системи очно-заочного навчання вчителів, керівників шкіл, завідуючих райвно, завідуючих райпедкабінетами, на основі лекцій, проведення семінарів, нарад, педчитань, конференцій, консультацій, вивчення передового педагогічного досвіду.

¹ Див. вріз на С. 83.

СХОДИНКИ ЗРОСТАННЯ ТА ТРАНСФОРМУВАННЯ ЗАКЛАДУ

У 1960 році Міністерство освіти затвердило нове Положення про обласні інститути удосконалення вчителів. Відповідно до цього документа робота інституту спрямовувалася на пошуки більш ефективних форм і методів організації діяльності навчального закладу.

Із 1961 до 1973 року інститут очолювала **Інна Степанівна Міщенко**, Заслужений учитель України.

У 60-х роках інститут спрямував свою роботу на успішне виконання завдань, які стосувалися запровадження в Україні до 1970 року загальнообов'язкової середньої освіти. Методисти інституту надавали кваліфіковану допомогу школам, відділам народної освіти, вчителям, керівникам шкіл, організаторам позакласної і позашкільної роботи, класним керівникам, вихователям шкіл і груп продовженого дня, піонервожатим і шкільним бібліотекарям. Зміст програм освітньої діяльності підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників реалізовувався у таких формах проведення навчання, як обласні і районні семінари, науково-практичні конференції, педагогічні читання, практичні заняття, видання збірок з досвіду роботи кращих вчителів і шкіл, методичних листів, розробок, організації педагогічних виставок, забезпечення самоосвіти вчителів.

У 1968 році для покращення роботи інституту було виділено чотири поверхові приміщення на вул. **Артема, 18** (м. Київ); інститут розмістився на третьому і четвертому поверхах. Директором І.С. Міщенко ініційовано перепланування будівлі, обладнано кабінети та аудиторії. У 12 кімнатах розмістилися кабінети, адміністративна частина, лекційний зал (**130 місць**), бібліотека (фонд складав **19020 одиниць**), читальний зал (**40 місць**). На четвертому поверсі була обладнана виставка передового педагогічного досвіду. З метою надання допомоги школам і вчителям із забезпечення методичною і навчальною літературою в інституті було укомплектовано 5 пересувних бібліотечок. Відповідно до вимог були влаштовані фізичний, хімічний та біологічний кабінети. Однак інститут не було забезпечено приміщенням для проведення курсів та семінарів, організації роботи фільмотеки, майстерень та гуртожитку. Слухачі курсів, як і в попередні роки, розміщувалися на приватних квартирах.

Система підвищення кваліфікації у цей період набула нового змісту, спрямовувалася насамперед на виконання Постанови колегії Міністерства освіти від 30.12.1968 р. *“Про поглиблену перепідготовку вчителів 5-10 класів шкіл Української РСР при вищих учбових закладах”*. Така перепідготовка здійснювалася за планами, розробленими Центральним інститутом удосконалення вчителів, на базі вищих навчальних закладів та освітніх установ Києва.

У 1970 році ухвалено *Статут середньої загальноосвітньої школи*, у якому було визначено форми і способи здобуття середньої освіти. **Завдання інституту – розроблення плану заходів, спрямованих на виконання зазначеного документа.** У цей період весь процес навчально-виховної роботи був заідеологізований, тому особливу увагу інститут приділяв питанню підвищення ідейного і науково-теоретичного рівня підготовки вчителів, удосконалення їхньої педагогічної майстерності.

Працівниками інституту проводилася робота з підготовки вчителів до викладання за новими навчальними програмами. Велика увага приділялася підготовці учителів до проведення факультативних курсів як нової форми позаурочної роботи.

На початку 80-х років ХХ століття постала **потреба у реформуванні загальноосвітньої і професійної школи.** Зміст навчально-виховної роботи формувався під впливом тогочасної панівної ідеології, тому насамперед актуальності набуло питання патріотичного та інтернаціонального виховання учнів.

У 1973-1974 роках на посаді директора інституту працювала **Валентина Матвіївна Філіпенко**. Із 1974 року по 1987 рік посаду директора інституту обіймала заслужений учитель України **Олена Федорівна Кіктева**, яка ініціювала нововведення, пов'язані зі змінами у програмах освітньо-вихов-

ної роботи в дошкільних закладах і середніх школах. У вирішенні психолого-педагогічних проблем освіти працівники інституту співпрацювали із Центральним інститутом удосконалення вчителів та Академією наук. За участі **О.Ф. Кіктевої** широкого розмаху набрала експериментальна робота з навчання дітей шестирічного віку в підготовчих класах шкіл та в підготовчих групах дитячих садків Київщини (див. віз на С. 84).

За ініціативи керівника в інституті організовані *курси резерву керівних кадрів і методистів*. Організаційний талант директора сприяв тому, що *Київський обласний інститут удосконалення вчителів був одним із кращих у республіці*. Колектив інституту брав участь у соціалістичних змаганнях з Московським обласним інститутом удосконалення учителів і неодноразово виходив переможцем.

У 1987 році Олену Федорівну Кіктеву (після виходу на пенсію) на посаді директора замінив її заступник з навчально-методичної роботи – **Віталій Тореодорович Федько**. На цей час в інституті було запроваджено *систему підготовки і перепідготовки керівних кадрів освіти Київської області*, завдячуючи якій в області з'явилися молоді, добре підготовлені, творчо працюючі завідувачі відділами народної освіти.

Від редакції

ПАРАЛЕЛІ ПРОФЕСІЙНИХ ТРАЄКТОРІЙ: об'єктивні та суб'єктивні

- З вересня 1950 р. посаду директора обійняла **Валентина Трифілівна Горононьська**, яка з 1944 року працювала в інституті методистом кабінету фізики і математики, – пишуть автори цієї статті.

Про останнє мені стало відомо з жовтня 2015 року, під час знайомства з музеєм Академії неперервної освіти, зокрема зі стендом “Керівники Київського ІУВ”, але з Валентиною Трифілівною як учителькою знайома із 70-х років, коли мій однокурсник з КДПІ ім. О.М. Горького Борис Бойко розповідав про свою улюблену вчительку фізики, яка навчала його саме в тому приміщенні (там була тоді школа-інтернат), де згодом у цьому приміщенні розмістили методичний корпус ЦІУВ¹, у якому і я пропрацювала 10 незабутніх років.

Розповім про свої враження, коли я уперше слухала та безпосередньо знайомилася з роботою учителя фізики СШ № 61 м. Києва Горононьської Валентини Трифілівни. Було це у 80-ті, під час республіканського семінару-практикуму для завідувачів кабінетами фізики ОІУВ і кращих учителів фізики УРСР. Кабінет фізики (на кшталт амфітеатру): Валентина Трифілівна серед іншого розповідає про своїх учнів і знайомить учасників семінару з картотекою, яку педагог ретельно збирала на кожного свого учня протягом усього часу роботи вчителем. Ось це і є та основа, на якій може бути вибудована особистісно зорієнтована освіта.

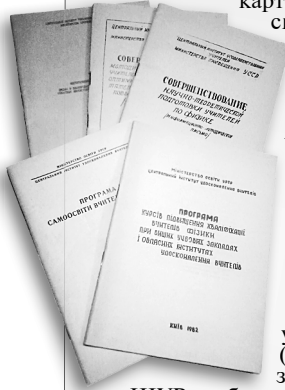
Я з колегами була біля витоків особистісно зорієнтованої освіти. Заради справедливості маю сказати: титанічна праця вчителя вимагає від нього стільки часу й енергії, однак ніде і ніхто не враховує їх як витрачений робочий час, тож і не оплачується. Як тоді, так і сьогодні, більшість з того, що роблять учителі, – робиться ними безоплатно, тобто благодійно!

Змінити ситуацію – наше покликання, оскільки і в освіті діє класичне правило: “порятунок потопляючих – справа їхніх рук”!

- Із 1974 року по 1987 рік посаду директора інституту обіймала Заслужений учитель України **Олена Федорівна Кіктева**, – зазначено авторами цієї статті.

З грудня 1974 по жовтень 1984 я працювала в Центральному інституті удосконалення вчителів МО УРСР на посаді завідувача кабінетом фізики та астрономії. Це був період, коли ЦІУВ започаткував декілька “ноу-хау”. Найбільш резонансне – курси підготовки резерву директорів середніх шкіл. Спочатку 4-місячні, потім – 3-місячні та насамкінець – 2-місячні. Формувалася методологія підготовки затребуваного часом директора школи. Викладачі кафедр ЦІУВ разом з методистами розробляли зміст такої підготовки і форми роботи з ними. Одночасно кожен з моїх колег-методистів піклувався про вчителів свого фаху. Як взірець, – на фото мої праці того часу, як-от: програми курсів підвищення кваліфікації та самоосвіти, методичні рекомендації, ін-

¹ Див. фото на цій сторінці. Сьогодні тут знаходиться УМО НАПН України.

формаційні листи тощо, адресовані методистам ІУВ і вчителям фізики (див. фото на цій сторінці).

Не менш важливим стало заснування Центральної картотеки передового педагогічного досвіду. Тож кожен методист Інституту мав вивчити досвід роботи новатора¹, узагальнити його і представити в Картотеці, що потребувало публічного представлення підготовлених матеріалів. Ураховувалася відповідність матеріалів критеріям передового педагогічного досвіду, які, до речі, також були розроблені викладачами ЦІУВ, зокрема – В.І. Бондарем, нині академіком НАПН України, і М.Ю. Красовицьким).

За кількістю новачів, зінціюваних, поширених/розповсюджених, упроваджених, навіть вирощених (тоді ми “широко” користувалися зазначеними термінами!), – рівних

ЦІУВ не було: ми були того часу переможцями соціалістичного змагання на всесоюзному рівні, тож і довгий час тримали прапор у себе. Формат “врізу до статті” не дозволяє мені розказати вам, шановні читачі, про все, що проводилося ЦІУВ і залишається актуальним на сьогодні. Дізнатися про це ви можете з публікацій.²

Зупинюся ще на одному важливому аспекті, про який майже не згадують у публікаціях про спільну роботу ЦІУВ з ОІУВ.³

Саме в ці роки започатковано кураторство ЦІУВ щодо ОІУВ. Роль кураторів переоцінити важко: зацікавлена включеність в роботу ОІУВ представників ЦІУВ, співпраця у вивченні й вирішенні проблем, проведенні спільних заходів, підготовці публікацій і видань. Окрім того, звіти про кураторську роботу двічі на рік представлялися заступнику директора ЦІУВ В.Г. Стюсі, відомому методисту й співатору (разом з Є.С. Березняком) багатьох засадничих праць з проблем школознавства. Уявіть лише: яку інформацію про діяльність ОІУВ, про наміри, плани, результати й досягнення мав ЦІУВ!

А тепер Ви, дорогий читачу, можете зрозуміти, чому перехідний прапор переможців тривалий час залишався в ЦІУВ: всебічна обізнаність зі справами в ОІУВ забезпечувала адресність роботи ЦІУВ.

Очевидним є й інше: така співпраця ЦІУВ із ОІУВ мала позитивні наслідки. У цьому Ви переконаєтеся, прочитавши статтю авторів щодо періоду, коли обласний інститут очолювала **Олена Федорівна Кіктева**, а потім її наступник – **Віталій Тореодорович Федько**.

Наостанок мені залишається лише поінформувати читачів про те, що куратором Київського обласного інституту удосконалення вчителів була я.

Ольга ВИГОВСЬКА,
головний редактор журналу, Заслужений працівник освіти України.

КИЇВСЬКИЙ міжрегіональний ІУВ

У 1991 році Київський міський та Київський обласний інститути удосконалення вчителів об'єднано у **Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів**. Інститут очолив талановитий самобутній педагог і вчений **Віктор Григорович Слосаренко**.

Перед новоствореним навчальним закладом поставало завдання не лише підвищення кваліфікації педагогів, а й *перепідготовка учителів*, особливо із суспільних дисциплін, що обумовлювалось новим змістом предметів суспільно-гуманітарного циклу, появою у навчальних планах нових предметів. У цей історичний період інститут *ліцензував діяльність щодо підготовки вчителів іноземних мов*, здобув право на *підготовку вчителів української мови і літератури, практичних психологів і соціальних педагогічних працівників, учителів початкових класів* тощо. Новацією у роботі інституту була розроблена й успішно реалізована *система підготовки методистів-кореспондентів*. Як і раніше, інститут, методичні кабінети відділів освіти, заклади освіти області були долучені до експериментальної роботи.

Отже, інститут став науковим і навчально-методичним центром Київщини.

¹ Це був час найбільшої затребуваності суспільством новаторства. Як відповідь на запит незабаром з'явиться в Останкіно і телешоу “Педагоги-новатори”, яке змогло зацікавити співвітчизників учительською працею.

² **Виговська О.І.** Потенціал минулого – гарантія сьогоденного поступу ЦІППО / О.І. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – №1. – С. 4-5.

³ З любов'ю до Вас...: головний принцип у методичній роботі: / автор О.І. Виговська // Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти: історія та розвиток: /ред. кол.: В.В. Олійник, Л.І.Даниленко [та ін.]. – К.: Логос, 2003. – С. 34-37.

⁴ Можливо, в дисертації або монографії С.В. Крисюка (див.: “Список використаних джерел”, на С. 87, п. 3) висвітлюється цей факт, але, на жаль, автору цих рядків про це невідомо.

ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ ОІПОПК

Своє друге народження обласний інститут підвищення кваліфікації педагогів святкує з травня 1999 року. Рішенням Київської обласної ради № 108-07-XXIII від 12 травня 1999 року та розпорядженням Київської обласної державної адміністрації № 276 від 28 травня цього ж року створено **Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів** як регіональний навчальний, науково-методичний, інформаційний та координаційний центр безперервної освіти педагогічних працівників і керівників навчальних закладів. Безпосередню участь у створенні інституту як обласного центру навчання дорослих взяв начальник Київського обласного управління освіти, доктор педагогічних наук, професор І.Л. Лікарчук. Саме він запропонував успішному директору експериментальної загальноосвітньої школи № 15 м. Білої Церкви, кандидату педагогічних наук Н.І. Клокар обійняти посаду ректора новоствореного закладу.

Наталія Іванівна Клокар очолила Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів з липня 1999 року. Як науковець і управлінець Н.І.Клокар за короткий час зуміла згуртувати професійний творчий колектив, здатний забезпечувати високі результати роботи за напрямками діяльності закладу освіти та стати одним із кращих ОІПО в Україні, досягти міжнародного визнання.

КИЇВСЬКИЙ ОІПОПК: нова модель

Предметом особливої уваги й піклування Наталії Іванівни стала підготовка управлінських кадрів. Підтвердженням цього є розроблена та впроваджена нею *авторська програма підготовки резерву управлінських кадрів "Дайте мені шанс"*. Науковою та освітньою спільнотами стрімко ширилися й інші інноваційні проекти й розробки інституту: *Концепція підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які мають педагогічні звання: "вчитель-методист", "викладач-методист", "вихователь-методист"* тощо; *Концепція розвитку інформаційно-навчального середовища системи освіти Київської області; програмно-методичні комплекси для підвищення кваліфікації педагогічних працівників та управлінських кадрів за дистанційною формою навчання; організація роботи обласної очно-заочної школи "Інтелектуал" як альтернативної форми підготовки обдарованої учнівської молоді до участі в інтелектуальних і творчих конкурсах і змаганнях; Концепція створення електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) для навчання учнів, розроблення перших в Україні ЕНМК для профільного вивчення шкільних предметів; упровадження в освітню практику регіону моніторингових технологій контролю якості освітньої діяльності; обласний конкурс веб-сайтів навчальних закладів і установ освіти тощо. Свої ідеї і напрацювання колектив інституту висвітлював на власному освітньому порталі, складовими якого є сайти: "Мій кращий урок" з методичними розробками освітян області, електронне наукове фахове видання "Народна освіта", започатковане спільно з Інститутом педагогіки НАПН України та Міжнародним освітнім фондом імені Ярослава Мудрого; електронні навчально-методичні комплекси; сайт дистанційного навчання тощо.*

Глибоке розуміння ролі науки в розвитку освіти, формуванні сучасного педагога стало запорукою успішної співпраці обласного інституту з інститутами Національної академії педагогічних наук України, вищими навчальними закладами, науковими установами, організаціями, асоціаціями України та зарубіжжя.

Входженню у світовий європейський простір сприяла участь КОІПОПК та закладів освіти Київської області у міжнародних програмах і проектах.

Зміст і організацію роботи інституту в курсовий і міжкурсний періоди забезпечували три кафедри, центри, навчально-методичні кабінети, наукові лабораторії. Для педагогічних працівників було запропоновано різні форми й технології підвищення кваліфікації, включаючи дистанційну. *Щорічно в інституті підвищували свій професійний рівень до 6 тисяч педагогічних працівників*, проводилися професійні конкурси для педагогів, семінари для керівників районних і міських методичних служб, навчання новопризначених методистів і персоналу інституту, а також творчі й інтелектуальні змагання обдарованих учнів.

У 2009 році Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів відзначив своє 10-ліття і 70-ліття із часу заснування обласного інституту удосконалення учителів. Осмислення багаторічного досвіду роботи, досягнень та успіхів колективу пред'явив у ювілейному виданні "Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів: 1939, 1999, 2009" [2], матеріали якого використані у статті.

ЗМІНА СТАТУСУ навчального закладу

У 2015 році Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради “Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів” очолив педагог-новатор України, доктор педагогічних наук **Іван Григорович Осадчий** – автор виховної системи структурно-рівневої соціалізації особистості, методики проектно-цільового управління навчальними закладами, теорії БМ-систем, управлінських технологій організації діяльності районної асоціації дитячих організацій, проектно-модульної організації діяльності РМК, розвитку педагогічної культури вчителя “Дельта +”, розвитку управлінської культури директора ЗНЗ “Дельта УК+”, концепції громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України.

Інтеграція України у світовий освітній простір передбачає постійне вдосконалення національної системи освіти, пошук ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, модернізацію змісту освіти та організацію її із урахуванням світових тенденцій і вимог ринку праці, зокрема забезпечення неперервності освіти та навчання протягом усього життя. Керуючись означеними підходами, задекларованими стратегічним документом, що визначає основні напрями розвитку педагогічної освіти в Україні – Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [1], І.Г. Осадчий ініціював перейменування інституту в Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради “Академія неперервної освіти”, внесення змін в установчі документи та структуру.

Відповідно до рішення сесії Київської обласної ради від 13 серпня 2015 року № 1017-51-VI Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради “Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів” змінив назву на Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради “Академія неперервної освіти”. Натепер підрозділами академії є **4 кафедри, 24 відділи та 13 навчально-наукових лабораторій**.

Зміна статусу навчального закладу, оновлення його структурного потенціалу передбачає розширення простору для розвитку. Адже, відповідно до норм права, що регламентують роботу вищих навчальних закладів, академія провадить інноваційну діяльність, пов’язану із наданням вищої освіти, фундаментальної та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинену інфраструктуру, сприяє поширенню наукових знань тощо.

Визнанням високого статусу інституту є нагородження Гран-Прі “Лідер післядипломної педагогічної освіти України – 2011” та Гран-Прі “Лідер післядипломної освіти України – 2013” Міжнародної виставки “Сучасні навчальні заклади”, золотими медалями Міжнародної виставки “Сучасні заклади освіти” протягом 2007–2015 років, дипломами I ступеня Міжнародного форуму “Інноватика в сучасній освіті” у 2014, 2015 роках.

2013 року змінено назву навчального закладу на Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради “Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів”.

Після призначення Н.І. Клокар директором департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації обов’язки ректора інституту виконували: у 2012/2013 н.р. – **Л.В. Кабан**, вчений секретар, у 2013-2015 рр. – **Є.М. Бачинська**, проректор з науково-методичної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент; у 2015 – І.Г. Осадчий (див. вріз на цій сторінці).

Перед творчим колективом професіоналів **постали нові завдання, відкрилися нові можливості**. За досить короткий час діяльності у статусі академії колективом розроблено й підготовлено до реалізації низку інноваційних проектів: “Інваріант” – розроблення навчальних посібників для педагогів з інваріантної складової змісту навчання; “Методичний вектор” – модернізація науково-методичної системи регіону, побудова її на заса-

дах маркетингу та мережевої взаємодії; “SMOL-консультування” – система науково-методичного онлайн-консультування; “Блиц-опитування” – гнучка відкрита система опитування педагогів; “Інтелект+” – розвиток і систематизація роботи з інтелектуально обдарованими дітьми; продовжено роботу щодо підготовки навчального контенту для дистанційної форми підвищення кваліфікації освітян, а також для дистанційного навчання учнів; модернізовано концепцію підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які мають педагогічні звання тощо.

Визначною подією, що буде вписана на скрижалі історії освіти України, стало підписання Меморандуму про співробітництво між Національною академією педагогічних наук України та Департаментом освіти і науки Київської обласної державної адміністрації. У документі, який підписали президент НАПН України **В.Г. Кремень** та директор Департаменту освіти і науки Київської облдержадміністрації **В.Б. Рогова**, задекларовано напрями співробітництва щодо впровадження педагогічних інновацій у дошкільній, загальній середній та позашкільній освіті.

Свою багатогранну діяльність колектив академії презентує на освітньому порталі (<http://академія.com.ua>).

Віriamo, що знання історії закладу, аналіз його успішної діяльності і надбань, уміння визначати перспективи розвитку і відсутність страху перед

новим, а головне – колектив однодумців, який прагне до самовдосконалення, – усе це є запорукою подальшої ефективної роботи навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і наук України від 14.08.2013 р. № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/. – Назва з екрана.
2. Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів: 1939, 1999, 2009 : інформаційне видання / Н.І. Клокар, С.І. Мірошник, О.Д. Рокицька та ін.; за заг. ред. Н.І. Клокар. – Біла Церква, 2009. – 339 с.
3. Крисюк С.В. Становлення і розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1917-1995 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / С.В. Крисюк. – К., 1996. – 48 с.

Лариса Кабан, Ольга Рокицька
Історія учбового утворення: від інституту удосконалення учителів до Академії неперервного освіти

В статті розглядається історичний шлях розвитку Київського обласного інституту удосконалення учителів за період його створення в 1939 році до 1999 року, часи створення Київського обласного інституту післядипломного освіти педагогічних кадрів, а також Академії неперервного освіти – в 2015 році.

Ключеві слова: історія освіти, післядипломна педагогічна освіта, інститут удосконалення учителів, академія неперервної освіти.

Larysa Kaban, Olha Rokytska
The history of educational establishment: from the pedagogical in-service teacher-training institute to the Academy of In-Service Education Lifelong Learning

The article considers the historical development of the Kiev Regional Teacher's Advanced Institute from the time of its foundation in 1939 until 1999, since the creation of the Kiev Regional Pedagogical in-service Teacher-training Institute of and The Academy of In-service Education in 2015.

Key words: history of education, postgraduate teacher education, Teacher's Advanced Institute, The Academy of In-service Education.

На фото: **В.Г. Кремень** і **В.Б. Рогова**
у момент взаємообміну документами:
МЕМОРАНДУМ підписано.

Управління
школою

УДК 37.011.3-051

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕ- ТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧ- НИХ ПРАЦІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Висвітлено питання упровадження системи управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів. Охарактеризовано поняття “управління” як комплексне, поліфункціональне, багатоаспектне явище. Сформульовано низку тверджень, що визначають сутність розвитку професійної компетентності педагогічних працівників. Проаналізовано і класифіковано закономірності, форми і функції управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників. Запропоновано діагностичний пакет інструментарію, розробленого в ході дослідження: анкета на визначення рівня розвитку професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів, інструкція для роботи з анкетною і бланк відповідей.

Ключові слова: компетентністний підхід, компетенція, компетентність, професійна компетентність педагогічного працівника, розвиток професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів, управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів, закономірності, форми і функції управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників.

**Олена
ЧУБАРУК**

Методист відділу
музейної освіти
та бібліотечної
справи КВНЗ КОР
“Академія неперерв-
ної освіти”

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Сучасні реалії модернізації та реформування національної системи освіти в Україні, що здійснюються в умовах цивілізаційних ви-

кликів, інтеграції і глобалізації світової економіки, суттєвих змін в інформаційному суспільстві, пов'язані з якісною трансформацією освітнього сектору, переходом до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, забезпечення її конкуренто-

спроможності на європейському і світовому ринках праці, формування мобільного компетентного покоління молоді, здатного здійснити особистий духовно-світоглядний вибір, готового до творчого пошуку, самоосвіти та навчання упродовж життя.

Потреби освітньої практики, яка переорієнтована з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, зумовлюють пошук освітньої парадигми, нової концепції освіти, зорієнтованої на відтворення якостей особистостей, затребуваних XXI століттям, розроблення принципово нових підходів до визначення цілей, конструювання змісту і організації освіти, здатної стимулювати вчителя до постійного самовдосконалення, рефлексії якості своєї педагогічної діяльності, її самооцінювання і корекції. Це зумовлено тим, що сучасний ринок праці вимагає не лише глибоких теоретичних знань, а також здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, перехід від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян. Водночас, як зазначається у проекті Концепції розвитку системи освіти України на період 2015-2025 рр., мають місце проблеми системного характеру, а саме: застаріла система управління; зниження якості педагогічних кадрів, криза педагогічної освіти, професійна деградація частини учительських кадрів, брак ефективної системи моніторингу і контролю якості освіти, передових технологій в освітньому секторі [2]. На успішність розв'язання цих проблем впливає недостатня кількість компетентних кадрів, здатних швидко адаптуватися після закінчення навчального закладу, жити й працювати в нових змінних умовах. Ситуація, коли дипломований спеціаліст має знання, разом з тим недостатньо сформовані вміння застосовувати їх, розширювати й поновлювати, стає стримуючим фактором розвитку виробничих сил суспільства. Цим зу-

мовлено звернення вітчизняної освіти та зростаючий інтерес психолого-педагогічної науки до компетентнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано порушення даної проблеми і на які спирається автор. Курс на реалізацію компетентнісного підходу відображений в державних документах: Законі України “Про вищу освіту”, Концепції розвитку системи освіти України на період 2015-2025 року, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Державних стандартах початкової, базової та загальної середньої освіти. У них визначено, що підготовка спеціаліста європейського рівня на засадах компетентнісного підходу потребує реформування вітчизняної системи освіти з урахуванням європейських норм і стандартів на основі власних культурних і науково-технічних здобутків; посилення культурологічної мовної підготовки фахівця для сприяння його життєвої мобільності; створення моделі сучасного європейського спеціаліста та умов для його розвитку й самореалізації; визначення переліку ключових компетентностей фахівця, їх змісту, рівня і показників сформованості з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду [2]. Концептуальною є думка про те, що загальноосвітня школа має формувати нову систему універсальних знань, умінь, навичок учнів, досвід їхньої самостійної діяльності й особистої відповідальності, тобто сучасні ключові компетентності. Таке ж завдання стоїть і перед професійною та післядипломною педагогічною освітою (далі – ППО), оскільки вона покликана розвивати професійну компетентність педагогічних працівників, що у свою чергу забезпечуватиме формування і розвиток ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей учнів ЗНЗ.

Загальна стратегія державної освітньої політики полягає в інтеграції до

загальноєвропейського та світового співтовариства, саме тому процес, спрямований на впровадження системи компетентностей, сприяє утвердженню України в міжнародному освітньому просторі.

Однією із проблем, яка потребує наукового дослідження і вирішення, є розвиток професійної компетентності педагогічних працівників. У полі зору нашого наукового пошуку – проблема управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Формулювання мети статті. У ході наукового пошуку нами здійснено аналіз дослідженості проблеми професійної компетентності педагогів у психолого-педагогічній теорії, стану практичного забезпечення формування професійної компетентності педагогічних працівників, обґрунтовано теоретичні основи і моделі управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів у системі ППО. Логічним продовженням здійснюваного нами дослідження є висвітлення питання упровадження системи управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів. Саме використання діагностичного інструментарію, напрацьованого в ході упровадження системи управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів, є метою цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Компетентністний підхід визначається науковцями як: нова парадигма формування педагогічних кадрів, що передбачає включення в систему комплексної стандартизації якості вищої освіти таких новостворених, як конкурентоздатність і поступова переорієнтація домінуючої освітньої парадигми з переважаючою тран-

сляцією знань, формування навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій; перевага не поінформованості учня, а вмінню вирішувати проблеми; пріоритетна орієнтація на цілі (вектори) освіти, якими є наукованість, самовизначення (самодетермінація), самоактуалізація, соціалізація, розвиток індивідуальності; система характеристик працівника, які дають можливість йому ефективно вирішувати не тільки актуальні, а й потенційні професійні завдання.

Загашев І. О., відзначає, що сутність компетентнісного підходу полягає в цілеспрямованому розвитку системи характеристик, які дають можливість працівнику ефективно вирішувати актуальні й потенційні професійні завдання. Таким чином, на сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та практики постає завдання підготовки і професійного розвитку фахівців на засадах компетентнісного підходу, що передбачає посилення практичної спрямованості освіти при збереженні її фундаментальності.

Поняття **“компетенція”** науковці пояснюють як готовність використовувати комплекс знань, умінь, навичок, уявлень, ставлень, здібностей, узагальнені способи виконання дій, досвід, цінності й нахили, методи й засоби діяльності, якості особистості, які забезпечують можливість виконувати поставлені завдання і досягати мети у професійній діяльності.

Компетентність розглядаємо як інтегровану якість особистості, яка проявляється в прагненні реалізувати свій потенціал, що ґрунтується на професійних знаннях, предметних навичках, уміннях зі спеціальності, досвіді і способах мислення, цінностях і ставленнях, позитивних схильностях, інтересах і прагненнях, здатності й готовності приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію у процесі професійної діяльності.

Поняття **“професійна компетентність педагогічного працівника”** по-

єднує здатність педагога виконувати професійну діяльність на основі набутих знань, навичок, умінь зі спеціальності, досвіду, способів мислення, особистісних якостей, цінностей і ставлень, інтересів і прагнень, готовність нести відповідальність за реалізацію прийнятих рішень у процесі професійної діяльності. В узагальненому вигляді внутрішня структура професійної компетентності педагогічних працівників представлена на **рис. 1**.

Поняття “управління” класифікують за такими ознаками:

- як **керівництво або менеджмент** (М. Альберт, В.Г. Афанасьєв, М. Мескон, В.О. Степашко, Ф. Хедоурі, Р.Х. Шакуров, Г.В. Щокін);
- як **цілеспрямовану особливу діяльність суб’єктів управління** (П. Друкер, Д. Дзвінчук, Г. Єльнікова, В. Козаков, Ю. Конаржевський, В.С. Лазарєв, О.М. Мойсєєв, М.М. Поташник);
- як **процес цілеспрямованого впливу суб’єкта управління на об’єкт з метою досягнення результату** (Л.І. Даниленко, Н.І. Клокар, В.В. Крижко, Є.М. Павлютенков);
- як **процес переведення складної динамічної системи у якісно вищий стан, її розвиток** (Ю.І. Аверьянов, М. Альберт, Л.М. Карамушка, Н.І. Клокар, М. Мескон та ін.);
- як **процес вироблення, прийняття і реаліза-**

ції управлінських рішень у системі управління

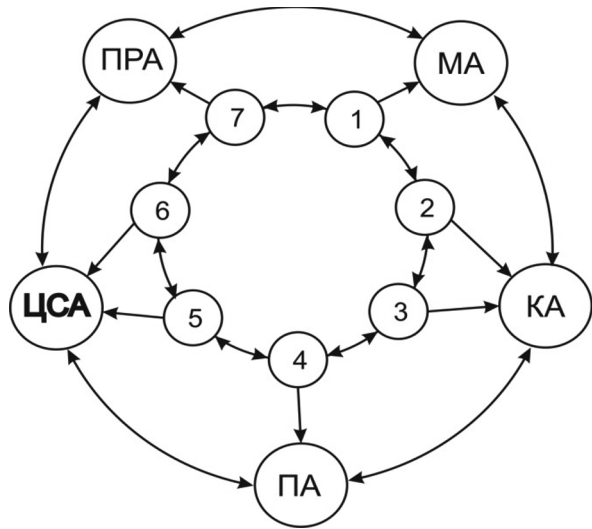
(В.І. Маслов, В.Ф. Паламарчук, В.С. Пikelьна, В.І. Пуцов, В.П. Симонов та ін.);

- як **інформаційний процес** (Г.В. Єльнікова, Л.М. Калініна, Ю.О. Конаржевський, Т.І. Шамова).

Використання науковцями термінів “діяльність”, “процес”, “вплив”, “взаємодія”, “система”, “розвиток”, “результат”, “цілі”, “мета”, “управлінське рішення”,

Рис. 1

Внутрішня структура професійної компетентності педагогічних працівників

Складові:		Аспекти:	
1 –	готовність;	МА –	мотиваційний аспект;
2 –	знання;	КА –	когнітивний аспект;
3 –	навички;	ПА –	поведінковий аспект;
4 –	досвід;	ЦСА –	ціннісно-смысловий аспект;
5 –	ставлення;	ПРА –	процесуально-результативний аспект.
6 –	цінності й етика;		
7 –	регуляція.		

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2015

ІНСТРУКЦІЯ для роботи з анкетою на визначення рівня розвитку професійної компетентності педагогічних працівників

Перед Вами опитувальник на визначення рівня розвитку професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів. У запропонованому опитувальнику представлено *три групи* професійних компетентностей: особистісні, соціальної взаємодії, діяльнісні.

Кожна група поєднує різні види професійних компетентностей. Зокрема, група *особистісних* професійних компетентностей представлена такими видами компетентностей: ціннісно-смілова, інтелектуальна, громадянська, полікультурна, здоров'язбережувальна, рефлексивна. Група професійних компетентностей *соціальної взаємодії* поєднує соціально-психологічну, комунікативну, організаційну компетентності. Група *діяльнісних* професійних компетентностей поєднує дві підгрупи компетентностей: когнітивні і діяльнісні. До підгрупи *когнітивних* компетентностей відносяться методологічна, педагогічна, фахова, методична компетентності. Підгрупа *діяльнісних* компетентностей представлена низкою компетентностей, як-от: аналітична, проєктивна, управлінська, дослідницька, інформаційно-технологічна.

Зміст кожної компетентності представлений сукупністю знань, умінь, навичок, досвіду, ставлень, здатностей, готовності, спрямованості тощо. Ознайомтеся зі змістом кожної компетентності, які представлені в анкеті.

Обміркуйте і визначте за 4-бальною шкалою рівень розвитку кожної професійної компетентності. 1 бал відповідає *початковому* рівню розвитку професійної компетентності, 2 бали – *середньому*, 3 бали – *достатньому*, 4 бали – *високому* рівню.

Результати Вашого вибору внесіть до таблиці (обведіть кружечком обраний варіант відповіді).

Після завершення роботи з анкетою підрахуйте суму балів, визначених Вами щодо окремих видів кожної групи професійних компетентностей (особистісних, соціальної взаємодії, професійно-діяльнісних).

У *бланку відповідей* є графа "*всього балів*". Внесіть до цієї графи суму балів, визначених Вами щодо кожного окремого виду компетентності.

У бланку відповідей також представлена шкала балів, за якою ви можете визначити рівень розвитку кожної окремої компетентності: початковий, середній, достатній, високий. Зробіть відповідні позначки на тих рівнях, яким відповідає сума балів у кожному виді професійних компетентностей.

Проаналізуйте, які професійні компетентності визначені Вами до високого рівня, а які – до достатнього. Ці види компетентностей є провідними у Вашій професійній діяльності.

Визначте, які види професійних компетентностей відповідають середньому і початковому рівням розвитку. Зосередьте Вашу увагу на тому, які види діяльності потребують розвитку і вдосконалення у процесі професійної діяльності.

“умови” для характеристики поняття “управління” є правомірним, оскільки аналізується *управління як комплексне, поліфункціональне, багатоаспектне явище*.

П. Друкер підкреслює важливість інтегруючого характеру управлінської діяльності, властивості управління перетворювати неорганізовану спільноту в ефективну, цілеспрямовану, творчу групу. Г.М. Добров визначає, що у зміст поняття “управління” входять визначення цілей, шляхів їх досягнення, розподіл ресурсів, використання системи економічних, організаційних, правових, соціально-психологічних, технологічних засобів впливу на виробничі стосунки людей, колективів і організацій у процесі їх діяльності.

Т. І. Шамова, Т. М. Давиденко, Г. М. Шибанова, Є. М. Хриков аналізують поняття “управління” з різних позицій: як діяльність; як вплив однієї системи на іншу; як взаємодію суб'єктів.

Управління як діяльність. Розуміння управління як діяльності важливе з позиції зорієнтованості на одержання **результату**. Разом з тим таке розуміння управління, на думку Т.І.Шамової, не акцентує увагу на змінах у ході цієї діяльності суб'єктного досвіду учасників освітнього процесу.

Управління як вплив однієї системи на іншу. Дослідники розуміють *управління як цілеспрямований вплив* суб'єкта на

об'єкт і зміну суб'єкта в результаті впливу на інший об'єкт, що також приводить до зміни останнього. На думку Т.І. Шамової, в такому трактуванні недостатньо враховується суб'єкт-суб'єктна природа управління, оскільки активність визнається тільки за тим, хто здійснює управління, а той, ким управляють, сприймається як пасивний виконавець, який суворо слідує нав'язаній (визначеній) нормі.

Розуміння *управління як взаємодії суб'єктів*. А.Файоль використовує поняття “скалярна мета”, тобто мета взаємодії, що передбачає чітке визначення порядку проходження команд від керівництва до підлеглих. Російський дослідник В.І. Маслов вказує на взаємовплив суб'єктів управління.

Терміни “вплив” і “взаємодія” характеризують різні види зв'язку, необхідні для здійснення управління, а саме: прямі зв'язки (вплив), зворотні зв'язки (одержання інформації), субординаційні (вертикальні зв'язки), координативні (горизонтальні зв'язки).

Ми приєднуємося до думки науковців, які вважають важливими характеристиками управління *організаційну структуру, функції, механізм управління*.

Розрізняють види управління відповідно до параметра, від якого походить управлінське рішення про необхідність зміни функціонування об'єкта управління: *1) від досягнутого рівня; 2) від відхилень, що*

Додаток 2

АНКЕТА на визначення рівня розвитку професійної компетентності (група діяльнісних професійних компетентностей)

Як Ви оцінюєте сформованість у Вас професійних компетентностей? (оберіть, будь ласка, в кожному рядку оцінку за 4-бальною шкалою, визначаючи 4 бали як максимальне значення, 1 бал – мінімальне значення).

Зміст	Бали
ДІЯЛЬНІСНІ ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
ПІДГРУПА КОГНІТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ:	
методологічна компетентність	
розуміння законів і закономірностей, педагогічних концепцій, тенденцій, перспектив розвитку педагогічних явищ, концептуальних основ, принципів, функцій, соціально-економічних, політичних, організаційних та інших умов, сутності й специфіки професійної діяльності	1 2 3 4
здатність до розуміння професійних ідей, суджень, умовиводів, стратегії і тактики відношень, вироблених у процесі професійної діяльності	1 2 3 4
осмислення і перетворення цілісного педагогічного процесу, засобів професійної діяльності, навчально-виховних ситуацій, вибіру і реалізація оптимального варіанту їх вирішення	1 2 3 4
цілепокладання, регуляція, конструювання педагогічного процесу на основі визначеної педагогічної концепції, світогляду педагога	1 2 3 4
багаторівневе відображення і перетворення в загальному вигляді об'єктивних характеристик педагогічного процесу відповідно до його цілей і завдань, особистісних особливостей його учасників	1 2 3 4
сформованість стратегічного мислення, педагогічних переконань	1 2 3 4
саморегуляція, самооцінка, самокорекція власних професійних ідей, суджень, умовиводів і їх відношень	1 2 3 4
самосвідомість і самоуправління формуванням професійного мислення, педагогічної свідомості	1 2 3 4
знання проблем освіти і теоретичних засад розвитку систем освіти	1 2 3 4
всього балів:	
максимальна кількість балів	36
педагогічна компетентність	
знання закономірностей педагогічного процесу, сутності, змін, структури навчання	1 2 3 4

вміння визначати загальні і специфічні цілі, засоби їх досягнення	1 2 3 4
здатність до осмислення кожної навчально-виховної ситуації, оперативний вибір і реалізація оптимального варіанту її вирішення	1 2 3 4
здатність реалізувати педагогічні ідеї у технологічних конструкціях	1 2 3 4
уміння конструювати педагогічний процес для вирішення завдань розвитку, навчання і виховання дітей	1 2 3 4
наявність досвіду з розроблення програм вивчення особистості, визначення системи перспективних ліній у розвитку дитячого колективу	1 2 3 4
сформованість:	
загальнопедагогічних якостей (загальна підготовка, широка ерудиція, знання мови, літератури, історії, останніх досягнень науки і техніки, сучасних технологій навчання)	1 2 3 4
особистісних рис (любов і повага до дітей, розвинена педагогічна інтуїція, високий рівень загальної і педагогічної культури, витримка, наполегливість, рішучість, контактність, сумісність у колективі, вміння критично оцінювати й усвідомлювати свій і колективний досвід, визнавати труднощі і помилки у своїй професійній діяльності)	1 2 3 4
уміння застосовувати різноманітні стратегії навчання і викладання	1 2 3 4
підтримка самостійного навчання	1 2 3 4
використання різноманітних навчальних методів	1 2 3 4
стимулювання соціоемоційного і морального розвитку учнів	1 2 3 4
викладання в гетерогенних (неоднорідних) класах	1 2 3 4
керування навчанням учнів, їх підтримка тощо	1 2 3 4
стимулювання мультикультурних очікувань і розуміння	1 2 3 4
здатність ефективно працювати в гетерогенних класах, у яких навчаються учні з різних соціальних і культурних верств з різноманітними здібностями і потребами	1 2 3 4
готовність до впровадження інклюзивної моделі освіти	1 2 3 4
педагогічні вміння визначати прогрес і досягнення того, хто навчається	1 2 3 4
педагогічна здатність до консультування учнів і батьків	1 2 3 4
педагогічна здатність реагувати на різноманітні потреби тих, хто навчається	1 2 3 4
педагогічний аналіз складних ситуацій у контексті навчання й розвитку	1 2 3 4

виникають у процесі функціонування об'єкта управління; 3) за кінцевими цілями. Перший і третій види управління часто протилежні одне одному. При управлінні від досягнутого рівня відображене в цілях майбутнє уявляється як минуле, що кількісно змінилося, а завдання, які вирішуються відтепер, – як певний “приріст до досягнутого”. При управлінні за кінцевими цілями уявлення про майбутнє формується відповідно до прогнозів або політичних настанов. Якщо такі уявлення обгрунтовані, то в кінцевих і проміжних цілях діяльності системно відображаються якісні і кількісні зміни, які бажано або необхідно здійснити тепер заради потрібного майбутнього. Управління за відхиленнями має додатковий оперативний характер. Його зміст залежить від визначення того, відхилення від чого слугують основами для управлінських рішень, що оперативно приймаються.

Управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників розглядається як процес цілеспрямованої взаємодії методичних, управлінських і педагогічних кадрів, що передбачає діяльність з реалізації цілей розвитку професійної компетентності вчителів на основі визначених закономірностей, принципів і функцій управління.

Концепція навчання упродовж життя передбачає розвиток людського потенціалу на основі неперервного підтримування навчального процесу, який стимулює і дає можливість

людям здобувати знання, формувати цінності, навички та розуміння усвідомлення того, що їм буде потрібно протягом усього життя, та що вони будуть застосовувати з упевненістю, творчістю і задоволенням відповідно до певних обставин і умов.

Поняття “розвиток” характеризується за такими ознаками: об’єкт дослідження; структура (механізм); джерела розвитку; форма розвитку; динаміка; спрямованість. Як об’єкт розвитку є сукупністю функціонально пов’язаних елементів, зв’язків, залежностей, які змінюються з перетвореннями у внутрішній будові, структурі. Розвиток відбувається процесуально у певних умовах взаємодії з іншими системами. Структура розвитку характеризується кількістю складових елементів, порядком їх розташування та якісними змінами в процесі розвитку. Динаміка розвитку визначається у часі та за темпами розвитку.

Джерелами розвитку є суперечності між старим і новим. Розрізняють такі **форми розвитку: еволюційну** (повільна, поступова, якісна зміна); **революційну** (раптова, різка, стрибкоподібна зміна якісних характеристик у структурі об’єкта; **коеволуційну** (еволюція в сукупності систем). **Коеволюція** природних, соціальних і культурних систем повинна змінити парадигму “панування” людини над природою і суспільством [1]. У стосунках між людьми, спільнотами, групами й етносами провідне місце має

здатність до прийняття рішень	1	2	3	4
здатність до розвитку критичного і пізнавального підходів до викладання і навчання	1	2	3	4
уміння використовувати способи адаптації педагогічних підходів до педагогічної ситуації та індивідуальних потреб учнів	1	2	3	4
всього балів:				
максимальна кількість балів	88			
фахова (предметна) компетентність (філологічна)	1	2	3	4
знання предмета викладання	1	2	3	4
уміння структурувати і перебудувати предметні знання	1	2	3	4
уміння інтегрувати предметні й педагогічні знання	1	2	3	4
застосування творчих стратегій для роботи з предметними знаннями тощо	1	2	3	4
готовність до реалізації мети освітньої галузі	1	2	3	4
готовність до формування компетентностей учнів:				
початкова освіта: <i>ключових компетентностей:</i> уміння вчитися; спілкування державною, рідною й іноземними мовами; інформаційно-комунікаційна; соціальна і громадянська; загальнокультурна; здоров’яформувальна)	1	2	3	4
базова і повна загальна середня освіта: <i>ключових компетентностей:</i> уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров’язбережувальна компетентності				
<i>предметних (галузевих) компетентностей:</i> комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров’язбережувальна компетентності	1	2	3	4
<i>компетентності освітньої галузі “Мови і літератури”:</i> комунікативна, літературна, мовленнєва, мовна, соціокультурна, діяльнісна (стратегічна) компетентності	1	2	3	4
сформованість системи умінь: предметно-практичних, предметно-розумових, знаково-практичних, знаково-розумових	1	2	3	4

здатність фахівця перебудувати систему власної професійної діяльності з урахуванням соціально значущих цілей і положень нормативних документів	1	2	3	4
володіння освітніми/навчальними стратегіями й оцінюванням, розуміння їх теоретичних основ	1	2	3	4
здатність до оцінювання результатів навчання й досягнень	1	2	3	4
розвиток знань і розуміння в обраній галузі професійної спеціалізації	1	2	3	4
всього балів:				
максимальна кількість балів	56			
методична компетентність				
готовність вчителя до варіативності методик організації навчання, розроблення і вивчення курсів за вибором, факультативних, елективних курсів залежно від пізнавальних здібностей учнів основної і старшої школи	1	2	3	4
здатність забезпечувати у старшій профільній школі вивчення окремих навчальних предметів, інтегрованих курсів за вибором	1	2	3	4
здатність впроваджувати модульні технології	1	2	3	4
досвід розроблення й апробації базових, варіативних, альтернативних програм і курсів на основі Державного освітнього стандарту	1	2	3	4
дотримання науково обґрунтованих дидактичних вимог до навчальних предметів, потреб середовища системи освіти регіону	1	2	3	4
здатність до розроблення, апробації і впровадження альтернативних експериментальних програм інтегрованого змісту, в яких поєднуються змістові лінії двох і більше освітніх галузей	1	2	3	4
здатність оперувати методами і видами професійної діяльності, необхідними для реалізації мети, завдань і змістових ліній, компетентностей предметів освітньої галузі	1	2	3	4
здатність до науково-методичної роботи	1	2	3	4
уміння працювати з методичною літературою	1	2	3	4
вміння здійснювати підготовку освітніх продуктів (матеріалів для участі у професійних (фахових) конкурсах, методичних видань, досвіду роботи, методичних розробок)	1	2	3	4
володіння методикою:				
проведення моніторингових досліджень	1	2	3	4
володіння методикою самоаналізу уроку та власної педагогічної діяльності	1	2	3	4

зайняти культура діалогу і згоди. Важливими є положення класиків психологічної науки про розвиток особистості (Ж. Піаже, С.Л. Рубінштейн, Л.С. Виготський, Л.В. Занков, О.Н. Леонтьєв, В.Д. Шадриков та ін).

Сутність професійного розвитку в педагогічній діяльності, розвитку професійної компетентності педагогічних працівників, викладені в роботах Б.Г. Ананьєва, О.С. Анісімова, А.Г. Асмолова, А.А. Бодалева, В.М. Василькова, А.А. Вербицького, С.Г. Вершловського, О.А. Дубасенюк, Е.Ф. Зеєр, Є.А. Климова, Н.І. Клокар, К.Р. Колоса, Н.В. Кузьміної, А.І. Кузьмінського, О.Н. Леонтьєва, Б.Ф. Ломова, В.І. Маслола, А.К. Маркової, Л. М. Мітіної, О.М. Онаць, В.В. Олійника, І.Г. Осадчого, Є.І. Рогова, С.Л. Рубінштейна, В.А. Семиченко, Н.В. Сороко, Т.М. Сорочан, Е.Е. Симанюк, Ю.В. Трач, В.Д. Шадрикова та ін.

Професійний розвиток педагога науковці розглядають як:

- зміну психіки в процесі освоєння і виконання професійно-освітньої, трудової і професійної діяльності; фундаментальний процес зміни людини, пояснювальний принцип зміни професіоналізму, цінність професійного співтовариства; ототожнюється з прогресивними змінами людини: дозріванням, формуванням, само-

розвитком, самовдосконаленням (Е.Ф. Зеєр, Е.Е. Симанюк);

- очікуваний результат ППО, що змінює вектор від наповнення знаннями до особистісного зростання (А.І. Кузьмінський);
- як результат активного формування внутрішнього світу професіонала, зорієнтованого на постійний розвиток і самоосвіту, зростання змотивованості до якісної професійної діяльності, поповнення й оновлення знань, прагнення до формування вмінь і навичок інноваційної діяльності та проведення ДЕР, створення інноваційних освітніх продуктів, розроблення та впровадження сучасних освітніх технологій у педагогічну, управлінську й методичну практику (Н.І. Клокар);
- процес опанування педагогами новими знаннями, вміннями, навичками, методиками, технологіями у сфері професійної діяльності на основі культурних, гуманістичних і демократичних цінностей, набуття нових компетенцій, що характеризується позитивною динамікою показників професіоналізму особистості та діяльності загалом (Т.М. Сорочан);
- зростання, інтеграцію і реалізацію в педагогічній праці професійно значущих особистісних якостей і здібностей, знань і умінь, активне якісне перетворення вчителем

уміння використовувати нові педагогічні ідеї, сучасні методи і форми роботи, типи, види, форми навчальних занять	1	2	3	4
уміння здійснювати підготовку учнів до участі у творчих конкурсах, турнірах, олімпіадах, виконання науково-дослідних робіт Малої академії наук України	1	2	3	4
готовність до постійного підвищення кваліфікації	1	2	3	4
здатність до самоосвітньої діяльності	1	2	3	4
уміння використовувати навчальні методи, які потребують взаємодії	1	2	3	4
уміння використовувати діяльнісні методи та засоби	1	2	3	4
здатність удосконалювати викладацьке/навчальне середовище	1	2	3	4
здатність пристосовувати курікулум і практику до специфіки освітнього контексту	1	2	3	4
уміння практичного застосування навчальних планів і програм, володіння теорією і практикою внутрішнього та зовнішнього оцінювання програми	1	2	3	4
здатність до об'єктивності спостереження та експертного оцінювання	1	2	3	4
здатність до критичне оцінювання	1	2	3	4
володіння методикою навчання	1	2	3	4
готовність до розвитку самостійності учнів у стратегії вивчення предмета	1	2	3	4
розвиток і практичне застосування дидактичного матеріалу і засобів навчання	1	2	3	4
застосування різних способів оцінювання і фіксації освітніх результатів учнів	1	2	3	4
всього балів:				
максимальна кількість балів				108
ПІДГРУПА ДІЯЛЬНІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ЗДАТНІСТЬ ВИЯВЛЯТИ ПРОФЕСІЙНІ ЗНАННЯ У ПРАКТИЧНИХ ДІЯХ	1	2	3	4
аналітична компетентність				
прагнення і готовність реалізувати свій потенціал (знання, вміння, навички, особистісні якості тощо) в аналітичній сфері діяльності	1	2	3	4
уміння здійснювати аналітичні операції (аналіз, синтез, порівняння й аналогія, абстрагування, узагальнення, конкретизація, генерування ідей)	1	2	3	4
здатність до подолання інертності	1	2	3	4
сформованість критичного мислення	1	2	3	4
здатність до експертної, діагностичної діяльності	1	2	3	4
здатність до оцінювання якості освітнього процесу	1	2	3	4

уміння використовувати результати оцінювання якості освітнього процесу для поліпшення викладання й підвищення результатів навчальних досягнень учнів	1 2 3 4
сформованість потреби в аналізі й оцінці професійних ситуацій	1 2 3 4
готовність здійснювати аналіз та оцінювання відповідності результатів професійної діяльності потребам учнів і їхніх батьків, завданням і нормативним вимогам	1 2 3 4
здатність до формулювання основних ідей перспективного педагогічного досвіду	1 2 3 4
уміння узагальнити й презентувати власні напрацювання	1 2 3 4
здатність розмірковувати й оцінювати свої дії	1 2 3 4
здатність до критики та самокритики	1 2 3 4
здатність аналізувати, узагальнювати, оцінювати, виявляти проблеми і розробляти рішення	1 2 3 4
здатність до критичного оцінювання програм, адаптованих до національних або регіональних особливостей, з точки зору досягнення цілей та розв'язання завдань і досягнення результатів	1 2 3 4
всього балів:	
максимальна кількість балів	60
проективна компетентність	
наявність знань про способи педагогічної діяльності, необхідні для проектування і реалізації однієї або різних педагогічних технологій	1 2 3 4
сформованість системи мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що забезпечують готовність до проектування, моделювання та прогнозування у професійній діяльності	1 2 3 4
здатність до здійснення цілеспрямованої послідовності дій щодо синтезу систем або окремих їх складових, розроблення освітніх продуктів	1 2 3 4
здатність застосовувати знання, уміння й особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності	1 2 3 4
всього балів:	
максимальна кількість балів	16
управлінська компетентність	
сформованість філософсько-світоглядного, психолого-педагогічного, організаційно-технологічного потенціалу, який визначається спрямованістю професійної діяльності, об'єктом управління, специфікою розвитку соціально-освітнього середовища	1 2 3 4

свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового способу його життєдіяльності (В. М. Васильков);

- здійснення комплексу заходів, які заохочують навчання, перенавчання і формування особистісних якостей більш високого порядку, таких як відповідальність, ініціативність, творчий підхід до справи, пошук нестандартних і принципово нових рішень тощо (В.І. Маслов);
- установа і закріплення у професіонала індивідуального стилю діяльності, становлення професійно-значущих якостей і здібностей (Ю.В. Трач).

Науковці Н.В. Кузьміна, І.А. Зязюн, Т.М. Сорочан розглядають також поняття “професіоналізм” на двох рівнях. На макрорівні в структурі професіоналізму виділяють професійну культуру і професійну самосвідомість, на макрорівні – сукупність якостей і властивостей особистості, що дозволяють здійснювати професійну діяльність відповідно до сучасних вимог.

Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників розглядається дослідниками як:

- цілеспрямований, незворотній процес якісних змін у знаннях, уміннях і навичках, здатностях і якостях, досвіді молодого вчителя та результатах його професійної діяльності, як процес його творчого вдосконалення (О.М. Онаць);

- цілеспрямований педагогічний процес, унаслідок якого відбувається підвищення рівня або розширення складу компонентів предметних компетентностей учителя (К.Р. Колос);
- процес, що повинен мати інтегрований характер і враховувати специфіку навчального предмета, що викладає вчитель; принципи навчання дорослих; низку вимог, а саме: системи освіти країни, неперервної системи освіти, інформаційного суспільства (Н.В. Сороко).

І.Г. Осадчий обгрунтовує поняття “спрямованого розвитку”, який розглядає як процес змінювання за обраним напрямом, визначеними змістом і тривалістю. Цей вид розвитку використовується як механізм формування сучасних освітніх систем. Спрямований розвиток здійснюється на основі використання технології проектно-цільового управління розвитком освітніх систем.

Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників визначається науковцями як цілеспрямований процес якісних змін у знаннях, уміннях і навичках, здатностях і якостях, цінностях, мисленні, досвіді вчителя та результатах його професійної діяльності, як процес творчого вдосконалення; результат взаємодії комплексу факторів (зовнішніх і внутрішніх, індивідуальних, групових та ін.), дія яких опосередкована певними

уміння управляти навчально-пізнавальною діяльністю учнів	1	2	3	4
готовність визначати цілі спільної діяльності, способи їх досягнення	1	2	3	4
уміння застосовувати методи роботи в команді	1	2	3	4
уміння розподіляти роботу між учасниками й інтегрувати їхні зусилля	1	2	3	4
уміння делегувати повноваження	1	2	3	4
готовність стати автономною особистістю, яка навчається з метою власного неперервного професійного розвитку	1	2	3	4
здатність до професійного розвитку	1	2	3	4
володіння якостями: динамізм, емоційна стійкість, професійно-педагогічна емпатія	1	2	3	4
самоуправління розвитком професійної компетентності	1	2	3	4
здатність забезпечувати розвиток навчального закладу	1	2	3	4
здатність ефективно керувати часом	1	2	3	4
здатність до колективного вирішення освітніх проблем у різних контекстах (ситуаціях)	1	2	3	4
володіння лідерськими якостями	1	2	3	4
всього балів:				
максимальна кількість балів	56			
дослідницька компетентність				
спрямованість на освоєння нового	1	2	3	4
осмислення і вдосконалення власного професійного досвіду	1	2	3	4
готовність до змін у способах діяльності, стилі мислення	1	2	3	4
усвідомлення соціальної значимості інновацій і дослідно-експериментальної роботи	1	2	3	4
вміння трансформувати наукові знання в засіб розв'язання педагогічних завдань	1	2	3	4
здатність на основі практичного досвіду, знань і умінь реалізувати інноваційну діяльність, дослідно-експериментальну роботу	1	2	3	4
уміння проводити пошуково-дослідницьку діяльність:				
визначати актуальність проблеми	1	2	3	4
здійснювати збір, обробку й аналіз дослідного матеріалу	1	2	3	4
інтерпретувати концепції і теорії	1	2	3	4
обирати необхідні методи дослідження	1	2	3	4
модифікувати існуючі і розробляти нові методи відповідно до завдань конкретного дослідження	1	2	3	4
оформлювати результати проведеного дослідження	1	2	3	4

готовність проводити дослідницьку роботу з обдарованими учнями	1 2 3 4
здатність до творчого вирішення професійних завдань	1 2 3 4
сформованість авторської методичної системи	1 2 3 4
уміння інтегрувати теоретичне і практичне навчання	1 2 3 4
здатність використовувати навчання, яке базується на дослідженні	1 2 3 4
здатність розвивати нові знання, бути інноватором на основі рефлексивної практики й досліджень	1 2 3 4
здатність удосконалювати власну освіту і практичну діяльність, розвивати пошукові та дослідницькі здібності	1 2 3 4
здатність використовувати дослідження відповідно до свого предмета викладання	1 2 3 4
готовність до пошукової діяльності, виконання навчальних досліджень	1 2 3 4
всього балів:	
максимальна кількість балів	40
інформаційно-технологічна компетентність	
наявність знань, ставлень, умінь і навичок, досвіду застосовувати й розробляти систему навчальних, навчально-методичних, науково-методичних, інформаційно-освітніх, просвітницьких ресурсів, створених на основі використання сучасних педагогічних, інформаційних і телекомунікаційних технологій	1 2 3 4
здатність упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології для вирішення різноманітних професійних завдань, забезпечення власного професійного розвитку	1 2 3 4
здатність використовувати дистанційне навчання та інтегрувати його в навчальне середовище	1 2 3 4
уміння працювати з інформацією	1 2 3 4
здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань	1 2 3 4
уміння застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в педагогічному процесі, а також для планування власної діяльності, організації діяльності та використання ресурсів	1 2 3 4
всього балів:	
максимальна кількість балів	24

умовами (зовнішніми і внутрішніми, об'єктивними і суб'єктивними, загальними, місцевими та індивідуальними).

На основі здійсненого в ході наукового пошуку аналізу наукових теорій і концепцій, словників та енциклопедій, положень нами сформульовано низку тверджень, що визначають **сутність розвитку професійної компетентності педагогічних працівників**, як-от:

- природним генетичним прообразом компетентнісного підходу є ідеї загального й особистісного розвитку, сформульовані в контексті психолого-педагогічних концепцій розвивальної й особистісно зорієнтованої освіти;
- характерними ознаками розвитку є наявність **якісних змін або перехід від одного якісного стану до іншого**, вищого, незворотний характер і спрямованість принаймні частини з них;
- розвиток характеризується появою суб'єктних ознак, а саме: вчитель самостійно обирає і ставить перед собою цілі, шукає способи їх досягнення, стає суб'єктом своєї освіти та розвитку, у нього формується стійка мотивація пізнання;
- поява суб'єктних ознак розвитку в того, хто навчається, означає **розвивальний характер** освітнього процесу, тобто розвиток системи;
- розвиток кожної зі складових на певному **етані** оволодіння діяльністю досягає лише того рівня,

- який є для даного етапу достатнім, тобто розвиток кожної зі складових підпорядковується розвитку системи в цілому;
- розвиток особистості відбувається в **діяльності**, яка керується системою мотивів, притаманних даній особистості; передумовою й результатом розвитку особистості є **потреби**;
 - розвиток передбачає: відновлення складу і структури об'єкта; перехід системи (об'єкта і суб'єкта управління) з колишнього якісного стану в новий; розвиток є цілеспрямованою, необоротною, закономірною зміною об'єкта, що приводить до нових результатів його життєдіяльності, підвищення соціальної цінності об'єкта;
 - ідея розвитку є вимогою сучасності, що потребує педагогічних кадрів, у яких сформована **готовність** розробляти і впроваджувати нові ідеї, новий зміст освіти, нові технології навчання тощо;
 - розвиток передбачає якісні зміни у сформованих професійних компетентностях і набуття нових професійних компетентностей, тобто зміну наявних і появу нових структур;
 - розвиток залежить від **внутрішніх умов**, а тому потребує створення внутрішніх умов для освоєння способів діяльності більш високого рівня;
 - процес розвитку характеризується внутрішнім зв'язком із **“зоною найближчого розвитку”**;
 - на кожному рівні розвитку виникає провідна діяльність, яка характеризується цілями, зв'язками, системою мотивів;
 - механізм розвитку передбачає **засвоєння нових норм, форм і видів діяльності**;
 - найважливішою умовою розвитку є **творча діяльність**;
 - розвиток пов'язаний із діяльністю особистості у **динамічних середовищах**;
 - розвиток має місце тоді, коли сис-
- тема здобуває нові інтегративні властивості, яких у неї не було; розвиток – це **якісна зміна, (на відміну від зростання, удосконалення тощо)**, позитивна зміна, оскільки змінена система з новими властивостями ефективніше, ніж колись, виконує свої функції чи здобуває нові функції (на відміну від регресивних якісних змін, що спричиняють розпад системи);
- **перехід від одного рівня розвитку до іншого** зумовлений **зовнішніми і внутрішніми причинами**;
 - у процесі розвитку виникають **суперечності**, пов'язані з переходом від одного рівня розвитку до іншого;
 - механізм розвитку полягає у вирішенні **суперечності** між зрослими можливостями і видами діяльності, які склалися раніше у професійній діяльності вчителя, а також формами взаємостосунків з оточуючими людьми; ці суперечності вирішуються на основі встановлення нових взаємозв'язків особистості з оточуючими, формування нових видів діяльності, що знаменують перехід до наступного рівня розвитку;
 - подолання труднощів у процесі розвитку пов'язане з реалізацією індикаторної і стимулювальної функцій, механізмів інтеріоризації й екстеріоризації.
 - значущість розвитку професійної компетентності вчителів зростає, оскільки розвиток окремого індивіда може бути “точкою” розвитку всієї системи й переходу її в нову якість.
- Поняття **“розвиток професійної компетентності педагогічних працівників”** дослідники розуміють як цілеспрямовану, необоротну, закономірну зміну об'єкта, що передбачає засвоєння нових норм, форм і видів діяльності, якісні зміни у сформованих професійних компетентностях і набуття нових професійних компетентностей; потребує створення внутрішніх умов для освоєння способів

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ

Окрім зазначених закономірностей – процесу навчання, функціонування й розвитку педагогічної освіти, післядипломної освіти – виокремимо й наступні:

– *андрагогічні закономірності:*

- **Н.Г. Протасова:** залежність післядипломної освіти як особливого освітнього утворення від сукупності об'єктивних і суб'єктивних факторів суспільного середовища; взаємозв'язок післядипломної освіти педагога з активною самоосвітою, саморозвитком, самовихованням; залежність ефективності післядипломної освіти педагогів від оптимальної організації діяльності та активного спілкування учасників навчального процесу; єдність і взаємозв'язок розвитку та збагачення в процесі післядипломної освіти загальнокультурної (загальноосвітньої), фахово-кваліфікаційної та функціональної складових сукупної культури педагога; залежність змісту післядипломної освіти від суспільних та індивідуальних освітніх потреб, врахування в ньому прискорення темпів застарівання й оновлення знань, реальних можливостей та особливостей освіти дипломованих спеціалістів;
- **В.В. Горшкова:** дорослі вважають себе суб'єктом освітнього процесу, а не його об'єктом, вимогливіше оцінюють діяльність викладачів і взаємодію з ними, потребують результативного навчання, тому відбувається зміщення акцентів з участі в процесі освіти на відповідальність педагога за його результативність;

– *закономірності змін, які відбуваються в системі ППО (Л.М. Ващенко):* залежність успіхів освітніх реформ від їх ресурсного (кадрового) потенціалу; розвиток професійної (функціонально-посадової) компетентності залежить від оновлення змісту підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів освіти; зміст підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів освіти в системі ППО є результатом науково-дослідницьких пошуків [404, с. 19];

– *закономірності управління:*

- **Ю.А. Конаржевський:** характеризують процесуально-технологічні зв'язки в управлінській діяльності, а саме: наукове управління школою може бути забезпечене за умови його високого аналітичного рівня; чим вищий рівень доцільності управлінської діяльності, тим ефективніші її результати; чим вищий рівень безперервності управлінських впливів, тим вища ефективність результатів управління; безупинний характер управління можна реалізувати через відносно замкнені процеси (управлінські цикли); чим стабільніший ритм управління, тим вища організованість управлінської системи й ефективніша її діяльність; взаємозалежне й узгоджене функціонування системи у цілому забезпечується дотриманням найважливіших пропорцій у діяльності та структурі керуючої та керованої підсистем; управління може бути ефективним тільки в тому разі, якщо керуюча підсистема здатна виконувати усі види діяльності, необхідні для управління такою системою;
- **Б.І. Коротяєв:** сформулював закономірності управління, які установлюють зв'язок педагогічного й управлінського процесів, характеризують процесуальні особливості управління; ефективність керівництва і високі результати діяльності колективу пов'язані з повнотою забезпечення керівником взаємодії змістовної, процесуальної й організаційної сторін діяльності педагогічного колективу;
- **А.А. Орлов:** визначив закономірні зв'язки між педагогічним процесом і управлінням, між пов'язаними

діяльності більш високого рівня; приводить до нових результатів у його професійній діяльності, підвищення соціальної цінності педагога.

Цілеспрямоване формування особистості потребує знання загальних *закономірностей* його розвитку, виявлення джерел і умов, за яких воно відбувається.

Для обґрунтування концептуальних засад управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників нами проаналізовано й систематизовано таку класифікацію закономірностей:

– *закономірності процесу навчання:*

- **Ю.К. Бабанський:** дидактичні закономірності процесу навчання: залежність процесу навчання від суспільних потреб; зв'язок освіти, виховання і розвитку як сторін цілісного процесу навчання; залежність від можливостей учасників навчання і зовнішніх умов;
- **М.Н. Скаткін:** залежність ефективності процесу навчання від рівня активності тих, хто навчається;
- **С.У. Гончаренко:** спрямованість навчання на розв'язання завдань всебічного і гмонічного розвитку особистості; залежність змісту освіти від його завдань, які відображають потреби суспільства, рівень і логіку розвитку науки, реальні навчальні можливості й зовнішні умови навчання; залежність процесу навчання від вну-

трішніх і зовнішніх навчальних можливостей, що відображають рівень розвитку інтелектуальної, емоційної і вольової сфер особистості, рівень знань і вмінь, навичок навчальної праці, ставлення до навчання, фізичний стан і працездатність; взаємозалежність навчально-пізнавальної активності й рівня розвитку мотиваційної сфери особистості; забезпечення успіхів і досягнень учасників процесу навчання; форми й засоби навчання залежать від його завдань і змісту; взаємозв'язок усіх компонентів процесу навчання забезпечує міцні, усвідомлені й дійові результати навчання, розвитку й виховання; залежність ефективності навчального процесу від умов, у яких він протікає; цілеспрямована взаємодія тих, хто навчає, і тих, хто навчається, та виучуваного об'єкта тощо;

– **закономірності функціонування й розвитку педагогічної освіти** як специфічної підсистеми освітньої системи в Україні (В.І. Луговий);

– **закономірності післядипломної освіти** (В.І. Пуцов): залежність післядипломної освіти як особливого освітнього утворення від сукупності об'єктивних і суб'єктивних факторів суспільного середовища; єдність і взаємозв'язок розвитку та збагачення у процесі післядипломної освіти загальнокультурної (загальноосвітньої), кваліфікаційної та функціональної складових сукупної культури пе-

зі школою системами і управлінням, а також зв'язки всередині процесу управління;

- **В.С. Пikelьна:** визначила закономірності управління школою: єдності управління; сполучення централізму і децентралізму; співвідношення керуючої і керованої системи; вплив загальних функцій управління на кінцевий результат;
- **В.І. Бондар:** ефективність управління навчальним закладом залежить від того, наскільки в його діяльності враховуються особливості середовища; управління ефективне, якщо воно забезпечує максимально можливий рівень реалізації умов, які забезпечуються державою для функціонування навчального закладу; ефективність управління навчальним закладом тим вища, чим: вищий рівень взаємовизначення керуючої і керованої підсистем; повніше управлінська діяльність спирається на положення наук, що лежать в її основі; оптимальніше співвідношення об'єктивно необхідних оперативно-поточних і стратегічних завдань управління; повніше реалізується творчий потенціал педагогічної праці; вищий рівень професіоналізму особистості та діяльності керівників навчальних закладів; оптимальніше співвідношення цілеспрямованих управлінських впливів, самоорганізації і саморегулювання; повніше в структурі управлінської діяльності реалізується науково спланований зміст діяльності в тому або іншому управлінському циклі; повніше забезпечується рівень необхідної розмаїтості підсистем навчального закладу; управління є ефективним, якщо: забезпечуються єдність і цілісність усіх груп умов, необхідних для реалізації мети навчального закладу; здійснюється на основі науково обґрунтованого плану роботи; забезпечене достатньою інформацією про реалізацію прийнятих у тому або іншому управлінському циклі управлінських рішень; забезпечується цілісність усіх функцій управління в кожному з управлінських циклів;
- **В.І. Маслов, В.В. Олійник:** закономірності управління навчальними закладами, що зумовлені впливом систем більш загального рівня; закономірності структури та процесу управління; соціально-психологічні закономірності управління;
 - **акмеологічні закономірності** (В.В. Крижко, С.М. Павлютенков): **закономірність самокритичності**, виконання якої полягає в умінні здійснювати систематичний самоаналіз та аналіз діяльності і недоліків; результатом виконання закономірності самокритичності є сформованість аутопсихологічної компетентності; **закономірність саморуку до найвищих результатів**, яка вимагає орієнтуватися в роботі на максимально можливий щодо якості і кількості результат, як в управлінській так і в педагогічній діяльності; **закономірність технологічності** полягає в тому, що досягнення високої якості і кількості результату діяльності передбачає застосування технології, тобто способів управління освітнім процесом, які забезпечують гарантований, незалежний від випадкових факторів результат; **закономірність фундаментальності**, яка потребує опори в своїй діяльності на знання фундаментальних законів управління, психології і вміння, а також постійного прагнення використовувати їх у своїй роботі; протилежним даній закономірності є прагнення колекціонувати окремі прийоми менеджменту, як правило, не пов'язані між собою; **закономірність цілісності**, базується на системному підході, який потребує сприяти любу систему в цілісному єдинстві її складових частин незалежно від того, чи є вона системою управління, навчання або виховання. Окремі елементи цієї системи, хай навіть найкращі і ті, які показують найкращі результати в інших системах, ніколи не приведуть до високої ефективності управління освіти особистості без цілісної єдності з іншими елементами системи.

Автор пропонує керівникам навчальних закладів упроваджувати 6-ти функціональний управлінський цикл, на кшталт зазначеного на рис. 2, натомість 4-х традиційних функцій: планування, організація, керівництво і контроль

дагога; взаємозв'язок післядипломної освіти педагога з активною самоосвітою, саморозвитком, самовихованням; залежність ефективності післядипломної освіти педагогів від доцільно організованої діяльності та розумно побудованого спілкування в її процесі; залежність змісту післядипломної освіти від суспільних та індивідуальних освітніх потреб, урахування при цьому прискорення темпів застарівання й оновлення знань, реальних можливостей та особливостей освіти дипломованих спеціалістів (про інші закономірності – у вірзі на С. 102).

Найбільш загальні **функції управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників:** планування, організація, керівництво і контроль, які представляють замкнений цикл, визначаються науковцями як управлінські дії. Всі інші функції (аналіз, регулювання, стимулювання, координація, корекція та ін.) фактично входять у кожну з вищезазначених управлінських дій.

Виділяючи чотири ланки управлінських дій, учені виходять з того, що в сукупності такі дії утворюють повний управлінський цикл: від постановки цілей до їх досягнення. Такі дії є складними, мають свою структуру й поєднують інші дії як компоненти. В управлінській діяльності керівників навчальних закладів реалізується управлінський цикл, обґрунтований Т.І. Шамовою (рис. 2).

На основі міжнародних і державних документів, результатів досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців визначаємо такі **групи професійних компетентностей педагогічних працівників навчальних закладів:** особистісні, соціальної взаємодії, діяльнісні. На рис. 3 та в додатку 1 названо **види професійних компетентностей педагогічних працівників навчальних закладів**, які входять до кожної групи.

Дослідження рівня розвитку професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів пропонуємо здійснити

на основі використання діагностичного інструментарію, зокрема, – розробленої в ході дослідження *анкети на визначення рівня розвитку професійної компетентності педагогічних працівників* (додаток 2). Пропонуємо також інструкцію для роботи з анкетною (додаток 1) і бланк відповідей (додаток 3).

Для вивчення рівня підготовленості педагогічних працівників до використання інформаційно-комунікаційних технологій нами розроблено діагностичний інструментарій, а також використано методика “SWOT-аналіз діяльності освітньої організації”.

Результати проведеного дослідження опубліковано на сторінках фахового видання “Комп’ютер у школі та сім’ї” [3].

ВИСНОВКИ

Вибір державою *стратегії інноваційного розвитку освіти* відображено у всіх напрямках реформи національної системи освіти. Підготовка педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів освіти до професійної діяльності в умовах змін є одним із пріоритетів державних органів управління освітою й закладів ППО.

На основі аналізу стратегій розвитку системи ППО нами визначено основні стратегії управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників у системі ППО, до яких відносимо: кадрову (професійну), інформаційно-комунікаційну та дослідницьку стратегії. **Кадрова (професійна) стратегія** ґрунтується на забезпеченні управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників на основі взаємодії управлінських, методичних і педагогічних кадрів на рівні закладу

Додаток 3

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

анкети на визначення рівня розвитку професійної компетентності педагогічних працівників навчальних закладів

Рівні розвитку професійних компетентностей	Професійні компетентності																	
	особистісні когнітивні						соціально-взаємодії	професійно-діяльнісні										
								діяльнісні										
	ціннісно-сміслова	інтелектуальна	громадянська	полікультурна	здоров'язбережувальна	рефлексивна	соціально-психологічна	комунікативна	організаційна	методологічна	педагогічна	фахова	методична	аналітична	проективна	управлінська	дослідницька	інформаційно-технологічна
високий	32	32	20	20	48	40	44	96	48	36	88	56	108	60	16	56	84	24
достатній	24	24	15	15	36	30	33	72	36	27	66	42	81	45	12	42	63	18
середній	16	16	10	10	24	20	22	48	24	18	44	28	54	30	8	28	42	12
початковий	8	8	5	5	12	10	11	24	12	9	22	14	27	15	4	14	21	6
Максимальна кількість балів	32	32	20	20	48	40	44	96	48	36	88	56	108	60	16	56	84	24

ППО, районної (міської) методичної служби, окремого навчального закладу. Ця стратегія реалізується у низці складових професійної діяльності педагогічних працівників, як-от: предметно-методичній, психолого-педагогічній, художньо-дослідницькій, комунікативній, науково-методичній. **Інформаційно-комунікаційна стратегія** ґрунтується на розвитку інформаційно-техно-

логічної компетентності педагогів. **Дослідницька стратегія** передбачає розвиток дослідницької компетентності педагогічних працівників навчальних закладів на основі реалізації програм дослідно-експериментальної роботи, інноваційних проектів і програм, розроблення, апробації та впровадження нового змістового забезпечення вивчення навчальних предметів відповідно до вимог Державних стандартів базової і повної загальної середньої освіти.

Таким чином, викладені у статті теоретичні засади управління розвитком професійної компетентності педагогічних працівників, запропонований пакет діагностичних матеріалів сприятимуть якісному здійсненню управлінської діяльності керівників навчальних закладів з окресленої проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кремень В.Г. Філософія управління / В.Г. Кремень, С.М. Пазиніч, О.С. Подмарьов: підруч. для студ. виш. навч. закл. — К.: Знання України, 2007. — 624 с.
2. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>. — Назва з екрана.
3. Чубарук О.В. Управління розвитком інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів української мови і літератури в системі післядипломної педагогічної освіти / О.В. Чубарук // Комп'ютер у школі та сім'ї. — 2014. — № 4. — С. 11-15.

Елена Чубарук

Управление развитием профессиональной компетентности педагогических работников учебных учреждений

Освещены вопросы внедрения системы управления развитием профессиональной компетентности педагогических работников учебных учреждений. Дана характеристика понятию “управление” как комплексному, полифункциональному, многоаспектному явлению. Сформулирован ряд утверждений, которые определяют сущность развития профессиональной компетентности педагогических работников. Проанализированы и классифицированы закономерности, формы и функции управления развитием профессиональной компетентности педагогических работников. Предложен диагностический пакет инструментария, разработанного в ходе исследования: анкета на определение уровня профессиональной компетентности педагогических работников учебных учреждений, инструкция для работы с анкетой и бланк ответов.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция, компетентность, профессиональная компетентность педагогических работников учебных учреждений, управление развитием профессиональной компетентности педагогических работников учебных учреждений, закономерности, формы и функции управления развитием профессиональной компетентности педагогических работников.

Olena Chubaruk

Management of Professional Competency Development of Teachers in Educational Establishments

The article covers questions of introduction of management of professional competency development of teachers in educational establishments. The author characterizes management as a complex, multifunctional phenomenon which has many aspects. The essence of professional competency development of teachers is defined. The regularities, forms and functions of management of teachers professional competency are analyzed and classified. While researching the author developed such diagnosing tools as a questionnaire, instruction and reply form for study development of professional competency of teachers.

Key words: competency approach, competence, competency, professional competency of a teacher, development of professional competency of teachers in educational establishments, management of teachers professional competency, regularities, forms and functions of management of teachers professional competency.

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК СУСПІЛЬНА ПОТРЕБА:

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ ДО ДНІВ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ – 2015

Управління
школою

УДК 377.7 (477)

Освіта дорослих як нагальна суспільна потреба, як наукова проблема, як громадський рух, як причина й наслідок розвитку особистості – ці й інші питання були представлені експертами на прес-конференції, організованій Представництвом DVV International в Україні, що відбулася 21 вересня 2015 року в агентстві Укрінформ. Прес-конференція передувала Дням освіти дорослих, центром проведення яких цього року стала Львівщина.

Ключові слова: освіта дорослих, освіта дорослих як громадський рух, освіта дорослих як наукова проблема, освіта протягом усього життя, університети “третього віку”, неформальна освіта, конвертація неформальної освіти у формальну, освіта дорослих і ринок праці.

Громадський рух освіти дорослих в Україні був започаткований ще у 2000 році. Щорічно восени, за ініціативою НАПН України, проходили тематичні тижні освіти дорослих, у рамках яких проводилися наукові конференції, “круглі столи”, виїзні засідання. В останні роки завдяки співпраці з DVV International робота стала ефективнішою та динамічнішою. На цьому наголосив президент НАПН України **Василь Кремень** і подякував за плідну співпрацю регіональному директору Представництва DVV International в Україні, Білорусі та Молдові пані **Аніті Якобсене** й іншим колегам.

– Людство вступило в новий тип прогресу – інноваційний, який характеризується швидкою змінюваністю ідей, знань і технологій. Людина упродовж життя повинна призвичаюватися до змін, творити їх, відрізняти зміни позитивні від негативних, тобто

бути активним суб'єктом суспільного цивілізаційного життя. Це змінює функції формальної освіти (в університеті й у школі), де потрібно не лише творчо засвоювати знання, а й навчитися навчатися упродовж життя, виробити уміння й навички отримувати знання, і що дуже важливо – використовувати знання в практичній діяльності. Лише така людина і суспільство, яке поєднує таких людей, може бути конкурентоспроможним у сучасному світі, – зазначив **Василь Кремень**, відповідаючи на запитання: наскільки освіта дорослих є актуальним і важливим завданням в Україні і чому НАПН України приділяє важливе значення Дням освіти дорослих і виступає однією з їх організаторів.

На думку **Василя Кременя**, для України це більш важ-

**Лідія
ТКАЧЕНКО**

Керівник прес-служби НАПН України, завідувач сектору науково-аналітичної обробки та поширення інформації НАПН України

Директор школи, ліцею, гімназії № 6'2015

Від редакції

ДНІ ОСВИТИ ДОРОСЛИХ В УКРАЇНІ

Україна з 2000-го року бере активну участь у міжнародній акції “Дні освіти дорослих”, які проходять у більше, ніж 50 країнах у всьому світі. Ідея “Днів освіти дорослих” (ДОД) зародилася в 1992 році в Національному інституті безперервної освіти дорослих (NIACE) у Великій Британії. На п’ятій конференції ЮНЕСКО в Гамбурзі в 1997 році понад 1,5 тисячі представників міністерств освіти, урядових і неурядових організацій, фондів, дослідницьких центрів з усіх континентів **рекомендували їх проведення в усіх країнах світу.**

Освіта дорослих охоплює як систему формальної освіти, так і неформальної, з метою підвищення кваліфікації та перенавчання, розвитку громадянської участі й демократії, посилення підтримки соціально незахищених груп в їхній інтеграції в суспільство, а також щодо персонального зростання.

МІЖНАРОДНІ ДНІ ОСВИТИ ДОРОСЛИХ – НА ЛЬВІВЩИНІ¹

Під патронатом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО Міністерство освіти і науки України, Національна академія педагогічних наук України, Національна спілка журналістів України, Представництво DVV International в Україні, Національна академія державного управління при Президентові України, Львівська обласна державна адміністрація, Львівська міська рада та інші організації на початку жовтня провели Міжнародні ДОД на Львівщині.

Головна мета – **сприяти формуванню в українському суспільстві розуміння цінності освіти дорослих і освіти упродовж всього життя та підвищенню спроможності організацій, які надають послуги у цій сфері.**

● Директор департаменту освіти і науки Львівської ОДА **Олександра Небожук** під час прес-конференції наголосила:

“Ми всі добре розуміємо, що в умовах децентралізації можуть утворитися громади, у яких професійну освіту буде складно організувати. Тому **завдання для влади на регіональному рівні** – забезпечувати та підтримувати на місцях тих людей, які **захочуть навчатися в дорослому віці. І дуже важливою в цьому плані є промоція та мотивація людей**”.

● **Василь Кремень**, президент НАПН України, президент Товариства “Знання” України, доктор філософських наук, професор, дійсний член НАН і НАПН України, зазначив:

“Виїзне проведення днів освіти дорослих відбувається в Україні **вперше**. Львівщина та Львів зокрема були обрані для проведення цих заходів зовсім **невипадково**, оскільки тут існують потужні

¹Довідка: Освітній портал Львівщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://city-adm.lviv.ua/portal-news/science-and-education/education/227680-nationalshchyni-startovaly-mizhnarodni-dni-osvity-doroslykh>. Назва з екрана.

ливо, ніж для інших, розвинених, країн світу, тому що Україна знаходиться в перехідному, постсоціалістичному періоді, і є потреба динамічно й активно сприйняти ті реалії, за якими живе світ. Саме тому Національна академія педагогічних наук України намагається максимально сприяти розвитку освіти дорослих. Кілька років тому в Академії створено відділення професійної освіти і освіти дорослих, відділ андрагогіки в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих, у яких однією з наукових проблем є обговорювана.

Наостанок **Василь Кремень** з приємністю **засвідчив, що в Комітеті з питань науки і освіти Верховної Ради України розуміють проблему і максимально сприяють її вирішенню й реалізації. Закон України “Про освіту”, безумовно, не забезпечить конкретизацію освіти дорослих, але ухвалення його дозволить вийти на розроблення спеціального Закону.**

– **В усякому разі, – підсумував президент НАПН України, – Національна академія педагогічних наук готова до того, щоб основу такого Закону розробити й запропонувати колегам із фахового Комітету Верховної Ради України, а також Міністерства освіти і науки України.**

Дійсно, у варіантах проєктів нового Закону України “Про освіту” є окремих розділ, присвячений освіті дорослих. Чи можна сподіватися, що цей розділ залишиться або які інші кроки, окрім законодавчої ініціативи, мають бути зроблені, **аби розвився цей освітній напрям?** На це запитання відповів **Олександр Співаковський**, перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти. На його погляд, **ще не сформована думка більшої частини громадськості щодо необхідності формування університетів “третього віку” і взагалі того, що право людини на отримання освіти протягом**

усього життя є невід’ємним. Насправді людина після 35 років має такі ж права для оновлення своїх знань і компетентностей, як і молодь. Оновлення знань відбувається за три-чотири роки, оновлення технологій – за один-два роки.

– **Якщо ми не підготуємо людину, яка зможе змінювати свої компетентності протягом життя, то фактично матимемо і проблеми на ринку праці, і соціальні проблеми,** – підкреслив **Олександр Співаковський.**

Він поділився цікавими спостереженнями:

– Ми дуже відрізняємося від країн, які вже зрозуміли, що **освіта дорослих – це стандарт життя для сучасної цивілізації.** Наприклад, коли ми працювали в рамках проекту ТЕМПУС-ТАСІС у 1999 році, в м. Гранаді я зустрів жінку, яка у 72 роки продовжувала навчатися в університеті. Для мене це був культурний і ментальний шок – я не розумів, для чого це? На що вона мені відповіла, що для неї життя тільки починається, бо вона хоче і може сприймати новий світ, яким він є. **Ми маємо дати послід для наших громадян в Україні, що, наприклад, 60 років – це не закінчення життя.** Можна бути корисним не лише для своєї сім’ї, дітей, а також можна бути консультантом тощо.

Аспекти, які зараз розглядаються й обговорюються, важливі для України ще й тому, що дуже багато людей, і молодих у тому числі, які повертаються з АТО, мають величезні проблеми у зв’язку із ситуацією в країні, і для їх розв’язання потрібно мати конкретні інструменти.

– **У нас є фундамент, бекграунд, на якому ми можемо стартувати дуже швидко – наші університети.** Це майданчики, які можуть організувати роботу зі створення умов щодо отримання нових знань і компетентностей, – продовжив **Олександр Співаковський.**

традиції освітянської діяльності, які сягають століть, тут розташовані потужні професійні технічні та вищі навчальні заклади. Потрібно зазначити, що освіта завжди відігравала важливу роль у розвитку суспільства, а сьогодні є особливо важливою, адже світ вступив до інноваційного типу прогресу, коли відбувається швидке оновлення ідей, знань і технологій. **Тому будь-який професіонал у своїй справі має постійно удосконалюватися і шукати нові шляхи до розвитку своєї майстерності, розвивати в собі бажання навчатися упродовж усього життя.** Фестивалем освіти ми хочемо підкреслити те, що одним із головних завдань для держави на сьогодні є забезпечення можливості навчання для дорослих, розвиток організації та системного удосконалення структури освіти. **Аби мати цілісну систему освіти, потрібно, насамперед, ініціювати громадську думку в Україні, яка б розуміла значимість освіти дорослих, розробити технології, необхідні для її поширення, зорієнтувати державу в цьому питанні для створення відповідного законодавчого поля, аби захистити і підтримати освіту дорослих”.**

● **Аніта Якобсоне,** регіональний директор Представництва DVV International в Україні, Республіці Білорусь, Республіці Молдова, доктор філософії:

“Дуже приємно, що так багато державних організацій підтримали ініціативу проведення днів освіти дорослих на Львівщині, адже в історії людства саме інтелігенція завжди започатковувала певний рух, який приводив до нового етапу в розвитку країни. На сьогодні ми розуміємо, що будь-які зміни в житті суспільства мають супроводжуватися елементами просвітництва і кожна людина у своєму новаторстві має бути підсилена ресурсом освіти. Якщо йти до кращого, то насамперед через покращення рівня освіти. **Тому головна мета проведення днів освіти дорослих – змусити замислитися свідому громадськість над тим, що навчання в будь-якому віці є невід’ємною частиною розвитку, особливою людською потребою.** Також хотілося б нагадати, що освіта повинна бути доступною і якісною для кожної людини, незалежно від того, де вона мешкає, чим займається і скільки заробляє”.

НА ФОТО: Олександр Співаковський, Василь Кремень, Олег Смірнов, Аніта Якобсоне.
Фото Елеонори Золотарової

АКТУАЛЬНІ ЗАХОДИ – РЕАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дні Освіти Дорослих (ДОД) на Львівщині дозволили поінформувати населення про діючі організації та програми з освіти дорослих, сприяти формуванню громадської думки щодо навчання упродовж життя, обміну досвідом упровадження програм освіти дорослих в Україні, розвитку громадянського суспільства, доступності освіти дорослих для вразливих груп населення, задоволенню потреб в освіті з урахуванням запитів сучасного ринку праці. Львів та Львівська область показали на власному прикладі вплив освіти на життя людей, дорослих, будь то безробітні, пенсіонери чи внутрішньо переміщені особи.

У рамках Міжнародних днів освіти дорослих на Львівщині проведено телеміст “Навчання впродовж життя – твоє успішне буття”, “круглі столи”, на яких обговорювали питання розвитку громадських компетентностей дорослих в Україні, конференцію, присвячену освіті дорослих і ринку праці. Завершальні заходи – Фестиваль освітніх послуг для дорослих і ярмарок вакансій – пройшли в Палаці мистецтв м. Львова. Їх співорганізаторами стали: НАПН України, DVV International в Україні, Західноукраїнський ресурсний центр “ЗУРЦ” і Львівський обласний центр зайнятості. Провайдери освітніх послуг представили широкий спектр можливостей для населення Львівщини, а гості – знайшли роботодавця або проектну мрію, ознайомились із технологіями та можливостями освіти дорослих, взяли участь у майстер-класах з народної або професійної творчості. На ярмарку вакансій місцеві роботодавці зустрілися з людьми, які шукають роботу.

Заходами, які проводилися під час Міжнародних днів освіти дорослих, було охоплено до 3000 осіб. Напрацьовано пропозиції щодо формування єдиної стратегії розвитку освіти дорослих у Львівській області на обласному, районному та місцевому рівнях.

Під час прес-конференції на Львівщині

– Тому я думаю, що те, чим займається Академія забезпечує основу, щоб Комітет і Верховна Рада в цілому завдяки цим напрацюванням могли підготувати необхідні законодавчі зміни, які б забезпечили визнання і створення конкретних інструментів, а також конкретного фінансування з питань запровадження освіти дорослих в Україні. Що стосується питання освіти дорослих, ми повністю його підтримуємо.

● Директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України **Лариса Лук'янова** уточнила, що *освіта дорослих – це в жодному разі не освіта осіб “третього віку”*, це надзвичайно важлива ланка освіти:

– Є багато верств дорослого населення, які чекають на нашу допомогу, як-от: це і люди з особливими потребами, це й мігранти (з останнім явищем зіткнулися країни всього світу), це і освіта ув'язнених, оскільки з прагматичної точки зору освіта цієї категорії – це запобігання правопорушенням. *Освіта дорослих – це саме та ланка, яка здатна дуже швидко реагувати на запити суспільства.*

Громадська спілка “Українська асоціація освіти дорослих”, створена за ініціативи вчених НАПН України, та очолювана **Ларисою Лук'яною**, зорієнтована на поширення ідеї навчання протягом життя, на співпрацю з партнерами, відданими цій ідеї, як-от DVV International, а також координацію зусиль недержавних організацій, що працюють в освіті дорослих.

● Учасники конференції розглянули багато суміжних проблем. Це й визнання результатів неформальної освіти, і підготовка фахівців для роботи з дорослими, й освіта дорослих, і ринок праці, й роль засобів масової інформації у створенні громадської думки, і розроблення законодавчої бази, і конвертація неформальної освіти у формальну тощо. Про це висловилися, окрім вищезазначених науковців, **Олег Смірнов**, директор Представництва DVV International в Україні, і **Сергій Томіленко**, перший секретар Національної спілки журналістів України.

● Академік-секретар відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України **Нелля Ничкало** приділила увагу програмі Днів освіти дорослих нинішнього року. На її думку, заходи, що відбудуться у Львові й районних центрах Львівської області, віддзеркалять практичну сторону проблеми

освіти дорослих. “Круглі столи”, форуми, ярмарки-виставки спеціально організовані для того, аби громадяни висловили свої сподівання й сформулювали потреби щодо освіти. Великі очікування¹ щодо зустрічей і заходів, на яких буде представлено досвід у сфері освіти дорослих громадами різних конфесій, який є, однак йому раніше не надавали належного значення.

- Про діяльність DVV International в Україні, результати її перспективи співпраці та наміри, відображені у програмі нинішніх Днів освіти дорослих на Львівщині, розповіла **Аніта Якобсене**, регіональний директор Представництва DVV International в Україні, Білорусі та Молдові. Вона відзначила, що коли розпочалося співробітництво з НАПН України, то упродовж 2015 року підтримка розвитку освіти дорослих в Україні здійснювалась з новим диханням. Національна академія педагогічних наук України є головним партнером DVV International, з яким остання поділяє ціннісні й стратегічні орієнтації в царині освіти дорослих.

— Ми працюємо у цій сфері, — зазначила **Аніта Якобсене**, — оскільки кожна сучасна система освіти має перебудуватися на систему освіти протягом життя. Один із секторів — це освіта дорослого населення. Визначити, хто такий дорослий, зараз можна по-різному, але, у принципі, дорослість починається тоді, коли особа робить самостійний вчинок. Особливо в умовах України, коли ми бачимо так багато викликів перед суспільством, маємо зрозуміти, що активізація особистості є одним із головних ресурсів України. **Не природні ресурси змінять Україну, а громадяни, які матимуть нове бачення своїх прагнень.**

— Щодо Днів освіти дорослих на Львівщині, — продовжила регіональний директор, — це намагання звернути увагу тих, хто приймає рішення, а також тих, хто має навчатися, на необхідність повсякденного навчання. **Освіта — це не лише важіль місцевого розвитку, а й засіб розвитку в Україні демократії, громадянського суспільства, децентралізації, соціальної солідарності самої людини, яка має ставати автономним суб'єктом прийняття рішень, за них сама й відповідатиме.**

¹Наскільки справдилися сподівання Н.Г. Ничкало — переконайтеся за матеріалами редакційного врізу на С.110.

DVV International з перших кроків і протягом усього часу роботи в Україні намагається підтримувати доступність освітніх заходів для населення, й радіє першим паросткам своєї роботи — місцевим центрам і мережі освіти дорослих у Львівській області, зокрема — Сколівському і Яворівському районах. На думку німецьких партнерів, районна влада розуміє, що стратегічне планування установ з освіти дорослих — це те, що потрібно цінувати в рамках довгострокового розвитку.

Основне, що в міжнародній співпраці народжується й крок за кроком міцніє упевненість, яку розділяють усе більше людей в Україні, в тому, що **освіта — це головний ресурс для людини, тож їй слід неперервно навчатися упродовж життя.**

Лидія Ткаченко

Образование взрослых как общественная потребность: пресс-конференция ко Дням образования взрослых в Украине-2015

Образование взрослых как общественная потребность, как научная проблема, как общественное движение, как причина и следствие развития личности — эти и другие вопросы были представлены экспертами на пресс-конференции, организованной Представительством DVV International в Украине, которая состоялась 21 сентября 2015 года в агентстве Укринформ. Пресс-конференция предшествовала Дням образования взрослых, центром проведения которых в этом году стала Львовщина.

Ключевые слова: образование взрослых, образование взрослых как общественное движение, образование взрослых как научная проблема, образование в течение всей жизни, университеты “третьего возраста”, неформальное образование, конвертация неформального образования в формальное, образование взрослых и рынок труда.

Lidia Tkachenko

Adult education as a social need: press conference «The Adult educational days in Ukraine — 2015»

Adult education as an urgent social need, as a scientific problem, as a social movement, as a cause and consequence of personal development — these and other issues were presented by experts at a press conference organized by DVV International in Ukraine, held on 21 of September 2015, at the agency Ukrinform. The press conference was preceded The Adult educational days and Lviv Region became the center of these days this year.

Key words: adult education, adult education as a social movement, adult education as a scientific problem, lifelearning education, the “third age” universities, non-formal education, conversion of informal education into formal, adult education and the labor market.

НАШІ ЮВІЛЯРИ!

БАР'ЯХТАР Віктор Григорович, академік НАН України, почесний академік Відділення загальної середньої освіти НАПН України, видатний український учений у галузі фізики, має понад 500 наукових праць; учасник ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та автор 5 монографій з цієї теми; розробив систему відбору талановитих студентів, затребувану сучасністю;

БОНДАР Володимир Іванович, дійсний член НАПН України, директор Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова, Заслужений працівник освіти України, автор понад 130 наукових праць, зокрема: *“Управлінська діяльність директора школи: дидактичний аспект”*, *“Теорія і технологія управління процесом навчання в школі”*. Наш автор і член Редакційної ради журналу;

ВЕЛИЧКО Людмила Петрівна, завідувач Відділу фізичної, хімічної та біологічної освіти Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, автор сучасних підручників і навчально-методичних комплектів з хімії. Підручник *“Органічна хімія”* для 10-х і 11-х класів з поглибленим вивченням предмета відзначено 1-ю премією НАПН України;

ГОРНОСТАЙ Павло Петрович, завідувач лабораторії психології малих груп і міжгрупових відносин Інституту соціальної і політичної психології НАПН України, доктор психологічних наук, професор, головний редактор журналу *„Психодрама та сучасна психотерапія”*, автор понад 230 наукових публікацій, що затребувані сучасним шкільництвом;

ЗАСЕНКО Вячеслав Васильович, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, один із розробників нової методології та Державного стандарту освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку, автор понад 200 наукових праць, серед яких монографія *“Підготовка глухих учнів до самостійної трудової діяльності”* та підручник для 5 класу *“Українська мова”*;

КАРПОВ Олександр Михайлович, президент виставкової фірми “КАРШЕ”, ініціатор-засновник освітянських міжнародних виставок *“Сучасна освіта в Україні”*, громадський діяч, меценат. Підтримує креативну молодь, зокрема студентів художників, скульпторів, музикантів; ініціатор різних громадських акцій, серед яких конкурс на підтримку сільської обдарованої молоді та їх наставників – *“Первоцвіт”* і форум “КОД”, автор і друг нашого журналу;

ТИТАРЕНКО Тетяна Михайлівна, член-кореспондент НАПН України, завідувач лабораторії соціальної психології особистості Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, Заслужений працівник освіти України, автор понад 300 наукових праць, серед яких – монографія *“Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності”*, яку відзначено першою премією НАПН України.

Наші найкращі вітання ювілярам!

*Хай кожен день несе Вам палідні дні й роки життя,
Дарує Вам його щасливі миті!
Хай доля Вам щодня свята малює;
Добра, любові й радості сповна дарує!*